
Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra pedagogiky

DŮCHODOVÁ REFORMA Z POHLEDU STUDENTŮ PEDAGOGICKÉ FAKULTY
ZČU V PLZNI
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Adéla Červenková
Sociální práce
(2009-2012)

Vedoucí práce: Mgr. Radomír Bednář

Plzeň, 2012

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 30. března 2012

.....
vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Radomíru Bednářovi za průběžnou kontrolu, odborné vedení a podnětné připomínky, které mne dovedly ke zpracování práce v její současné podobě.

OBSAH

ÚVOD	1
1 STÁŘÍ JAKO SOCIÁLNÍ UDÁLOST.....	2
1.1 STÁŘÍ A SOUČASNÁ SPOLEČNOST	2
1.2 ODCHOD DO DŮCHODU	3
1.3 PENZIJNÍ REFORMA – HLEDÁNÍ ROVNOVÁHY	5
2 SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ	8
2.1 OBECNÝ POPIS SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ.....	8
2.2 HISTORICKÝ VÝVOJ SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ	9
2.3 SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ V ČR.....	10
3 HISTORIE DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU V ČR	12
3.1 ČESKOSLOVENSKÝ PENZIJNÍ SYSTÉM	12
3.2 ČESKÁ PARAMETRICKÁ REFORMA.....	13
4 DŮCHODOVÉ SYSTÉMY.....	14
4.1 ZÁKLADNÍ ZÁSADY DŮCHODOVÝCH SYSTÉMŮ	14
4.1.1 Zásada všeobecnosti důchodového systému	14
4.1.2 Zásada sociální solidarity	15
4.1.3 Zásada participace	15
4.1.4 Zásada rovnosti.....	16
4.2 ZÁSADY VNITŘNÍ VÝSTAVBY DŮCHODOVÝCH SYSTÉMŮ	16
4.2.1 Zásada zásluhovosti	16
4.2.2 Zásada sociální potřeby	17
4.2.3 Zásada zabezpečení, garance a iniciace	17
4.2.4 Zásada kompenzace a společenské integrace	17
4.2.5 Zásada zachování nabytých pár	18
4.2.6 Zásada valorizace.....	18
4.3 ROVINY DŮCHODOVÝCH SYSTÉMŮ (MODELY)	18
4.3.1 Základní všeobecný důchodový systém	19
4.3.2 Doplnkové důchodové systémy.....	19
4.3.3 Důchodové spoření jako třetí pilíř důchodového systému	21
4.4 FINANCOVÁNÍ DŮCHODOVÝCH SYSTÉMŮ.....	21
4.4.1 Metoda průběžného financování	22
4.4.2 Metoda kapitálového financování.....	24
5 DŮCHODOVÝ SYSTÉM V ČESKÉ REPUBLICE	26
5.1 PRÁVNÍ ÚPRAVA	26
5.2 OBECNÝ POPIS DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU ČR	26
5.3 ZÁKLADNÍ DŮCHODOVÝ SYSTÉM	27
5.3.1 Druhy dávek.....	28
5.4 DŮCHODOVÉ PŘIPOJIŠTĚNÍ	30
6 DŮCHODOVÁ REFORMA	32
6.1 DŮVODY NEUDRŽITELNOSTI SYSTÉMU.....	32
6.1.1 Demografické aspekty	32
6.1.2 Sociální aspekty	34
6.1.3 Ekonomické aspekty	34
6.1.4 Politické aspekty.....	36

6.2	REFORMA DŮCHDOVÉHO SYSTÉMU DLE PES	36
6.2.1	doporučení důchodové reformy pes	37
6.3	SCHVÁLENÁ DŮCHODOVÁ REFORMA	39
6.3.1	Proces schválení a realizace	39
6.3.2	Popis schválené důchodové reformy	40
7	VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	42
7.1	ÚVOD VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	42
7.2	METODIKA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	42
7.2.1	výzkumný cíl	42
7.2.2	Výzkumný vzorek.....	43
7.2.3	výzkumná metoda	45
7.2.4	Realizace výzkumného šetření	45
7.3	VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	46
7.3.1	Informovanost důchodový systém	47
7.3.2	Informovanost důchodová reforma	55
7.3.3	Zajištění na stáří.....	64
7.3.4	Názor na důchodovou reformu	74
7.4	HYPOTÉZY A JEJICH HODNOCENÍ	82
	ZÁVĚR.....	85
	SEZNAM TABULEK	87
	SEZNAM GRAFŮ	89
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	90
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	91
	RESUMÉ	93
	SEZNAM PŘÍLOH	94

ÚVOD

Důstojné a přiměřené zabezpečení ve stáří není jen přáním mnoha seniorů, ale i právo, které je zakotveno v Ústavě ČR. Úkolem státu je toto právo svým občanům zajistit. Současný důchodový systém byl nastaven před více než sto lety, a proto není divu, že v současných podmínkách není dlouhodobě udržitelný. Stát musí hledat nové způsoby nastavení penzijního systému, díky nimž zajistí nové zdroje a příjmy na financování penzí budoucím generacím. Důchodová reforma se tak stává tématem číslo jedna, a to nejen na poli politickém. Já sama jsem si toto téma zvolila pro jeho aktuálnost, z důvodu mého studijního zaměření a také proto, abych já sama do této problematiky pronikla o něco více. Cílem mé bakalářské práce je teoreticky zpracovat důchodový systém České republiky a důchodovou reformu. V praktické části bych se pak ráda pokusila pomocí výzkumného šetření zjistit informovanost a postoje studentů Pedagogické fakulty Západočeské univerzity k důchodové reformě.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí, a to na část teoretickou a část praktickou. V teoretické části se budu věnovat stáří jako sociální události, dále zařadím důchodový systém do sociálního systému ČR. V jedné kapitole zmíním historii českého důchodového systému a celkově teoreticky vysvětlím penzijní systém, z hlediska jeho fungování a financování. Dále se pokusím charakterizovat současný důchodový systém ČR, včetně jeho právní úpravy a popisu jednotlivých dávek. Poslední kapitola teoretické části bude pojednávat o důchodové reformě samotné. Více se zde zaměřím na důvody neudržitelnosti systému, zmíním doporučení důchodové reformy dle Poradního expertního sboru a na závěr popíšu schválenou důchodovou reformu.

Praktická část se bude v úvodu věnovat stanovení výzkumného cíle a z něj vycházejících hypotéz, zvolení výzkumného vzorku a výzkumné metody, v mém případě dotazníkového šetření. Na závěr budu prezentovat pomocí grafického znázornění výsledky mého výzkumného šetření.

1 STÁŘÍ JAKO SOCIÁLNÍ UDÁLOST

1.1 STÁŘÍ A SOUČASNÁ SPOLEČNOST

Kdekdo si může myslet, že se ho stáří netýká, ale k obávané hranici, kdy „oficiálně“ začíná stáří, se blížíme všichni bez výjimky. Člověk žijící v současné moderní společnosti prostě nechce vidět, nechce slyšet, nechce být starý. Nemá zájem, aby se o stáří mluvilo, a nechce být starý fakticky. Z tohoto celospolečenského naladění se pak neúprosně zvyšuje propast mezi mládím a stářím. Většina „nestarých“ přejímá obecně tradovaný názor, že stáří nestojí za nic. Tento negativní postoj ještě zhoršuje současný ideál mládí, který velí rychlý životní styl „bezstarostného“ a kreativního mládí, jež je třeba, co nejvíce využít, než se přihlásí ten „hrozný“ vyšší a vysoký věk. Je více než jasné, že v takovéto atmosféře popírání přirozeného stárnutí se starším lidem nežije kdovíjak dobře. Proto se můžeme často také setkat s dalším fenoménem této doby, a to, žít „mladým“ životním způsobem za každou cenu. Některé osoby ve zralejším věku se snaží pomocí moderní techniky a medicíny přelstít stáří, avšak někdy to působí spíše směšně.

S problematikou stáří je také spojena formulace řady osobních a osobnostních práv. Moderní člověk je odmala vychováván v přesvědčení, že má právo na realizaci individuálních cílů, má právo na vstřícnost, ohleduplnost, lásku, intimitu, a to v každém věku. Zároveň je přesvědčen, že toto právo má být někým naplněno. Ve chvíli, kdy obě skupiny zaujmou svá stanoviska, vycházející z tohoto práva, dochází ke kolizi. Vítězem jsou samozřejmě mladí. Mají na své straně sílu, schopnosti, zdraví, možnosti a hlavně ekonomickou, a tudíž opravdovou převahu. Situace by se mohla zlepšit, ale to jen v případě, když se změní životní scénář a osobní hodnotová orientace každého člověka ve prospěch aktivní spoluúčasti na životě druhých. Tento posun však komplikuje současný důraz na autonomii, která je vnímána jako „jediné“ z kontextu ostatních, vytržené právo.

Staří lidé byli vždy součástí každé společnosti. Jejich počet byl po celá staletí spíše relativně malý. V posledních šedesáti letech však trvale a velmi dramaticky roste. Lidé se dožívají stále vyššího věku a odborníci dokonce používají termín inflace stáří. Proto je důležité, abychom na státní, regionální, krajské i místní úrovni dokázali vytvořit prostor pro realizaci individuálních cílů zdravých seniorů a zároveň dokázali zajistit kvalitní síť

služeb pro nesoběstačné či nemocné seniory. To je úkolem především mladých a ekonomicky činných, kteří at' už přímo nebo nepřímo spolurozhodují o tom, jak kvalitně bude žít aktuální generace seniorů, a současně si připravují podmínky pro své, byť zatím vzdálené stáří.¹

1.2 ODCHOD DO DŮCHODU

Odchodem do důchodu obvykle ztrácíme profesní roli a získáváme roli důchodce. Tato role má avšak oproti předchozí horší sociální status a omezená privilegia. Kdekdoby mohl namítnout, že nemuset pracovat a dostávat důchod je výhoda. Ale to, co se na jedné straně může zdát výsadou je na druhé straně spojeno s nižším společenským hodnocením. Současná společnost posuzuje osoby v důchodovém věku, na základě jejich aktuálního přínosu a nebere příliš na zřetel to, co dokázali nebo vykonali dříve.

Institut důchodu je společensky vykonstruovaný a určitým způsobem se rozvíjí. V ČR, stejně jako ve většině ostatních zemí existuje zákonem jednoznačně daná doba vzniku nároku na důchod, ale ne všichni obyvatelé ji chápou jako vhodnou. Vnímání adekvátní věkové hranice odchodu do důchodu závisí na komplexu různých faktorů, například: na věku, zdravotním stavu, vzdělání, pohlaví či socioekonomické úrovni. Proto někteří lidé předdůchodového věku plánují, že budou pracovat dále i po překročení věku, který jim stanovuje zákon. Jedná se zejména o jedince s vyšším vzděláním a spíše o muže.

Odchod do důchodu je významným sociálním mezníkem, který uzavírá velmi významný a dlouhý úsek profesního života. Z celospolečenského hlediska můžeme starší osoby v důchodu považovat za sociální minoritu, která je na společnosti ekonomicky závislá a má omezenou možnost zasahovat do jejího dění. Vychází se z toho, že senior splnil svůj vývojový úkol a nyní když už ho společnost tolik nepotřebuje, by měl spíše rozhodovat o svém soukromém životě. Avšak svoboda nabytá z odchodu do důchodu se pro seniora může snadno stát zátěží. Dosud byl zvyklý, že byl jeho život organizován

---

¹ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. Vydání druhé, podstatně přepracované a doplněné. Praha: Havlíček Brain Team, 2010, s. 9-20. ISBN 978-80-87109-19-9

v kontextu nutnosti chodit do zaměstnání a najednou se tato významná náplň všedního dne ztrácí. Člověk si najednou musí vytvořit svůj denní program sám a to mnozí nedovedou.

Pokud se zamyslíme nad otázkou, zda je postoj k důchodu a jeho dopad genderově podmíněný, zjistíme, že rozhodně ano. Ztrátu profesní pozice hůře nesou muži. Mění jejich sociální atraktivitu. Mužská přitažlivost je totiž velmi významně definována postavením a mocí. V případě žen nemá ztráta profesní role takový dopad. Jejich sociální přitažlivost je spíše vázaná na jiné atributy, jako například na tělesnou atraktivitu, s jejíž ztrátou se musely vyrovnat už v předchozím období.

Příprava a adaptace na důchod není otázkou několika dní, ale trvá určitou dobu a probíhá v několika fázích. První období je fáze *přípravy na důchod*. V této chvíli většina lidí zvažuje výhody různých možností daných novou pozicí. Většina ví, jak si svůj život v důchodu představuje a často zde funguje jako vzor model rodičů, příbuzných či přátel, kteří již v důchodu jsou. Plánování a příprava na důchod je velmi důležitá fáze. Seniori, kteří se na důchod připravovali nejméně dva roky předem, zvládli přechod lépe a cítili se celkově spokojenější. Ale ani sebedelší příprava nezabrání ambivalentním pocitům, které jsou s touto životní změnou spojeny. Lidé odcházející do důchodu se těší na klid, zbavení nepříjemných povinností, ale zároveň cítí, že ztrácí sociální pozici a mnohé kontakty. Následuje fáze *bezprostřední reakce na změnu*. Obvykle se zde objevují dva způsoby, jakým lidé reagují. Osvobození od každodenních pracovních povinností může být spojené s pocitem dobré nálady a pocitu uspokojení, ale stejně tak se mohou objevit pocity nejistoty a obavy z budoucnosti. Někteří lidé si v tomto období uchovávají staré zvyklosti, jako je například ranní vstávání, přestože už nemají žádný smysl. To signalizuje potřebu delšího adaptačního období. Předposlední fází je období *deziluze a postupného přizpůsobování*. V tuto chvíli může přijít rozčarování a mnozí důchodci začínají pociťovat nudu a prázdnotu. K deziluzi dochází i u seniorů, kteří se na důchod těšili. Dostatečně se nasytili svých koníčků, odpočinuli si, udělali všechno, co chtěli, a najednou nejsou tak spokojeni, jak očekávali. Nyní se musí rozhodnout, jak nejlépe využít čas. Najít nový životní stereotyp, který by pro ně byl zvládnutelný a uspokojující. Většina seniorů se během 1 – 2 let přizpůsobí nové situaci a naučí se využívat možnosti větší vnitřní kontroly vlastního života. Závěrečnou fází je *adaptace na životní styl důchodce a stabilizace nového stereotypu*. Dochází zde k ustálení rolí, transformování hodnotového systému a v neposlední řadě k zafixování nového životního programu. Starší člověk si vytvoří nový

stereotyp, který přispívá k udržení dlouhodobější životní spokojenosti. Je nutné připomenout, že tento stereotypní životní program je determinován zdravotními a ekonomickými omezeními a určitou sociální izolací v rámci rodiny a sousedství. Velmi důležité je i v tomto období směřovat k nějakému cíli, i když jde většinou už pouze o cíl soukromý.²

1.3 PENZIJNÍ REFORMA – HLEDÁNÍ ROVNOVÁHY

Každý vyspělý stát má penzijní systém a každý jeho obyvatel ví, kdy a za jakých podmínek získá nárok na starobní důchod. V České republice má občan právo na starobní důchod, jestliže dosáhl důchodového věku a získal potřebnou dobu pojištění. Obě tyto podmínky se však kontinuálně mění a to nejen u nás, ale i v ostatních zemích. Proto je dobré, aby občané změny sledovali, a to ve značném předstihu. V současné době důchodový věk roste a jeho ukončení se předpokládá v roce 2030, kdy se zastaví na hranici 65 let pro muže i bezdětné ženy nebo ty, které vychovávaly jedno dítě. Teprve při více jak jednom dítěti se bude u žen hranice snižovat. Doba pojištění se také zvyšuje a to ze současných 25 let na 35 let, kterých dosáhne v roce 2018.

O výši důchodů rozhoduje celá řada faktorů, z nichž nejdůležitější jsou disponibilní peníze státu. Vzhledem k narůstajícímu počtu důchodců a ke snižujícím se počtům ekonomicky aktivního obyvatelstva však není dostatek financí a není jiná možnost, než současný důchodový systém reformovat. Vedle samotného konstatování, že náš současný penzijní systém je dlouhodobě neudržitelný, se vyskytuje ještě další problém, a to způsob prezentace těchto potíží. Starobní důchodci jsou přímo, častěji nepřímo představováni jako břemeno. Jako skupina obyvatel, která neúměrně mnoho čerpá ze společných financí. Zapomíná se, že senioři si své důchody zasloužili tím, že celý život řádně platili předepsané daně a později povinné sociální pojištění. I přesto pro ně bude přechod do důchodu finančním pádem, neboť individuálně vypočítaná výše starobního důchodu činí zhruba 40% dřívějšího platu. Výše důchodu zaostává i za průměrným platem ekonomicky

---

² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: Dospělost a stáří*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2008, s. 355-363. ISBN 978-80-246-1318-5

činných obyvatel, děje se tak ve všech zemích, ovšem v rozdílné míře. V některých vyspělých zemích je výše důchodu jen o 10 – 20% nižší než plat.

Evropská sociální charta obsahuje část o sociálním vyloučení, kterému je třeba bránit, a to ve všech věkových kategoriích. Společnost tento požadavek akceptuje, ale problémem je spíše jeho uskutečnění. Řada starších lidí má problémy uplatnit se na trhu práce, a tak tuto nepříjemnou situaci řeší odchodem do předčasného důchodu. Na druhé straně by společnost měla umožnit dále pracovat všem, kteří pracovat chtějí a mohou. Neměla by však zapomínat i na postavení mladých, kteří se někdy oprávněně, jindy mylně domnívají, že jim senioři zabírají pracovní místa. Vyváženost pracovních zájmů všech generací je mimořádně důležitá. Zaměstnaní senioři jsou pro trh práce obohacující. Přinášejí své zkušenosti, mají vliv na integraci pracovníků různých generací a v neposlední řadě jsou ekonomickým přínosem pro společnost i pro sebe. Není tedy důvod mít panickou hrůzu ze stárnoucí a staré Evropy, přestože občanů vyšších věkových kategorií bude nepochybně přibývat. Cílem je, aby seniorská populace, která bude aktivní a sebevědomá, byla společností přijímaná a podporována.

S problematikou sociálního vyloučení je třeba pracovat v rámci sociální politiky státu. Ta musí respektovat principy rovnosti, komplexnosti a univerzality. Tyto principy jsou zmiňovány v tzv. Lisabonské strategii, kterou v roce 2000 přijala Evropská rada. Hlavními cíli tohoto konceptu je posilovat sociální soudržnost a bojovat proti sociálnímu vyloučení těch skupin obyvatelstva, které jsou nejohroženější. Přesnější návod, jak zajistit seniorům sociální jistoty najdeme v tzv. Lublaňské deklaraci z roku 2005. Její přesný název zní: „Doporučení evropských seniorů k postavení a životu třetí generace v dalších letech v Evropě“. Píše se v ní, že jednotlivé vlády, občanská sdružení a další organizace mají udržovat a dále rozvíjet systém sociálních jistot a zabezpečit seniorům důstojné stáří a ochranu před chudobou. Mají zajistit rovný přístup k zdravotnímu ošetření a kapacity pro nezávislé bydlení. Měli by respektovat seniorovo právo na sebeurčení a budovat nové mezigenerační vztahy a sociální soudržnost v rodinách a komunitách. K dalším požadavkům patří umožnit seniorům účast na věcech veřejných, kulturním a uměleckém dění a samozřejmě účast v politickém rozhodování. Důležité je též nabídnout

seniorům možnost celoživotního vzdělávání a finančně podpořit vznik nevládních, neziskových a dobrovolnických organizací.³

---

³ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. Vydání druhé, podstatně přepracované a doplněné. Praha: Havlíček Brain Team, 2010, s. 107-112. ISBN 978-80-87109-19-9

2 SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ

2.1 OBECNÝ POPIS SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ

Pojem sociální zabezpečení je relativně nový pojem, který je chápán jako „soubor institucí, zařízení a opatření, jejichž prostřednictvím se zabezpečují občané pro případ nemoci, mateřství, výchovy dětí, stáří, invalidity a ztráty živitele. Z hlediska jednotlivce je sociální zabezpečení forma společenské pomoci, která ho buď finančně nebo naturálně podporuje v určitých společností uznaných životních situacích“.⁴ Sociální zabezpečení je považováno za nejdůležitější nástroj realizace sociální politiky.

Sociálnímu zabezpečení se nepřikládá ve všech zemích stejný význam. Jako příklad si můžeme uvést historické a současné formy v Evropě a USA. První formou je konzervativní model, který je využíván v Německu. Tento model se vyznačuje tím, že v rámci společenské dohody jsou prostředky přerozděleny tak, aby nedošlo k narušení sociálního smíru. Dále v Evropě můžeme nalézt sociálnědemokratický model, který je typický pro Švédsko. Dávky jsou zde běžnou součástí příjmů člověka a nebere se v potaz, zda je potřebuje, či ne. V USA pak najdeme model vyloženě liberální fungující na základě hesla „Pomoz si sám“. Stát v této formě zajišťuje pouze svobodný trh pojišťovacích produktů a poskytuje nejvýše náhradu minimálního příjmu. Někdy se můžeme setkat i se čtvrtým modelem, a to modelem paternalistickým, který fungoval v rámci bývalého Sovětského svazu. Tento model projevoval nadměrnou péči, která zasahovala až do osobního života jedince.

Právo sociálního zabezpečení je v podstatě samostatným odvětvím našeho právního řádu, přestože neexistuje jednotný kodex. Sociální zabezpečení má také své zásady, se kterými pracuje. Základní zásadou je sociální spravedlnost, která je kritériem mezilidských vztahů a důležitou mravní a náboženskou hodnotou právního státu. Dále zde nalezneme zásadu všeobecnosti systému sociálního zabezpečení, což znamená, že stát koncipuje své sociální zabezpečení pro všechny své občany. Zásadou garance státu je zaručeno, že stanovená minimální plnění budou vždy poskytnuta, a to i v případě, že by plnění musel

---

⁴ ČERNÁ, Jana, Dagmar TRINNEROVÁ a Antonín VACÍK. *Právo sociálního zabezpečení*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s.13. ISBN 978-80-7380-019-2

financovat stát ze státního rozpočtu. Poslední je zásada zabezpečovatele celého systému, která zajistí, že pokud není ve státu jediná specializovaná organizace, pak nese záruku systému stát.

Kromě zásad má sociální zabezpečení také své principy. Společné utváření, rozdělování životních podmínek a prostředků a vzájemná podpora a sounáležitost jsou obsaženy v principu sociální solidarity. Princip subsidiarity zase pracuje s myšlenkou, že nejdříve si musí každý pomoci sám, potom může pomoci rodina dále obec a okolí a nakonec až stát. V posledním principu participace se odráží účastenství. Tedy to, že by se občané měli podílet na společnosti a jejím vývoji.

2.2 HISTORICKÝ VÝVOJ SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ

Prvopočátky sociálního myšlení můžeme pozorovat již v prvobytně pospolné společnosti. Ta chránila ženy a děti, a muž byl především lovec.

První náznaky sociálního zabezpečení se začaly objevovat ve chvíli, kdy v důsledku nárůstu chudoby začalo docházet k ohrožení ekonomické stability země. To byl právě případ starověkého Řecka, které vytvářelo první koncepce sociálního zabezpečení. Solón se svými reformami snažil zabránit rozšíření „dlužního otroctví“ a v Athénách byla například poskytována státní pomoc pro případ tělesného postižení. A ani starověký Řím nezůstával pozadu. Rozvíjel církevní charitu, která se měla starat o chudinu.

V období feudalismu řešila problém chudoby církve. Byl to pro společnost spíše okrajový problém. Teprve až za vlády Karla Velikého byly při kláštorech zřizovány tzv. domy pro hosty a šlechta se začala starat o práce neschopné na svých panstvích.

V Anglii se ještě v 16. století chudoba považovala za žebrotu a potulku. Postupem času se však tento postoj měnil a stát začal ne chudé vybírat daně.

Dalším důležitým mezníkem v historickém vývoji sociálního zabezpečení byl rozvoj průmyslové výroby. V tomto průmyslovém období vznikala podpůrná tovaryšstva, díky kterým si stát začal uvědomovat svoji úlohu a rozhodl se organizovat sociální zabezpečení. Nejdříve ve formě vyložené profesní, později všeobecné.

Pokud se zaměříme ryze na důchodové zabezpečení, nalezneme jeho počátky v Rakousku – Uhersku. Nejprve šlo o penze, které se vztahovaly pouze na tzv. státní zaměstnance. Až s císařským nařízením z roku 1866 došlo ke změnám. Zavedl se systém určující výši penze kvótou z platu s tím, že nárok na penzi vznikl po 10 letech služby. Tento systém je prakticky s několika obměnami udržován dodnes, jen je doplňován a vylepšován.⁵

2.3 SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ V ČR

Sociální zabezpečení České republiky má svou vnitřní strukturu a zahrnuje několik vnitřních subsystémů. Často se hovoří o tzv. třech pilířích sociálního zabezpečení, a to o sociálním pojištění, státní sociální podpoře a sociální pomoci.

Sociální pojištění řeší takové situace, na něž se lze dopředu připravit a je téměř jisté, že nastanou. Přípravou je v tomto případě myšlen odklad části finančních prostředků k řešení budoucí situace. Sociální pojištění obvykle zahrnuje případy ztráty zdraví (zdravotní pojištění), ztráty zaměstnání (pojištění v nezaměstnanosti), krátkodobou ztrátu pracovní schopnosti (nemocenské pojištění), dlouhodobou ztrátu pracovní schopnosti (důchodové pojištění) a ztrátu výdělečných schopností v důsledku pracovního úrazu a nemoci z povolání (úrazové pojištění).

Státní sociální podpora se vztahuje na takové sociální situace, které jsou společností akceptovány a považovány za potřebné k řešení. Tento pilíř sociálního zabezpečení nepředpokládá pro osoby, které budou čerpat, účast na pojistném systému ani předchozí odkládání finančních prostředků. Nejčastěji jsou v této formě podporovány děti a rodiny. Systém je založen na nejširší sociální solidaritě a je financován ze státního rozpočtu.

Třetí pilíř, sociální pomoc, je určen k zajištění životních potřeb specifických skupin obyvatelstva. Například pomáhá osobám, které se ocitli v hmotné nouzi, osobám se zdravotním postižením nebo občanům, kteří se stali obětí nějaké živelné pohromy.

---

⁵ ČERNÁ, Jana, Dagmar TRINNEROVÁ a Antonín VACÍK. *Právo sociálního zabezpečení*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s.13-30 ISBN 978-80-7380-019-2

Nedílnou součástí tohoto pilíře jsou také sociální služby. Financování je opět zajištěno ze státního rozpočtu a je založeno na nejširší společenské solidaritě.⁶

---

⁶ GREGOROVÁ, Zdeňka. *Důchodové systémy*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1998, s.48-49. ISBN 80-210-2003-2

3 HISTORIE DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU V ČR

3.1 ČESKOSLOVENSKÝ PENZIJNÍ SYSTÉM

Československá republika jako samostatný stát vznikla v roce 1918. Do té doby Čechy a Morava patřily Rakousku a Slovensko bylo součástí Uherska. Je tedy jasné, že jejich důchodové systémy byly odlišné. Můžeme je popsat jako směs oddělených systémů pro různé kategorie zaměstnanců, přičemž privilegovanou skupinou byli státní zaměstnanci. Proto se nově vzniklé Československo pokoušelo vytvořit vlastní důchodový systém. První výsledky byly zaznamenány v roce 1924, kdy byl zaveden jednotný důchodový systém pro dělníky.

S příchodem druhé světové války došlo k poškození všech československých důchodových systémů. Nicméně již v roce 1948 se všechny dosavadní důchodové systémy sloučily v jeden průběžně financovaný systém. Tento systém byl v prvopočátku založen na nekomunistických principech, avšak sovětská legislativa z počátku 50. let zrušila zavedené příspěvky na pojištění a rozhodla o financování založeném na daních. Rok 1956 přinesl rozdělení pracujících do tří kategorií podle rizikovosti jejich povolání a důchodový věk byl snížen na 60 let pro muže a 55 let pro ženy. Kvůli ekonomickým problémům na konci 50. let došlo k přijetí zákona, který zavedl stropy, a to jak pro dávky, tak pro výši příjmu, ze kterého se dávky počítaly. Další změny nastaly v roce 1964, kdy byl schválen zákon, který upravoval důchodový věk žen, minimální dobu vkládání a progresivní sazbu daně z příjmu, která začala být používána i na důchody. Důchodový věk žen sice zůstal v průměru na 55 letech, ale závisel na počtu vychovaných dětí. Jeho rozsah byl od 53 (5 a více dětí) do 57 (žádné dítě). Co se týká doby vkládání, tak ta byla zvýšena z 20 na 25 let. Progresivní sazba zavedená tímto zákonem byla v roce 1975 zrušena a indexace důchodových dávek byla do československého důchodového systému zavedena poprvé až v roce 1988.

Po roce 1989 nastalo v důchodovém systému několik zásadních změn. Zákonem z roku 1992 byly znovu zavedeny příspěvky na sociální pojištění od zaměstnanců i zaměstnavatelů a ze systému byla odstraněna privilegia.

3.2 ČESKÁ PARAMETRICKÁ REFORMA

Češi začali svůj důchodový systém parametricky upravovat již brzy po rozdělení federace. Nejdůležitější je zákon z roku 1995, který nabyl účinnosti začátkem roku 1996 a obsahoval několik velmi důležitých změn. Důchodové dávky se podle tohoto zákona skládají ze dvou složek. První z nich je paušální a je vyplácena pouze jednou, a to i v případě pobírání více důchodů jednou osobou. Druhá složka je naopak vypočítávána na základě poměrně komplexního vzorce a je odvozena od výdělku. Další změnu, kterou zákon přinesl, je postupné odkládání odchodu do důchodu. Toto opatření však vyvolalo mohutné protesty a jako jeho kompenzace, byly zavedeny velmi výhodné podmínky pro předčasný důchod. Ty však musely být v roce 2001 omezeny, protože ohrožovaly vyrovnanost příjmů a výdajů na penze.

Další parametrickou změnou, o kterou se naši politici pokoušeli, bylo oddělení důchodového fondu od státního rozpočtu. To se však nepodařilo a jediným pokrokem v této oblasti bylo vytvoření zvláštního účtu v rámci státního rozpočtu. Díky této změně bylo možné sledovat rozdíly mezi příjmy a výdaji.

Poslední významnější novinkou bylo zavedení doplňkového dobrovolného soukromého důchodového systému v roce 1994. Zaměstnanci si díky němu mohou přispívat do soukromé společnosti, která vede penzijní fondy a poté vybírat své úspory v důchodovém věku. Přes soukromý charakter zde najdeme i veřejný prvek. Stát tento systém podporuje a přispívá každému účastníkovi měsíční sumou peněz, která je odvozena od výše účastnických příspěvků. Zákon o důchodovém připojištění musel být v roce 1999 novelizován a to z důvodu zlepšení bezpečnosti a zvýšení dohledu nad důchodovými úsporami. V rámci této novelizace bylo také zavedeno daňové zvýhodnění, a to jak pro zaměstnance, tak pro zaměstnavatele.⁷

---

⁷ LESAY, Ivan. *Bude reforma českého důchodového systému fundamentální?*. Brno: Trast pro ekonomiku a společnost, 2007, s. 10-11. ISBN 978-80-239-9159-8

4 DŮCHODOVÉ SYSTÉMY

4.1 ZÁKLADNÍ ZÁSADY DŮCHODOVÝCH SYSTÉMŮ

Zásady vyjadřují obecné myšlenky charakterizující určitý subsystém. Pro naše potřeby bude tímto subsystémem důchodový systém. Následně uváděné základní zásady jsou výsledkem poznání a zkoumání právních úprav určitých subsystémů v jejich vývoji.

4.1.1 ZÁSADA VŠEOBECNOSTI DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU

Zásadu všeobecnosti můžeme považovat za jednu z nejdůležitějších. Stanovuje totiž prvotní určující linii pro konstrukci celého důchodového systému. Všeobecnost důchodového systému lze zkoumat ze dvou pohledů, a to z hlediska vymezení subjektů, na něž se systém vztahuje, a z hlediska vymezení okruhu sociálních událostí, při nichž systém působí.

Východiskem této zásady je právo každého na zajištění určité hranice životní úrovně. Všeobecnost ve vztahu k subjektům, na něž se vztahuje, znamená, že se systém týká všech fyzických osob, které splňují určité kritérium. Tímto kritériem je obvykle státní občanství nebo trvalý pobyt. V případě trvalého pobytu se ještě musíme zabývat otázkou migrujícího obyvatelstva v rámci evropských struktur, zejména v rámci Evropské unie. Zásada všeobecnosti vymezuje okruh oprávněných subjektů velice široce, ale nepůsobí vždy ve stejném rozsahu. Na jedné straně tato zásada znamená možnost občana prokázat vznik sociální události a na druhé povinnost základního subsystému poskytnout nárokové plnění alespoň na určité minimální úrovni.

Z druhého pohledu a to tedy z hlediska vymezení okruhu sociálních událostí, nelze chápat důchodový systém, tak že by zahrnoval všechny sociální události, které lze očekávat v dané zemi na daném stupni sociálně ekonomického rozvoje. Důchodový systém působí především při dlouhodobých sociálních událostech, jako je stáří, invalidita a ztráta živitele.

4.1.2 ZÁSADA SOCIÁLNÍ SOLIDARITY

Tato druhá zásada se především vztahuje ke způsobu tvorby prostředků potřebných pro realizaci dávek a ke způsobu jejich vydávání. V nejjobecnější interpretaci znamená, že zdroje důchodového systému jsou tvořeny z plateb vázaných k ekonomicky aktivnímu obyvatelstvu, ale využívány jsou k sociálnímu zajištění těch občanů, kteří je v konkrétním časovém okamžiku sami nevytvořili. Takto je zásada sociální solidarity interpretována na úrovni tvorby zdrojů pro realizaci práva sociálního zabezpečení jako celku. Při zaměření se na tuto zásadu v rámci jednotlivých subsystémů práva sociálního zabezpečení zjistíme, že i když jsou přímé platby na důchodový systém stanoveny v návaznosti na výši příjmů, v absolutní části se subjekty s vyššími příjmy podílejí na tvorbě zdrojů důchodového systému více. Plnění poskytována z tohoto subsystému jsou však stejná vůči všem oprávněným. Sociální solidarita je zde tedy uplatněna ve velmi vysoké míře. Je proto důležité hledání optimální hranice mezi racionálním stupněm celospolečenské solidarity a neúčelným a demotivujícím vynakládání vytvořených prostředků. Nemělo by docházet k útlumu odpovědnosti jedinců za vlastní životní podmínky a vysoká míra zdanění by neměla vést k oslabení ekonomické prosperity.

Zásadu sociální solidarity můžeme převést i na způsob financování, a to v případě, že je důchodový systém postaven na průběžném financování.

4.1.3 ZÁSADA PARTICIPACE

Zásada participace řeší otázku účasti oprávněných subjektů na tvorbě a fungování důchodového systému. I v tomto případě lze zásadu interpretovat ve dvou rovinách, a to v rovině právní a rovině ekonomické. V prvně uváděné rovině mluvíme o jakési demokratičnosti systému. Systém by měl být budován, tak by bylo všem subjektům umožněno podílet se na jeho řízení a spravování. Tato zásada by měla být především uplatňována ve vztahu k příjemcům plnění ze systému. Nelze opomenout ani zaměstnavatele, kteří tento systém v převážné míře financují.

Aby tato zásada mohla reálně fungovat, musí být každému subjektu poskytnuto dostatečné množství informací o možnostech a způsobech řešení vzniklých sociálních

událostí. Dále pak musí stát vytvořit podmínky k tomu, aby subjekt mohl jednat podle svých rozhodnutí, možností a potřeb.

Naplněním této zásady dochází k přechodu od člověka jako objektu sociální politiky k člověku, který je již plnoprávným a odpovědným subjektem.

V rovině ekonomické touto zásadou rozumíme skutečnost, že oprávněný subjekt se sám podílí ať přímými nebo nepřímými platbami na vytváření zdrojů a tím vlastně systém sám financuje.

4.1.4 ZÁSADA ROVNOSTI

Zásada rovnosti (uniformity) vyjadřuje snahu zajistit všechny oprávněné subjekty podle stejných jednotných pravidel. Nemá být chápána jako „všem stejně“, ale jako zásada, pod jejímž vlivem vzniká systém se stejnými šancemi pro všechny oprávněné subjekty.

4.2 ZÁSADY VNITŘNÍ VÝSTAVBY DŮCHODOVÝCH SYSTÉMŮ

Do této skupiny řadíme zásady, které jsou rozhodující pro konstrukci dávkových schémat, tedy pro stanovení podmínek poskytování různých možných plnění.

4.2.1 ZÁSADA ZÁSLUHOVOSTI

Tato zásada je vázaná na splnění stanovených podmínek v minulosti, které oprávněný subjekt zná předem a jejichž plnění je v jeho možnostech. Nejčastěji jde o to, že oprávněný subjekt se musí po stanovenou dobu podílet na tvorbě zdrojů důchodového systému, tj. platit přímé účelově určené platby. „Minulá zásluha,“ oprávněného subjektu však nemusí spočívat jen ve finanční účasti. Někdy je poskytování dávky vázáno na to, že se oprávněný subjekt v minulém období nacházel v určité sociální situaci nebo vykonával nějakou stanovenou činnost.

4.2.2 ZÁSADA SOCIÁLNÍ POTŘEBNOSTI

Zásadou sociální potřeby se rozumí to, že poskytování dávky je vázáno na podmínku, která nastala objektivně, mimo vůli občana, a v jejím důsledku se občan dostává do hmotné nouze, kterou nemůže řešit vlastními prostředky. Ve výstavbě důchodových systémů najdeme zásadu sociální potřeby jen minimálně.

4.2.3 ZÁSADA ZABEZPEČENÍ, GARANCE A INICIACE

Na těchto třech zásadách mohou být budovány důchodové systémy. V čisté podobě se jednotlivé zásady nevyskytují v žádném důchodovém systému. Obvykle je systém vytvářen na všech těchto třech zásadách a jejich kombinacích. V čisté podobě tedy zásada zabezpečení znamená, že stát sám vytváří, financuje i organizuje celý důchodový systém. Zásada garance je o tom, že důchodový systém je financován a organizován odděleně od státu, který však garantuje jeho fungování, popřípadě solventnost. Poslední zásada iniciace zachycuje nejvolnější postavení státu, které stojí na myšlence „stanovit podmínky a nechat volně žít“.

4.2.4 ZÁSADA KOMPENZACE A SPOLEČENSKÉ INTEGRACE

Zásada kompenzace znamená, že hlavním účelem systému je nahradit oprávněnému subjektu újmy, které mu vznikly v důsledku kvalifikovaných sociálních událostí. Tato zásada však nepůsobí absolutně, tedy poskytované dávky nemohou plně nahradit příjmy, které subjekt pozbyl v důsledku sociální události. Míra kompenzace je velmi závislá na odpovědnosti jedince za své budoucí zajištění.

Protipólem zásady kompenzace je zásada společenské integrace, která má za úkol vedle poskytnutých plnění, vytvářet možnosti pro integrování občana do společenského života. Důchodový systém je však převážně ovládán zásadou kompenzace.

4.2.5 ZÁSADA ZACHOVÁNÍ NABYTÝCH PÁR

Další zásada zachycuje samotnou podstatu sociální ochrany jedince. Ve své podstatě vyjadřuje, že jednou získané nároky na plnění z důchodového systému nemůže oprávněný subjekt následně pozbyt. Působením této zásady získává jedinec sociální, ekonomickou a právní jistotu svého zajištění.

4.2.6 ZÁSADA VALORIZACE

Uplatňováním zásady valorizace dochází k přizpůsobování poskytovaných plnění vnějším objektivním ekonomickým podmínkám, a to zejména růstu cen a růstu mezd.⁸

4.3 ROVINY DŮCHODOVÝCH SYSTÉMŮ (MODELY)

Smyslem důchodových systémů je zajistit lidem dostatečné příjmy ve stanovených sociálních situacích. Tohoto cíle je dosahováno různými způsoby. Jednou z možností je, aby stát zajistil vysoký stupeň náhrady příjmu. Nebo naopak ponechat jedince, aby si sám vytvořil potřebné systémy k zajištění svých příjmů. Ve většině zemí se však setkáme s kombinací různých přístupů.

Nejčastěji se setkáme s důchodovým systémem realizovaným pomocí tří rovin, tzv. tří pilířů důchodového systému. Prvním pilířem jsou důchodové systémy zajišťované státem nebo veřejnými institucemi. Za druhý pilíř se označuje obvykle důchodový systém založený na zaměstnaneckých systémech, který lze také označovat jako doplňkové důchodové systémy. Poslední třetí pilíř spočívá na osobním důchodovém spoření jedinců pro případ stanovených sociálních událostí.

---

⁸ GREGOROVÁ, Zdeňka. *Důchodové systémy*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1998, s. 71-85. ISBN 80-210-2003-2

4.3.1 ZÁKLADNÍ VŠEOBECNÝ DŮCHODOVÝ SYSTÉM

Pro základní všeobecný důchodový systém je charakteristické, že se jedná o systém povinný a univerzální. To tedy v praxi znamená, že tento druh systému většinou zahrnuje veškeré obyvatelstvo příslušného státu. Je obvykle garantován státem, přesněji jeho fungování, solventnost atd. je zaručena státem.

Takto definovaný systém může být realizován ve třech podobách. Za prvé může být součástí tzv. sociální pomoci. To znamená, že dávky jsou poskytovány jedincům, kteří nemohou vzhledem k věku nebo jiné sociální události získávat příjmy vlastní prací. Avšak tento způsob realizace nebývá považován za typické důchodové zabezpečení. Druhý způsob realizace všeobecného důchodového systému je systém zaručující všem jedincům při splnění určitého kritéria (obvykle věku) minimální důchod. Poslední alternativou je důchodový systém realizovaný jako pojistný systém, který je vázán na placené příspěvky a je odvozován od minulých příjmů.

Základní všeobecný důchodový systém je obvykle financován průběžnou metodou financování. Je tedy založen na sociální solidaritě mezi ekonomicky aktivním obyvatelstvem a obyvatelstvem pobírajícím dávky. Z něj poskytované dávky nahrazují výdělek a jsou odvozeny od výše dosahovaných výdělků a počtu let ekonomické aktivity. Co se týká konstrukce dávek, uplatňují se v zásadě dva typy. Prvním typem je konstrukce jednosložková, kdy je výše dávky odvozena pouze z výše výdělku a doby zaměstnání. V některých zemích se můžeme i setkat s jednotnou dávkou, odvozenou od životního minima. Druhou možností je konstrukce dvousložková, v níž je první složka pevně stanovena částkou, která většinou kryje životní minimum. A druhá složka je pak odvozena z výše výdělku a doby zaměstnání (pojištění).

4.3.2 DOPLŇKOVÉ DŮCHODOVÉ SYSTÉMY

Doplňkové důchodové systémy jsou jakousi nadstavbou, která poskytuje dávky zabezpečující vyšší úroveň, než je schopen poskytnout pouhý základní důchodový systém. Tyto systémy vznikají ze soukromé iniciativy, a to buď individuální, nebo kolektivní,

bývají obvykle dobrovolné a na rozdíl od základního systému nejsou univerzální. Tento „druhý“ pilíř důchodového systému najdeme téměř ve všech systémech vyspělých zemí.

Financování probíhá kapitálovou metodou, kdy je z příspěvků zaměstnanců a zaměstnavatelů vytvářen nestátní fond, jenž je spravován zástupci plátců příspěvků. Finanční prostředky, které se ve fondu vytvoří, buď z příspěvků či vlastní činnosti fondu mohou být použity pouze ve prospěch pojištěnců.

Doplňkové důchodové systémy mají i své slabiny. Jednou z největších je problém zachování nároku účastníka, v případě, že svou účast v systému ukončí. To nastává nejčastěji v souvislosti s ukončením zaměstnání u zaměstnavatele, který systém vytvořil. V původních koncepcích v takovém případě zaměstnanec ztrácel své nároky na budoucí plnění, ale samozřejmě neztrácel prostředky do systému vložené. Určitým rizikem tohoto systému je také možnost jeho zkrachování. To se může stát nevhodným hospodařením, špatnou ekonomickou situací či v důsledku jiných příčin. V takové situaci systém ztratí svůj kapitál a není schopen dostát svým závazkům, tj. vyplácet v budoucnu příslušné dávky.

Jak již bylo zmíněno v úvodu, doplňkové systémy jsou někdy charakterizovány jako dobrovolné. Dobrovolnost zde nelze spatřovat v tom, že by jedinec mohl o účasti v systému rozhodovat podle své vlastní vůle. Dobrovolnost tohoto systému spočívá v tom, zda určitý doplňkový systém bude vůbec ustanoven či nikoliv. Toto samozřejmě naplatí stoprocentně a v některých zemích můžeme najít povinnou formu vzniku doplňkových systémů. Dále je nutné zmínit nezbytnost určitých relací doplňkové systému vzhledem k všeobecnému důchodovému systému. Pokud by tyto relace nebyly, mohla by totiž nastat situace, že právo na plnění v jednom systému by mohlo vylučovat nebo omezovat plnění z druhého systému a naopak. Co se týká úlohy státu v systému, jeho základním úkolem ve vztahu k doplňkovým důchodovým systémům je garance práv zaměstnanců. Je to tedy výrazně jiný přístup a postavení než jaké je ve všeobecném důchodovém systému.

4.3.3 DŮCHODOVÉ SPOŘENÍ JAKO TŘETÍ PILÍŘ DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU

Individuální důchodové spoření občanů je podstatou třetího pilíře důchodového systému. Prostřednictvím tohoto systému může jedinec ještě navýšit své budoucí příjmy, které mu vzniknou souhrnem dávek z všeobecného základního a doplňkového důchodového systému. Individuální důchodové spoření využívají zejména jedinci, kteří nejsou účastni povinných důchodových systémů z titulu zaměstnání nebo samostatné výdělečné činnosti a osoby s vyššími příjmy.

Vztah státu k systému individuálního spoření je především na bázi podpory. Stát může tento systém podporovat cestou daňových výhod, eventuálně jinými nástroji. Individuální spoření je pro stát také vhodným nástrojem finančního trhu. Jeho prostřednictvím jsou totiž vytvářeny vklady, které jsou dlouhodobě vázané a mohou být využívány při dalších investicích. Vhodně nastaveným důchodovým spořením můžeme podporovat rozvoj ekonomiky.

Protože vztahy individuálního důchodového spoření jsou typickými vztahy soukromoprávními a stát zde může zasáhnout maximálně vytvořením příslušného právního rámce, musíme zde počítat s určitým rizikem. To znamená, že na systém mohou dopadat negativa finančního trhu, jako například inflace a mnohé další.⁹

4.4 FINANCOVÁNÍ DŮCHODOVÝCH SYSTÉMŮ

Při zkoumání důchodových systémů musíme věnovat pozornost i problematice jejich financování. Nejobecněji lze říci, že důchodové systémy je možné financovat dvojitým základním způsobem, a to ze státního rozpočtu anebo ze zdrojů vytvořených z přímých účelově určených plateb, tedy pojistného.

V případě financování přímo ze státního rozpočtu mluvíme o tzv. důchodové zabezpečení. Při tomto způsobu financování není jedinec povinen platit pojistné, sám se

---

⁹ GREGOROVÁ, Zdeňka. *Důchodové systémy*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1998, s.52-69. ISBN 80-210-2003-2

tedy přímo nepodílí na tvorbě zdrojů, z nichž jsou pak dávky vypláceny. Prostředky na výplatu dávek stát získává přerozdělováním státního rozpočtu. Tento způsob financování se u nás uplatňoval do roku 1993 a vycházel z paternalistického přístupu státu k zajištění svých občanů. Navenek mohl tento způsob financování působit, jakoby se jedinec nijak nepodílel na tvorbě zdrojů, ale tak tomu samozřejmě nebylo. Příjmy státního rozpočtu, které byly přerozdělovány na důchodový systém, byly získávány z plateb od tzv. organizací (důchodová daň), ale i z plateb jedinců (daň ze mzdy). Tento způsob financování byl poněkud nepřehledný a potlačoval odpovědnost jedince za své budoucí zajištění.

Druhým způsobem je financování důchodového systému ze zvláštního fondu. V takovém případě hovoříme o důchodovém pojištění, v rámci kterého lze rozlišit dva základní způsoby financování.

- průběžné financování (tzv. „pay-as-you-go“, ve zkratce PAYG) v němž jsou dávky v daném období vypláceny přímo z příspěvků pojištěnců vybraných v tomto období
- kapitálové financování, ve kterém se z vybraných příspěvků vytváří fond, který je po určité době schopen krýt náklady na vyplácené dávky

4.4.1 METODA PRŮBĚŽNÉHO FINANCOVÁNÍ

Jak už bylo zmíněno výše, v rámci této metody se dávky v daném období vyplácejí přímo z příspěvků v tomto období vybraných. Fungování této metody financování je tedy závislé na poměru mezi počtem příjemců dávek a počtem pojištěnců platících příspěvky. V případě změny v tomto poměru dochází samozřejmě i ke změně ve výši příspěvků anebo ve výši dávek. Metoda průběžného financování je výlučně založená na mezigenerační solidaritě, což může mít jak pozitivní tak negativní dopady. Průběžné financování je proto velmi citlivé na demografický vývoj a vývoj produktivních schopností aktivní populace. Nelze zde počítat se zhodnocováním prostředků formou kapitálových výnosů, ale na druhou stranu tento systém umožňuje flexibilně vyrovnávat inflaci apod. Další výhodou je, že tento druh financování může fungovat okamžitě, bezprostředně po zahájení činnosti lze vyplácet dávky. Není zde třeba časového odkladu, než se v systému vytvoří dostatečné

zdroje pro výplatu dávek. Záruka budoucích plateb z průběžného financování je zajištěna povinným charakterem příspěvků.

Základním stavebním kamenem průběžného financování je rozpočet, v němž se bilancují příjmy a výdaje pro každé finanční období. Přitom nejdůležitějším úkolem je zajistit, aby systém nebyl deficitní. To dosáhneme tím, že rozpočet bude řádně a přesně připraven, tj. vypočteny pravděpodobné příjmy a výdaje. A tyto pravděpodobné příjmy a výdaje budou následně dodrženy.

Metoda průběžného financování je poměrně rozšířená. S její pomocí se financují zejména systémy, které jsou povinny pro všechny pojištěnce za stejných podmínek. Má řadu nesporných výhod, jako například její široký rozsah, který zahrnuje všechny pojištěnce na určitém území. Dále je to také to, že v případě změny zaměstnání nebo ztráty zaměstnání nedochází ke změně důchodového systému a jedinec neztrácí své získané nároky. A v neposlední řadě jsou to nižší operativní náklady nezbytné na zajištění fungování systému, které vycházejí z povinné účasti subjektů. Avšak jako hlavní výhodu této metody můžeme označit možnost indexování důchodů, podle životních nákladů, což poskytuje ochranu příjemcům dávek a zajišťuje stabilitu skutečných důchodových příjmů. Metoda průběžného financování vždy ovlivňuje trh práce.

Průběžné financování má i své nevýhody. Ačkoliv byla povinná účast zmiňována v předchozím odstavci jako výhoda, ve chvíli, kdy se na ni podíváme z jiného pohledu, můžeme dojít k závěru, že je i nevýhodou. Povinná účast a stejné podmínky mohou být limitující faktory, které omezují možnost vlastního výběru a vedou ke snížení individuálně dosažené úrovně. Nerovný vztah mezi výší příspěvků na důchodový systém a limitovanou výší důchodů z důchodového systému ovlivňuje trh práce v tom, že je pojistné pocíťováno spíše jako daň a jedinec ztrácí motivační faktor pro zaměstnanost a dosahování vyšších příjmů. Z tohoto důvodu se některé státy pokoušejí modifikovat průběžné financování a vnášejí do něho prvky z metody kapitálového financování. Přejít od čistě průběžného financování ke kombinovanému financování s vytvářením kapitálových rezerv je však velmi obtížný a tvrdý, a to zejména z hlediska zatížení aktivní populace.

4.4.2 METODA KAPITÁLOVÉHO FINANCOVÁNÍ

Jak už název této metody napovídá, v tomto druhu financování předpokládáme existenci určité kapitálové rezervy. Ta by měla dostačovat pro krytí všech nákladů na výplatu dávek, a to nejen těch již poskytovaných, ale i těch budoucích, pokud by se oprávněné osoby rozhodli ukončit svou účast v systému. Je tedy jasné, že důchodový systém financovaný touto metodou potřebuje poměrně dlouhý čas k tomu, aby mohl začít plnit svou funkci. Při zakládání důchodového systému financovaného kapitálovou metodou jsou počáteční náklady vyšší. Děje se tak z důvodu vyšších administrativních nákladů, které musejí být vynakládány na investice fondu a péči o ně. Dlouhodobě je však tento systém podstatně méně nákladný než průběžné financování. V rámci této metody se odsouvá do pozadí mezigenerační solidarita a naopak do popředí se dostává řádná investiční činnost a dosahované kapitálové výnosy.

I metoda kapitálového financování má své výhody a nevýhody. Výraznou výhodou je, že každý účastník dostane po vzniku příslušné sociální události zpět to, co formou příspěvků do systému zaplatil, a že se zde zohledňují individuální potřeby a preference. V tomto systému není povinná účast, každý účastník si tedy může vybrat, na jaké úrovni bude platit příspěvky, a stejně tak může ukončit svou účast, aniž by ztrácel vložené zdroje.

Nevýhodou je, že tento systém nedokáže příjemce dávek chránit před důsledky inflace. Ještě větším nebezpečím je riziko nevhodných investic, kvůli kterým může systém pozbyt vytvořené zdroje, anebo se jeho zdroje mohou podstatně snížit a systém se může stát insolventní

Metoda kapitálového financování se používá zejména pro financování doplňkových důchodových systémů.¹⁰

---

¹⁰ GREGOROVÁ, Zdeňka. *Důchodové systémy*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1998, s.87-100. ISBN 80-210-2003-2

Tabulka 1 Srovnání metod financování důchodových systémů

Název metody	Kapitálová	Průběžná
mezigenerační solidarita	chybí	základní
individuální volba účasti	ano	ne
individuální výběr úrovně důchodu	ano	ne
zachování nároků	ano	ano
nízká úroveň operativních nákladů	ne	ano
reakce na životní náklady a úroveň	ne	ano
neutralita na trhu práce	ano	ne

(Gregorová, 1998, s. 94)

5 DŮCHODOVÝ SYSTÉM V ČESKÉ REPUBLICE

Tato část práce se bude věnovat popisu důchodového systému podle zákona č. 155/1995Sb., včetně jeho novelizací. Změnám, které přinese nově schválený zákon č.220/2011 Sb. nahrazující zákon č 155/1995 Sb., jež začne být s největší pravděpodobností účinný k 1. lednu 2013,bude věnována následující kapitola.

5.1 PRÁVNÍ ÚPRAVA

Současná právní úprava důchodového systému České republiky je obsažena v zákoně č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, který nabyl účinnosti 1. ledna 1996. Tento zákon byl od svého přijetí již nesčetněkrát novelizován a neupravuje důchodový systém komplexně. Je v něm spíše obsažena hmotně právní úprava dané oblasti. Otázky organizace a provádění důchodového systému upravuje zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů. A pojistné na důchodové pojištění, které je součástí pojistného na sociální zabezpečení upravuje zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

5.2 OBECNÝ POPIS DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU ČR

Důchodový systém v České republice lze charakterizovat jako dvoupilířový systém. První pilíř tvoří základní důchodový systém a druhý důchodové připojištění, přesněji penzijní připojištění se státním příspěvkem.

Základní důchodový systém je jednotný, povinný a všeobecný. Je budována na zásadě zásluhovosti, sociální solidarity a je průběžně financován. Naproti tomu důchodové připojištění je systémem dobrovolným a to v tom smyslu, že účast oprávněné osoby je

závislá na jejím projevu vůle. Promítá se sem odpovědnost jedince za své budoucí zajištění a projevy sociální spravedlnosti můžeme spatřovat snad jen ve státním příspěvku, který je poskytován státem z prostředků vytvářených ve státním rozpočtu. Důchodové připojištění je financováno kapitálovou metodou.

5.3 ZÁKLADNÍ DŮCHODOVÝ SYSTÉM

Důchodové pojištění České republiky v rámci základního důchodového systému je založeno na několika základních principech. Systému jsou účastni prakticky všichni ekonomicky aktivní. Při splnění stanovených podmínek je systém povinný. Pro jednotlivé skupiny pojištěnců je upraven podle jednotných zásad. Důchody jsou garantovány státem a uplatňuje se zde soudní přezkum rozhodnutí ČSSZ v rámci správního soudnictví.

V rámci naší důchodové soustavy jsou poskytovány dlouhodobé peněžité dávky pro případy dlouhodobého ohrožení následkem sociální události, při které dochází ke ztrátě zdroje obživy. Podle typu sociální události pak rozlišujeme odpovídající druhy důchodů. V české důchodové soustavě tedy existují důchody starobní, invalidní a pozůstalostní. Pozůstalostní se pak ještě dělí na vdovecké, vdovské a sirotčí.

Systém dávek důchodového pojištění zahrnuje v zásadě jen důchody, které jsou odvozeny (přímo nebo u důchodů pozůstalých nepřímo) z příjmů z výdělečné činnosti a z délky doby důchodového pojištění. Je zde však výjimečně i zachována dávka invalidního občana, který v důsledku nepříznivého zdravotního stavu vzniklého v mládí nemohl být pojištěn, tzv. invalidita z mládí. Tento druh dávky není projevem pojistného principu, ale naopak formou plnění sociální úlohy státu.

Základní důchodový systém je dávkově definovaný a konstrukce výpočtu důchodu je dvousložková. První složkou je základní výměra, která je stejná pro všechny druhy důchodů. Druhou složku tvoří procentní výměra, jejíž výše je rozdílná podle délky doby pojištění a výše příjmů dosažených v rozhodném období. Systém výpočtu důchodu je dynamický. Řada prvků konstrukce výpočtu důchodu se každoročně upravuje s přihlédnutím k ekonomickému vývoji země.

5.3.1 DRUHY DÁVEK

Ze základního důchodového pojištění jsou poskytovány tyto druhy důchodů:

- starobní
- invalidní
- vdovský a vdovecký
- sirotčí

O nároku na tyto důchody, jejich výši a výplatě rozhoduje Česká správa sociálního zabezpečení.

Starobní důchod

Pojištěnec má nárok na starobní důchod, jestliže získal potřebnou dobu pojištění a dosáhl stanoveného věku. Obě tyto podmínky přitom musejí být splněny současně. V současné době je potřebná doba pojištění 25 let a do roku 2018 se bude postupně zvyšovat až na 35 let. Jestliže jedinec nesplnil podmínku 25 let pojištění, má nárok na důchod jen v případě, že byl důchodově pojištěn 15 let a před rokem 2010 dosáhl aspoň věku 65 let. Současný důchodový věk je u mužů 60 let a u žen 57, jde-li o pojištěnce narozené před rokem 1936. U žen se ještě důchodový věk snižuje o rok s každým vychovaným dítětem, takže například žena, která vychovala 5 dětí, půjde do důchodu už v 53 letech. U osob narozených v období 1936 až 1968 se důchodový věk stanovuje podle přílohy zákona č.155/1995 Sb., a osoby narozené po roce 1968 už mají nyní pevně stanovenou věkovou hranici 65 let pro muže i ženy. I v tomto případě se věk žen snižuje s počtem vychovaných dětí.

Invalidní důchod

Je dávkou důchodového pojištění, podmíněnou poklesem schopnosti soustavné výdělečné činnosti z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu. Pojištěnec má nárok na invalidní důchod, jestliže nedosáhl věku 65 let, stal se invalidním a získal potřebnou dobu pojištění nebo se stal invalidním následkem pracovního úrazu. Invalidní důchod má třístupňovou formu. O invaliditu prvního stupně se jedná, jestliže pracovní schopnost pojištěnce poklesla nejméně o 35%, avšak nejvíce o 49%. Druhý stupeň nastává,

jestliže dojde k poklesu nejméně o 50%, avšak nejvíce o 69%. Jestliže pojištěncova pracovní schopnost poklesne o 70% a více mluvíme o invaliditě třetího stupně. Výše invalidního důchodu se skládá z pevně stanovené základní výměry a procentní výměry, která je závislá na stupni invalidity.

Pozůstalostní důchody

Pozůstalostní důchody jsou nejstaršími typy důchodů na našem území a byly vypláceny již za doby Marie Terezie. Jejich původním účelem bylo nahradit příjem živitele rodiny. Postupem času avšak k funkci vyživovací přidává funkce vyrovnávací, jejíž naplní je vyrovnat rozdíl v životní úrovni rodiny, který vznikl v důsledku úmrtí jejího člena. Sociální událostí, kterou řeší pozůstalostní důchody, je úmrtí manžela či manželky v případě vdovského a vdoveckého důchodu a úmrtí rodiče v případě sirotčího důchodu. Nárok na tuto dávku má pouze manžel, manželka a děti. Pozůstalostní důchody jsou dávkami nárokovými a odvozují se z přímého důchodu zemřelého, na který zemřelý měl nebo by měl nárok.

Vdova má nárok na vdovský důchod po zemřelém manželovi, který byl poživitelem starobního nebo invalidního důchodu a nebo splnil ke dni smrti podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní či starobní důchod, a nebo zemřel následkem pracovního úrazu. Vdovský důchod vdově náleží po dobu jednoho roku od smrti manžela. Po uplynutí této doby náleží jen v případě splnění některé z následujících podmínek:

- pečuje o nezaopatřené dítě
- pečuje o dítě, které je závislé na péči ve II., III. nebo IV. stupni
- pečuje o svého rodiče nebo rodiče zemřelého manžela
- je invalidní ve třetím stupni
- dosáhla alespoň věku o 4 roky nižšího, než činí důchodový věk stanovený pro muže stejného data narození nebo důchodového věku, je-li důchodový věk nižší

Tato stejná definice a podmínky platí samozřejmě i u vdoveckého důchodu. Výše tohoto důchodu je také složena z pevné základní výměry a procentní, která činí 50% starobního či invalidního důchodu 3. stupně, na který měl nebo by měl zemřelý nárok.

Sirotčí důchod pobírá nezaopatřené dítě, zemře-li rodič (osvojitel) dítěte nebo osoba, která převzala dítě do péče nahrazující péči rodičů. Podmínky nároku na sirotčí důchod jsou stejné jako u vdovského a vdoveckého důchodu. Sirotčí důchod se také skládá ze základní a procentní výměry, přičemž procentní výměra se stanoví ve výši 40% výměry starobního nebo invalidního důchodu 3. stupně, na který měl nebo by měl zemřelý rodič nárok.¹¹

5.4 DŮCHODOVÉ PŘIPOJIŠTĚNÍ

Důchodové připojištění, neboli penzijní připojištění, představuje druhý pilíř důchodového systému. Avšak při srovnání se strukturou ostatních evropských důchodových systémů by mělo být považováno spíše za třetí pilíř. V důchodových systémech v Evropě bývá druhý pilíř obvykle představován doplňkovými důchodovými systémy založenými na zaměstnavatelském principu a až třetí pilíř je důchodovým spořením každého jedince samostatně.

Penzijní připojištění je upraveno zákonem č.42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon penzijní připojištění charakterizuje jako systém, který shromažďuje peněžní prostředky účastníků a státu, nakládá s nimi a následně z nich vyplácí dávky penzijního připojištění.

Naše důchodové připojištění je striktně založeno na občanském individualistickém principu, což znamená, že důsledně spočívá na vztahu penzijní fond – občan a na vztahu stát – občan. V tomto pojetí důchodového připojištění je především zdůrazněna samostatnost občana a jeho schopnost myslet na vlastní budoucnost. Účelem tohoto pilíře je dát občanům možnost, aby ve stáří získali doplňkové sociální příjmy mimo povinný všeobecný základní důchodový systém. Charakteristiku důchodového připojištění si můžeme uvést na několika znacích. Jedním z nich je sociální charakter důchodového připojištění. Ten spočívá v tom, že penzijní fondy jsou povinny podle zákona převážnou

¹¹ GREGOROVÁ, Zdeňka. *Důchodové systémy*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1998, s.126-134. ISBN 80-210-2003-2

část zisku ze své hospodářské činnosti použit ve prospěch svých účastníků. Dalším znakem je regulace státem. Neznamená to však, že by stát nesl garanci za fungování celého systému, vystupuje zde pouze jako iniciátor. Stát penzijní připojištění také podporuje a to tím, že se snaží motivovat své občany k účasti poskytováním státního příspěvku. Jako poslední bude zmíněno, že penzijní připojištění je budováno na zásadě zásluhovosti v podobě pojistného principu a je financováno kapitálovou metodou.

Ve srovnání s doplňkovými důchodovými systémy, budovanými na zaměstnavatelském principu, je výhodou důchodového připojištění to, že vytváří rovnocenné podmínky účasti pro všechny občany bez ohledu na to, zda jsou či nejsou výdělečně činní. Naopak nevýhodou je malá plošná motivace občanů ke vstupu do tohoto systému. Tím, že stát negarantuje solventnost penzijních fondů a celková situace na kapitálovém trhu a v bankovníctví přispívá k určité nedůvěře občanů v reálnost, solidnost a důvěryhodnost penzijních fondů a tím i penzijního připojištění. Ještě dlouho potrvá, než v naší společnosti převládne chápání důchodového připojištění jako nutnosti.¹²

---

¹² GREGOROVÁ, Zdeňka. *Důchodové systémy*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1998, s.179-181. ISBN 80-210-2003-2

ČERNÁ, Jana, Dagmar TRINNEROVÁ a Antonín VACÍK. *Právo sociálního zabezpečení*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s.70-91 ISBN 978-80-7380-019-2
Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

6 DŮCHODOVÁ REFORMA

6.1 DŮVODY NEUDRŽITELNOSTI SYSTÉMU

Současný systém důchodového zabezpečení zaručoval řadu let přiměřenou životní úroveň důchodců, avšak v posledních letech se situace změnila. Systém musí čelit různým rizikům a vypořádávat se s problémy, které ohrožují jeho stabilitu.

Český důchodový systém založený především na průběžném financování je v dnešní podobě a parametrech dlouhodobě neudržitelný. Ročně vede k deficitům kolem 4% HDP, a to i přesto, že předchozí parametrické změny jeho stabilitu podpořily. Pokud by nedošlo k jeho další změně, zůstal by pravděpodobně již trvale deficitní. Je tedy nutné pokračovat v jeho úpravách a nalézat tak nové zdroje nebo příjmy na financování penzí budoucím generacím.¹³

6.1.1 DEMOGRAFICKÉ ASPEKTY

Stárnutí populace je nejvýznamnějším aktuálním problémem důchodových systémů vyspělých zemí.

I v České republice v posledních dekádách výrazně klesá porodnost, snižuje se úmrtnost ve vyšším věku a prodlužuje se střední délka života. Viz Graf 1, který ukazuje věkové složení obyvatelstva v roce 2009. Tento trend nepříznivě mění populační strukturu obyvatelstva. Příčinou je stále se zvyšující životní úroveň a nové poznatky ve světě medicíny. Zvyšující se počet důchodců vede k růstu průměrné doby pobírání důchodu a tím k růstu výdajů. Naopak nízká natalita povede k poklesu ekonomicky aktivních osob a tím k poklesu příjmů do systému. Dnešní systém byl nastaven před více než sto lety, kdy se doba, kdy byl jedinec v důchodu, počítala na roky. Dnes je to dvacet i více let a není možné systém průběžného modelu udržet.

¹³ Závěrečná zpráva PES. MPSV. *Sociální poradce* [online]. 4.3.2011 [cit. 2012-02-29]. Dostupné z:

<http://socialniporadce.mpsv.cz/cs/181>

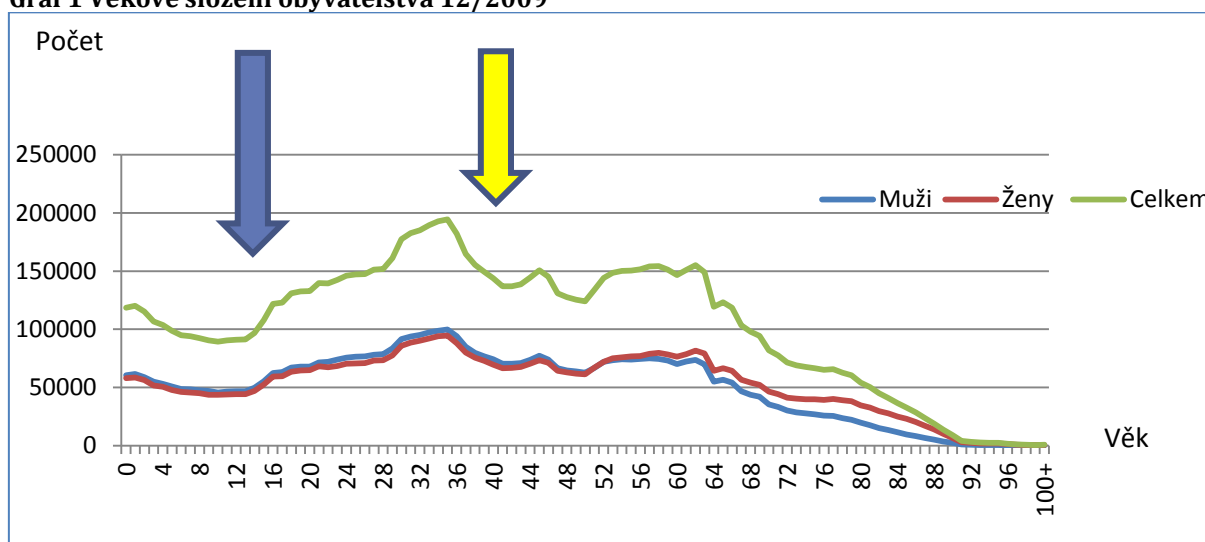
Důchodce: Důchodová reforma. MPSV. *Sociální poradce* [online]. 1.12.2011 [cit. 2012-02-29]. Dostupné z:

<http://socialniporadce.mpsv.cz/cs/164>

V současné době připadá na jednoho důchodce 1,8 plátců pojistného na sociální pojištění a tento poměr se bude nadále v budoucnu zhoršovat. V roce 2050 by byl tento ukazatel cca 1,2, pokud by nedošlo ke změnám parametrů systému. Podle demografické prognózy Univerzity Karlovy z roku 2010 bylo v roce 1990 v ČR 12% občanů nad 65 let. V roce 2010 zde žilo 15% občanů nad 65 let a během dalších 40 let má toto procento vzrůst na hodnotu 29%.

Nepříznivý demografický aspekt bude pomáhat mírnit imigrace mladých zahraničních pracovníků, pracující ženy a zvýšená produktivita práce. V konečném důsledku však na tyto faktory spoléhat nemůžeme, protože nepřevýší dopady stárnutí populace na důchodový systém.¹⁴

Graf 1 Věkové složení obyvatelstva 12/2009

Zdroj: MPSV, Proč potřebujeme důchodovou reformu. [online].[cit.25.2.2012]. Dostupné z: <http://socialniporadce.mpsv.cz/cs/260>

Na trh bude v budoucnu vstupovat méně občanů

Do důchodu bude v budoucnu vstupovat více občanů

¹⁴ Proč potřebujeme důchodovou reformu?. MPSV. *Sociální poradce* [online]. 1.12.2011 [cit. 2012-02-29]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/10630/Proc_potrebujeme_duchodovou_reformu.pdf
Závěrečná zpráva PES. MPSV. *Sociální poradce* [online]. 4.3.2011 [cit. 2012-02-29]. Dostupné z: <http://socialniporadce.mpsv.cz/cs/181>
Důchodce: Důchodová reforma. MPSV. *Sociální poradce* [online]. 1.12.2011 [cit. 2012-02-29]. Dostupné z: <http://socialniporadce.mpsv.cz/cs/164>
Důchodové pojištění: Důchodová reforma - připravované změny. MPSV. *Mpsv.cz* [online]. 16.1.2012 [cit. 2012-03-01]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/11970>

6.1.2 SOCIÁLNÍ ASPEKTY

Dnešní důchodový systém v České republice je velmi nediverzifikovaný, což můžeme dokladovat tím, že 95% příjmů důchodců pochází ze základního důchodového pojištění. Systém je extrémně solidární, dalo by se říci až rovnostářský. Přestože jednou ze základních zásad je zásluhovost, v reálu je systém spíše málo zásluhový. V některých případech bychom mohli použít i termín diskriminující.

Na problematiku příliš vysoké míry solidarity v základním důchodovém pojištění poukázal nálezný ústavního soudu z 23. března 2010. Tento nálezný je uveřejněn v předpisu č. 135/2010 Sb., a jedná se zde ve věci návrhu zrušení §15 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Ústavní soud shledal protiústavními tzv. redukční hranice, které ve svých důsledcích v kombinaci s ostatními parametry a současnou konstrukcí důchodů negarantují v dostatečné míře ústavně zaručené právo na důstojné a přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří. Dále ústavní soud konstatoval, že český důchodový systém sice stojí na principech zásluhovosti a solidarity, ale princip solidarity neúměrně převažuje nad zásluhovostí. Což ve výsledku znamená, že je v systému diskriminována značná část pojištěných, a to ta, která dosahovala vyšších příjmů.¹⁵

Úkolem reformy je tedy brát v potaz nejen ekonomické a demografické aspekty, ale také ústavní principy.

6.1.3 EKONOMICKÉ ASPEKTY

Důchodový účet byl naposledy vyrovnán v roce 2008. Od té doby chybí ročně 30-40 mld. Kč. V roce 2011 činil schodek důchodového účtu 39,5 mld. Kč. Výše schodku v porovnání s předchozími lety narůstá, jak je možné vidět na grafu 2. A to i přesto, že se zvyšuje výběr pojistného (viz .tabulka 2). Současně se totiž zvyšují i výdaje na důchody. Důvodem je stále dopad ekonomické krize, která ovlivňuje hospodářské prostředí ČR, klesá počet podnikatelských subjektů a zvyšuje se míra nezaměstnanosti. Dalšími příčinami nejvyššího schodku za poslední roky jsou také mimo jiné legislativní změny

¹⁵ Předpis č. 135/2010 Sb. AION. *Zákony pro lidi.cz* [online]. 2010-2012 [cit. 2012-02-29]. Dostupné z:

<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2010-135>

Předkládací zpráva. MPSV. *Sociální poradce* [online]. 7.4.2011 [cit. 2012-02-29]. Dostupné z:

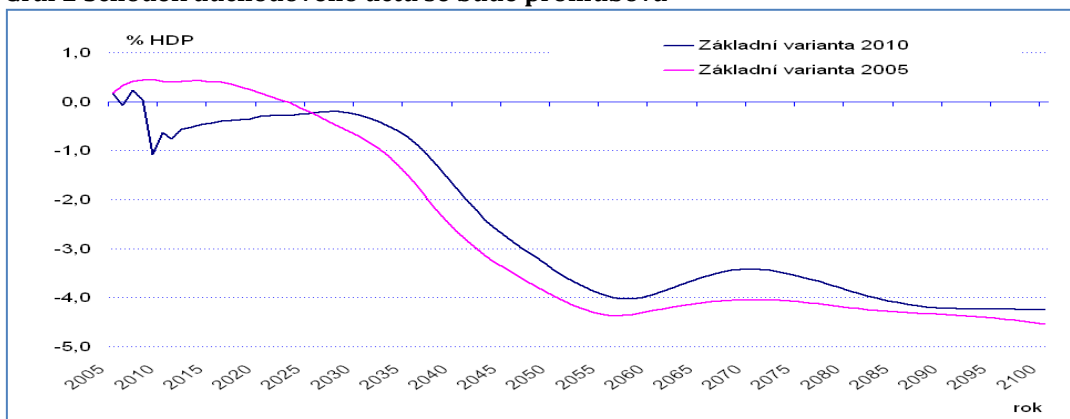
<http://socialniporadce.mpsv.cz/cs/266>

související s loňským rozhodnutím Ústavního soudu. Na jejich základě dostává podstatná část lidí, kteří si zažádali o penzi po 30. září loňského roku nižší důchod, než kdyby tak učinili před tímto datem. Z tohoto důvodu vzrostl v loňském roce počet žádostí o předčasné důchody.

„Z modelových výpočtu provedených PES vyplynulo, že PAYG se bez dalších změn propadne z ročních deficitů na úrovni cca 1 % na 4 % po roce 2050. Jedna třetina výdajů na důchody tak nebude v této době kryta pojistným. Celkový kumulovaný dluh PAYG po roce 2050 přesáhne 50 % HDP a v roce 2065 přesáhne 100 % HDP.“¹⁶

Státní systém důchodového zabezpečení ve své současné podobě tedy není z ekonomického hlediska dlouhodobě udržitelný. Musí nastat změny, které zajistí nové zdroje a příjmy na financování budoucích penzí.¹⁷

Graf 2 Schodek důchodového účtu se bude prohlubova

Zdroj: MPSV, Proč potřebujeme důchodovou reformu. [online],[cit.25.2.2012]. Dostupné z: <http://socialniporadce.mpsv.cz/cs/260>

¹⁶ Závěrečná zpráva PES. MPSV. *Sociální poradce* [online]. 4.3.2011 [cit. 2012-02-29]. Dostupné z: <http://socialniporadce.mpsv.cz/cs/181>

¹⁷ Schodek důchodového účtu je nejvyšší za poslední roky. ČTK. *České noviny.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-02-29]. Dostupné z: http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/schodek-duchodoveho-uctu-je-nejvyssi-za-posledni-roky/733423?utm_source=rss&utm_medium=feed
 Důchodce: Důchodová reforma. MPSV. *Sociální poradce* [online]. 1.12.2011 [cit. 2012-02-29]. Dostupné z: <http://socialniporadce.mpsv.cz/cs/164>
 Proč potřebujeme důchodovou reformu?. MPSV. *Sociální poradce* [online]. 1.12.2011 [cit. 2012-02-29]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/10630/Proc_potrebujeme_duchodovou_reformu.pdf

Tabulka 2 Příjmy a výdaje systému důchodového pojištění (leden až listopad 2009-2011)

	2011	2010	2009
Příjmy z pojistného na důchodové pojištění	289,7mld.	279,4mld.	274,1mld.
Výdaje na důchody(včetně záloh výplat na prosinec)	328,8mld.	309,2mld.	301mld.
Příjmy -výdaje na dávky důchodového pojištění	-39,1mld.	-29,7mld.	-27mld.

Zdroj: České noviny, Schodek důchodového účtu je nejvyšší za poslední roky. [online].[cit. 25.2.2012]
Dostupné z: http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/schodek-duchodoveho-uctu-je-nejvyssi-za-posledni-roky/733423&id_seznam=

6.1.4 POLITICKÉ ASPEKTY.

Vývoj důchodového systému je výsledkem různých politických proudů, které se ujmou vlády v daném období. Určujícím faktorem nastavení systému je tedy politické rozhodnutí. Všechny politické strany formují svůj program v oblasti sociální politiky a vyjadřují se k tomu, do jaké míry má být ochrana před sociálními riziky řešena kolektivními opatřeními a do jaké míry má být jen v kompetenci jedince.

Klíčovým předpokladem pro úspěšnou důchodovou reformu je tedy nalezení výrazné společensko-politické shody nad podobou reformy, a následné zajištění stability zvoleného řešení a jeho parametrů v čase. Toto je zásadní úkol pro představitele naší politické scény, nikoliv pro ekonomy či jiné experty.¹⁸

6.2 REFORMA DŮCHDOVÉHO SYSTÉMU DLE PES

Poradní expertní sbor (PES) byl založen v lednu 2010 na žádost ministra financí Eduarda Janoty a ministra práce a sociálních věcí Petra Šimerky. Jeho cílem bylo navázat na činnost tzv. Bezděkovy komise z let 2004–2005, analyzovat současný stav důchodové

¹⁸ Závěrečná zpráva PES. MPSV. *Sociální poradce* [online]. 4.3.2011 [cit. 2012-02-29]. Dostupné z:

<http://socialniporadce.mpsv.cz/cs/181>

Archiv (Výstupy a činnosti II. Bezděkovy komise. MPSV. *Sociální poradce* [online]. 4.3.2011 [cit. 2012-03-02]. Dostupné z:

<http://socialniporadce.mpsv.cz/cs/180>

problematiky v širším kontextu a doporučit možné cesty a řešení v reformě důchodového systému.

Členové PES pracují bez nároku na odměnu a jsou jmenováni pro své odborné schopnosti. Řízením PES byl ministry pověřen Vladimír Bezděk a byl vymezen i časový rámec činnosti tak, aby výsledky a vyjádření v Závěrečné zprávě byly zveřejněny počátkem června 2010.

6.2.1 DOPORUČENÍ DŮCHODOVÉ REFORMY PES

PES ve své závěrečné zprávě potvrzuje trendy zjištěné již v předchozích letech, a to, že PAYG je v dnešní podobě a parametrech dlouhodobě neudržitelný a vede k deficitům kolem 4 % HDP ročně. Pro zajištění finanční rovnováhy PAYG je nezbytné pokračovat v postupných parametrických úpravách. Je velmi důležité tyto úpravy s dostatečným předstihem občanům nastínit, aby mě li čas se vhodným způsobem na novou situaci připravit a přizpůsobit. Toto poselství je především určeno generaci dnešních třicátníků a mladším, kteří budou výrazně postiženi důsledky procesu stárnutí populace. Kdo si nebude dobrovolně spořit i nad rámec povinného reformovaného důchodového systému, bude ve stáří riskovat značný pokles životní úrovně.

Na základě zpracovaných materiálů, kalkulací a studia množství podkladů PES na svých jednáních dospěl k jednoznačnému závěru, že český důchodový systém potřebuje takovou reformu, která povede k jeho vyšší diverzifikace, fiskální udržitelnosti, spravedlivějšímu rozložení mezigeneračního břemene v čase a určitému zvýšení ekvivalence.

PAYG

V rámci PAYG doporučuje PES nadále pokračovat v provádění parametrických úprav. Konkrétně pokračovat v postupném zvyšování důchodového věku, kdy v roce 2035 dojde ke sjednocení věkové hranice u mužů i žen. Je doporučováno odstranit možnosti vlády stanovovat vyšší procento valorizace. Po startu reformy zrušit doživotní výplaty vdovských a vdoveckých důchodů. Zavést mechanismus sdílení vyměřovacích základů mezi manželi. Dále PES navrhuje snížení pojistné sazby z 28 % na 23 %. Toto snížení by

bylo kompenzováno fiskálně sjednocením sazeb DPH na úrovni 19 %. Také snížení stropů pojistného na úroveň trojnásobku průměrné mzdy. PES výraznou většinou podporuje plán na sjednocení výběru pojistného a daní a doporučuje pokračovat v postupném prodlužování rozhodného období v PAYG. V závěru PES doporučuje řešit otázku souběhu důchodu a pracovního příjmu nepřímo prostřednictvím daňové soustavy, a dále klade důraz na celkovou podporu státu rodinám s dětmi v oblasti daní a dostupnosti s rodinou spojených služeb.

Individuální fondové pilíře

Pro dosažení větší diverzifikace a pro zvýšení ekvivalence důchodového systému je nezbytné vytvoření fondového pilíře. V oblasti konkrétního naplnění tohoto záměru nebylo na půdě PES dosaženo konsensu, a proto byly předloženy dvě varianty. Z nichž varianta první je většinová a varianta druhá menšinová.

Většinová varianta navrhuje rozdělení PAYG na dva samostatné pilíře s tím, že I. pilíř bude tvořit současný PAYG, upravený dle výše uvedených návrhů. Do tohoto I. pilíře poplyne 20 procentních bodů z 23% sazby pojistného. II. Pilíř bude tvořit nový fondový pilíř financovaný z 3 procentních bodů 23% sazby pojistného. Účast v obou pilířích bude povinná pro všechny osoby mladší 40 let (v roce startu reformy). Osoby starší 40 let zůstávají v okamžiku startu reformy plně v PAYG. Výběr pojistného a provozní správu II. pilíře bude provádět Česká správa sociálního zabezpečení. Investiční správu důchodových úspor ve II. pilíři budou provádět reformované penzijní fondy, investiční společnosti nebo jiní asset manažeři, dle výběru účastníka. Naspořené finance v rámci II. pilíře budou povinně vypláceny pouze formou doživotní anuity. V případě smrti pojištěnce před vznikem nároku na anuitu budou peníze převedeny na penzijní účet oprávněné osoby. III. pilíř bude v tomto návrhu nadále tvořit vedle životního pojištění, reformované dobrovolné penzijní připojištění se státním příspěvkem.

Menšinová varianta předkládá návrh, ve kterém bude I. pilíř tvořit současný PAYG upravený parametricky dle výše uvedených opatření. Pojistná sazba 23 % se nijak měnit nebude. II. pilíř bude provozován reformovanými penzijními fondy, které bude stát podporovat 3 procentními body pojistného za předpokladu, že účastník bude spořit minimálně stejnou částku. Vstup do II. pilíře bude dobrovolný, poté bude však účast a odvádění pojistného povinné. Investiční správu důchodových úspor ve II. pilíři budou

provádět reformované penzijní fondy, které budou účastníkům nabízet více penzijních plánů s rozdílnou investiční strategií. Stávající penzijní fondy povedou penzijní plány pro ty účastníky penzijního připojištění, kteří se nestanou účastníky II. pilíře, a to za současných podmínek. Výplata naspořených prostředků bude probíhat stejnou formou jako ve většinové variantě.¹⁹

6.3 SCHVÁLENÁ DŮCHODOVÁ REFORMA

6.3.1 PROCES SCHVÁLENÍ A REALIZACE

Proces změn v důchodovém systému probíhá v zásadě nepřetržitě od počátku devadesátých let minulého století. Vláda se ve svém Programovém prohlášení přihlásila k provedení důchodové reformy, a tento úkol patří k prioritním. Na konci roku 2010 se Národní ekonomická rada vlády (NERV) shodla na podobných závěrech, jaké byly předkládány ve většinové variantě PES, která doporučila zavedení povinného fondového pilíře.

V prosinci 2011 byl definitivně schválený nový zákon o důchodovém spoření. Tímto zákonem bude vytvořen nový, kapitálově financovaný II. pilíř důchodového systému, který bude neoddělitelně spojen s povinným průběžně financovaným I. pilířem.

Podle současných předpokladů vycházejících ze stanovených dat účinnosti jednotlivých částí zákonů, kterými je důchodová reforma prováděna, bude II. pilíř spuštěn k 1. lednu 2013. K tomuto datu bude tedy také zájemcům o účast v tomto pilíři umožněno zapojení do nově vzniklého systému. Proces (pře)licencování operátorů by měl proběhnout v prvním pololetí roku 2012 tak, aby ve druhém pololetí mohlo dojít k nabídce vstupu do II. pilíře.

---

¹⁹ Závěrečná zpráva PES. MPSV. *Sociální poradce* [online]. 4.3.2011 [cit. 2012-02-29]. Dostupné z: <http://socialniporadce.mpsv.cz/cs/181>

6.3.2 POPIS SCHVÁLENÉ DŮCHODOVÉ REFORMY

Investiční správu a kumulaci finančních prostředků bude ve II. pilíři provádět penzijní společnosti. Ty budou tvořit především transformované současné penzijní fondy, ale je možný i vstup nových subjektů. Penzijní společnosti budou muset pro tuto činnost získat zvláštní licenci, kterou bude udělovat Česká národní banka. Každá penzijní společnost bude povinně nabízet 4 důchodové fondy, které se budou lišit investičními limity, strukturou spravovaného portfolia a s tím spojeným rizikem. Bude se jednat o fond státních dluhopisů, konzervativní, vyvážený a dynamický fond.

Možnost rozhodnout se o účasti budou mít osoby starší 18 let. Mladším ročníkům bude umožněno vstoupit kdykoliv do konce roku, v němž dosáhli 35 let věku. Pokud bude zájemce o účast v době spuštění II. pilíře starší než 35 let, bude muset své rozhodnutí učinit během prvního pololetí roku 2013.

Podpisem smlouvy o důchodovém spoření se účastník zaváže k tomu, že po zbytek jeho výdělečné činnosti až do přiznání starobního důchodu ze základního důchodového pojištění bude část jeho pojistného odváděna na jeho individuální účet u penzijní společnosti. Tuto část představují 3 procentní body z celkové sazby pojistného, která je 28 %. Současně s tímto se zaváže k tomu, že po uvedené dobu bude platit zvýšenou sazbu, a to o dodatečné 2 procentní body, které budou rovněž převáděny na jeho individuální účet u penzijní společnosti. Celkový odvod na důchodové pojištění tak bude 30 % vyměřovacího základu na pojistné, z toho 25 % půjde na státní důchodové pojištění a 5 % na soukromé důchodové spoření. Účastník bude povinen do II. pilíře přispívat jen tehdy, bude-li povinen platit pojistné do I. pilíře, tj. jen tehdy bude-li výdělečně činný a jeho výdělečná činnost založí jeho účast v I. pilíři.

Účastník ve smlouvě o důchodovém spoření určí strategii spoření, kterou může kdykoliv v nespořící době měnit.

Účastníkovi vzniká dnem, od kterého je mu přiznán starobní důchod z I. pilíře nárok na převedení jeho prostředků na úhradu pojistného na pojištění důchodu na základě pojistné smlouvy o pojištění důchodu. To znamená, že účastník bude moci naspořené prostředky výhradně využít jen k nákupu důchodu u životní pojišťovny. Účastník důchodového spoření bude mít na výběr z následujících možností:

- doživotní starobní důchod
- doživotní starobní důchod se sjednanou výplatou pozůstalostního důchodu po dobu 3 let ve stejné výši
- starobní důchod na dobu 20 let

V případě úmrtí účastníka spoření ve spořicí fázi se jím naspořené prostředky stávají předmětem dědictví.

Účast ve II. pilíři bude zohledněna na výši starobního důchodu ze základního důchodového pojištění. Dojde k tomu prostřednictvím odlišného výpočtu procentní výměry důchodu, a to tak, že procento za rok pojištění bude za dobu pojištění z titulu výdělečné činnosti při současné účasti ve II. pilíři stanoveno na úrovni 1,2 oproti 1,5 u ostatních osob.²⁰

---

²⁰ Stav realizace. MPSV. *Mpsv.cz* [online]. 16.1.2012 [cit. 2012-03-03]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/11973>
Důchodová reforma - připravované změny. MPSV. *Mpsv.cz* [online]. 16.1.2012 [cit. 2012-03-03]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/11970>

7 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

7.1 ÚVOD VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

V teoretické části bakalářské práce jsem se pokusila charakterizovat důchodovou reformu a problematiku s ní související. V prvních kapitolách jsem se spíše věnovala tomu, co je to důchodový systém, jeho historii a popisu jeho současné podoby. Samotné téma důchodové reformy je prezentováno v závěrečné kapitole této části práce.

V praktické části bych se ráda pokusila provést výzkumné šetření, jehož cílem bude zjistit informovanost a postoj studentů Pedagogické fakulty Západočeské univerzity k důchodové reformě. Chtěla bych tak propojit informace, které jsou obsaženy v teoretické části s informacemi, které získám od studentů v rámci výzkumného šetření. Mým úkolem tedy bude zjistit, jak společnost, v tomto případě zastoupena studenty, přijímá a dále pracuje s informacemi, které se k ní o důchodové reformě dostávají. Zda-li je vnímá jako dostačující, zda vůbec ví, kde je získat. Dále také to, jestli jsou pro ně tyto informace v současné době potřebné a zajímavé. Vedle informovanosti se také budu snažit zjistit, jaké názory a postoje k reformě současní studenti zaujímají.

Pro tento praktický výstup jsem si zvolila kvantitativní výzkum, který provedu formou dotazníkového šetření. Toto šetření uskutečním na Pedagogické fakultě Západočeské univerzity v Plzni a mým výzkumným vzorkem budou studenti bakalářských oborů Sociální práce a Psychologie. Volba studentů Sociální práce byla záměrná, protože předpokládám, že vzhledem k oboru, který studují, by o tuto problematiku měli projevovat zájem.

7.2 METODIKA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

7.2.1 VÝZKUMNÝ CÍL

Cíl výzkumu je nezbytnou součástí šetření. Volbě cíle je třeba věnovat velkou pozornost, protože je určující pro další postup práce a také její kvalitu. Definování cíle je

jednou z počátečních činností výzkumné práce a spočívá zejména ve studiu pramenů. Je třeba nashromáždit a prostudovat dostupné materiály, které nám následně pomohou k vytvoření základní představy o zkoumané problematice.²¹

Cílem mého výzkumného šetření je z dat získaných dotazníkovým šetřením zjistit, nakolik jsou studenti Pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni informováni o důchodové reformě. Jakým způsobem budou přistupovat ke svému zajištění ve stáří a jaký názor vůči reformě zaujmají.

Z tohoto cíle vycházejí následující hypotézy:

1. Domnívám se, že studenti Pedagogické fakulty Západočeské univerzity jsou informováni o důchodové reformě.
2. Domnívám se, že studenti Pedagogické fakulty Západočeské univerzity chápou důchodovou reformu jako potřebnou.
3. Domnívám se, že studenti Sociální práce jsou o důchodové reformě informováni více než studenti oboru Psychologie se zaměřením na vzdělávání.
4. Domnívám se, že studenti Pedagogické fakulty Západočeské univerzity budou v budoucnu využívat možnosti dobrovolného spoření v kapitálově financovaném II. pilíři důchodového systému.
5. Domnívám se, že studenti, kteří již pracují (i příležitostně) se více zajímají o své zajištění ve stáří.

7.2.2 VÝZKUMNÝ VZOREK

Stanovení výzkumného vzorku je velice důležitou částí přípravy výzkumu. S vyčerpávajícím šetřením, které by zahrnovalo všechny sociální objekty bez výjimky, se v praxi setkáme jen velmi zřídka. Ve většině případů se spíše jedná o šetření výběrové, kdy je ze základního souboru vybírána pouze jeho část – vzorek. Základní soubor je úplnou množinou sociálních subjektů, jež jsou předmětem zkoumání. Zatímco vzorek je dostupná část objektu výzkumu, na kterou se orientují výzkumné nástroje. Reprezentativnost vzorku

---

²¹ SURYNEK, Alois, Růžena KOMÁRKOVÁ a Eva KAŠPAROVÁ. *Základy sociologického výzkumu*. Praha: Management Press, 2001. s. 46. ISBN 80-7261-038-4.

je pak definována, jako schopnost tohoto souboru reprodukovat vlastnosti základního souboru. Tvorba výběrového souboru (vzorku) má své hlavní fáze. Nejprve je třeba zdůvodnit strukturu výběrového souboru vzhledem k výzkumnému úkolu. Charakteristiky objektu pro adekvátní výběr musí být zakotveny již v hypotézách. Struktura výběrového souboru musí být zadávána s ohledem na existující a dostupné sociální informace a tvorba výběrového souboru by měla být na závěr ukončena volbou typu a rozsahu výběru, přípravou metodiky a organizace výběru.²²

Výzkumný vzorek mého šetření zahrnuje 60 respondentů. Jedná se o studenty Pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni, kteří zde v bakalářském programu studují obory Sociální práce a Psychologie se zaměřením na vzdělávání. Pro potřeby šetření jsme si studenty ještě rozčlenila do kategorií dle jednotlivých ročníků studia. Z každého ročníku uvedených oborů odpovídalo vždy 10 respondentů. Z 60 zúčastněných respondentů bylo 45 žen a 15 mužů.

Kritéria výzkumného vzorku

Volba oboru sociální práce jako součásti výzkumného vzorku nebyla náhodná. Sociální pracovníky jsem si do šetření zvolila záměrně, protože se domnívám, že tito studenti by vzhledem k tomu, co studují, měli mít větší zájem a přehled o této problematice. Naopak obor Psychologie se zaměřením na vzdělávání by měl v šetření zastupovat běžné studenty vysoké školy, kteří s problematikou důchodové reformy nepřijdou tak často do styku. Rozdělení studentů podle ročníků má v šetření také své opodstatnění. Protože jsem sama studentkou oboru Sociální práce, vím že, téma důchodových systémů a věcí s tím souvisejících se probírají až v pozdějších ročnících bakalářského studia. Předpokládám tedy že, tento fakt se mi ve výsledcích také odrazí. Posledním kritériem výzkumného vzorku, které budu v šetření uplatňovat je, zda studenti při studiu pracují nebo někdy pracovali. V tomto ohledu budu mým cílem zjistit, zda se k důchodovému systému, respektive důchodovému pojištění dostali již prakticky a zda je to nějak ovlivnilo v jejich nazírání na reformu a na jejich budoucí zajištění.

---

²² SURYNEK, Alois, Růžena KOMÁRKOVÁ a Eva KAŠPAROVÁ. *Základy sociologického výzkumu*. Praha: Management Press, 2001. s. 66-68. ISBN 80-7261-038-4.

7.2.3 VÝZKUMNÁ METODA

Jako výzkumnou metodu jsme si pro své šetření zvolila dotazník.

Písemné dotazování je velmi rozšířeným nástrojem získávání informací, které spočívá v tom, že respondent sám odpoví na otázky uvedené v dotazníku. Dělí se na adresné a neadresné. Přičemž dotazník v užším slova smyslu je vždy adresný. Písemné dotazování má své výhody i nevýhody. Výhodou je, že je levnější, nedochází zde k ovlivnění osobou tazatele a sám respondent si určí dobu, jakou potřebuje na zodpovězení otázek. Nevýhody můžeme vidět v nižší návratnosti než u osobního dotazování, v nemožnosti kontroly, zda dotazník skutečně vyplnila oslovená osoba, ale také v možnosti rozmyšlení si odpovědi, kvůli čemuž pak ztrácíme často velmi důležité spontánní odpovědi.²³

Zpracovala jsem dotazník, který se skládá z 15 otázek (viz. Příloha č. 1). Jedná se o otázky otevřené, uzavřené a polootevřené. Téměř polovina otázek je zaměřena na informovanost respondenta, zbylé zjišťují respondentovy názory a postoje k důchodové reformě. K vyplnění dotazníku bylo průměrně zapotřebí 5 minut. Dotazníky měly tištěnou formu a předávala jsem je a vybírala osobně.

7.2.4 REALIZACE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Rozhodnutí o vzorku a metodě provedení výběru, o přístupu k lidem mají vztah k realizaci výzkumu a tedy k aktuálnímu sběru dat. Během realizace dodržíme princip kontroly celého procesu sběru dat a maximalizace kvality sbíraných dat. Také se snažíme o vysokou návratnost. Konkrétně tedy musíme navrhnout plán distribuce dotazníků. Zvolit přístup ke vzorku, to znamená, jakým způsobem budou respondenti osloveni. A na závěr vybrat metodu sběru dat a určit termíny zakončení sběru dat. Před touto definitivní realizací je ještě možno provést předvýzkum. Ten je jakousi „generální zkouškou“ vlastního šetření. Díky předvýzkumu se můžeme vyvarovat některých nedostatků, které

---

²³ SURYNEK, Alois, Růžena KOMÁRKOVÁ a Eva KAŠPAROVÁ. *Základy sociologického výzkumu*. Praha: Management Press, 2001. s. 115-116. ISBN 80-7261-038-4.

bychom ve vlastním rozsáhlém šetření jen těžko odstraňovaly. Předvýzkum také obvykle ukáže, nakolik jsou navrhované techniky sběru dat srozumitelné a použitelné.²⁴

Výzkumné šetření bylo prováděno na Pedagogické fakultě Západočeské univerzity v Plzni. Realizováno bylo od ledna 2012 do března 2012. Samotnému výzkumnému šetření předcházela předvýzkum, kterého se účastnilo 15 respondentů. Ten poukázal na některé nejasnosti, které jsem musela ještě před finální realizací šetření upravit. Při vlastním rozsáhlém šetření jsem respondenty oslovovala osobně a sběr dotazníků jsem prováděla hned po jejich vypracování. Během vyplňování dotazníku jsem byla přítomna, a to z důvodu možných dotazů či nejasností.

7.3 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Výsledky dotazníkového šetření budu prezentovat prostřednictvím tabulek a grafů, jež budu kvůli větší srozumitelnosti doplňovat slovním komentářem. Výsledky budou vyčíslovány v prostých četnostech a pro srovnání budu uvádět i procenta.

Pro větší přehlednost rozdělím hodnocení dotazníkové šetření do 4 částí, a to na Informovanost-Důchodový systém, Informovanost-Důchodová reforma, Názor na důchodovou reformu a Zajištění na stáří. V každé části budou zpracovány samostatně jednotlivé otázky a zároveň zde budou souhrnné výsledky celého okruhu. V částech, které se zabývají informovaností, jsou v otázkách správné odpovědi zvýrazněny tučným písmem a v tabulkách jsou umístěny v tučném ohraničení.

---

²⁴ PUNCH, Keith. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál, 2008. s.81-82. ISBN 978-80-7367-381-9
SURYNEK, Alois, Růžena KOMÁRKOVÁ a Eva KAŠPAROVÁ. *Základy sociologického výzkumu*. Praha: Management Press, 2001. s. 77-78. ISBN 80-7261-038-4.

7.3.1 INFORMOVANOST DŮCHODOVÝ SYSTÉM

V první části vyhodnocení dotazníkového šetření budu prezentovat výsledky informovanosti respondentů ohledně současného důchodového systému ČR. Této problematiky se týkaly otázky č. 1-4.

Na otázku č. 1 odpovídalo 60 respondentů. Z toho 30 studentů oboru Sociální práce a 30 studentů oboru Psychologie se zaměřením na vzdělávání.

1. Současný věk odchodu do důchodu je kolem:

a) 50 let

b) 60 let

c) 70 let

Tabulka 3 otázka č. 1 Psychologové

Psychologie		četnost	%	četnost	%	četnost	%
		a)		b)		c)	
	1. ročník	0	0	9	90	1	10
2. ročník	0	0	7	70	3	30	
3. ročník	0	0	7	70	3	30	
celkem	0	0	23	77	7	23	

Tabulka 4 otázka č. 1 Sociální pracovníci

Soc. práce		četnost	%	četnost	%	četnost	%
		a)		b)		c)	
	1. ročník	0	0	8	80	2	20
2. ročník	0	0	8	80	2	20	
3. ročník	0	0	10	100	0	0	
celkem	0	0	26	87	4	13	

Tabulka 5 otázka č. 1 Psychologové+Soc. pracovníci

Psychologie +Soc. práce	četnost	%	četnost	%	četnost	%
	a)		b)		c)	
	0	0	49	82	11	18

První otázka tohoto okruhu se týkala věkové hranice odchodu do důchodu. Tato informace je všeobecně známá a proto není divu, že na ni 82 % ze všech respondentů odpovědělo správně. Odpověď a) 50 let neoznačil nikdo. V oboru psychologů jsem zaznamenala nejvíce správných odpovědí v 1. ročníku, kdy správně odpovědělo 90%. Naopak u studentů Sociální práce byly nejspěšnější studenti 3. ročníku, kteří správnou odpověď označili ve 100%.

2. Povinnost platit důchodové pojištění se vztahuje na:

- a) všechny ekonomicky aktivní
- b) není povinné pro nikoho
- c) důchodce

Na otázku č. 2, 3, a 4 také odpovídalo 30 studentů z řad psychologů a 30 studentů Sociální práce. Celkem tedy 60 respondentů. Pro zpracování a vyhodnocení Tabulky 9 u otázky č. 2 ještě uvedu informaci o tom, že 13 z nich je studentů, 30 je studentů s příležitostnou brigádou a 17 respondentů při studiu zároveň pracuje.

Tabulka 6 otázka č. 2 Psychologové

Psychologie		četnost	%	četnost	%	četnost	%
		a)		b)		c)	
	1. ročník	7	70	3	30	0	0
2. ročník	4	40	6	60	0	0	
3. ročník	8	80	2	20	0	0	
celkem	19	63	11	37	0	0	

Tabulka 7 otázka č. 2 Sociální pracovníci

Sociální práce		četnost	%	četnost	%	četnost	%
		a)		b)		c)	
	1. ročník	9	90	1	10	0	0
2. ročník	4	40	6	60	0	0	
3. ročník	10	100	0	0	0	0	
celkem	23	77	7	23	0	0	

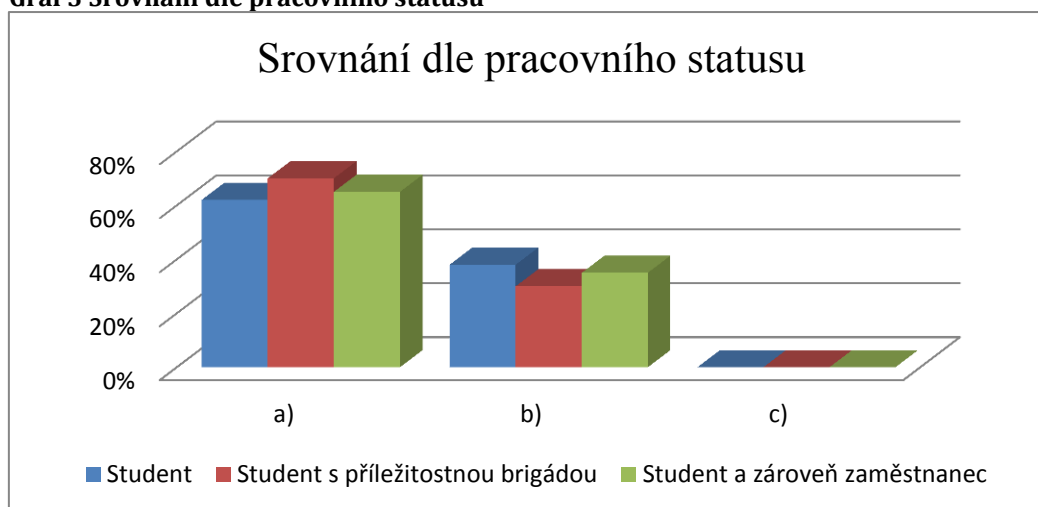
Tabulka 8 otázka č. 2 Psychologie + Sociální práce

Psychologie + Soc. práce	četnost	%	četnost	%	četnost	%
	a)		b)		c)	
	42	70	18	30	0	0

Tabulka 9 otázka č. 2 Srovnání dle pracovního statusu

	četnost	%	četnost	%	četnost	%
	a)		b)		c)	
	Student	8	62	5	38	0
Student s přílež. brigádou	21	70	9	30	0	0
Student a zaměstnanec	11	65	6	35	0	0

Graf 3 Srovnání dle pracovního statusu

Otázku číslo 2 zodpovědělo správně 70 % z celkového počtu respondentů. Odpověď c) opět nezatřhl žádný z respondentů. 30 % označení odpovědi b), tedy že důchodové pojištění není povinné pro nikoho, si vysvětlují tím, že respondenti nemají přesnou představu o tom, co důchodové pojištění je a čeho je součástí.

V rámci této otázky jsem se pokusila zaměřit na to, zda studenti, kteří již pracují a to ať už brigádně nebo na plný úvazek mají větší povědomí o tom, co to důchodové pojištění je. Domnívala jsem se, že student, který již pracuje a dostává výplatní pásku, ví kam a za jakým účelem plynou odvody z jeho výplaty. Tato domněnka se mi však nijak významněji nepotvrdila, jak můžeme vidět v grafu 4. Studenti bez zaměstnání odpověděli správně v 62 % a studenti se zaměstnáním byli jen o 3 % úspěšnější.

3. Jaká je přibližně průměrná výše starobního důchodu v současné době?

- a) 7000 Kč
- b) 15000 Kč
- c) **10000 Kč**

Tabulka 10 otázka č. 3 Psychologové

Psychologové		četnost	%	četnost	%	četnost	%
		a)		b)		c)	
	1. ročník	7	70	0	0	3	30
2. ročník	2	20	0	0	8	80	
3. ročník	5	50	0	0	5	50	
celkem	14	47	0	0	16	53	

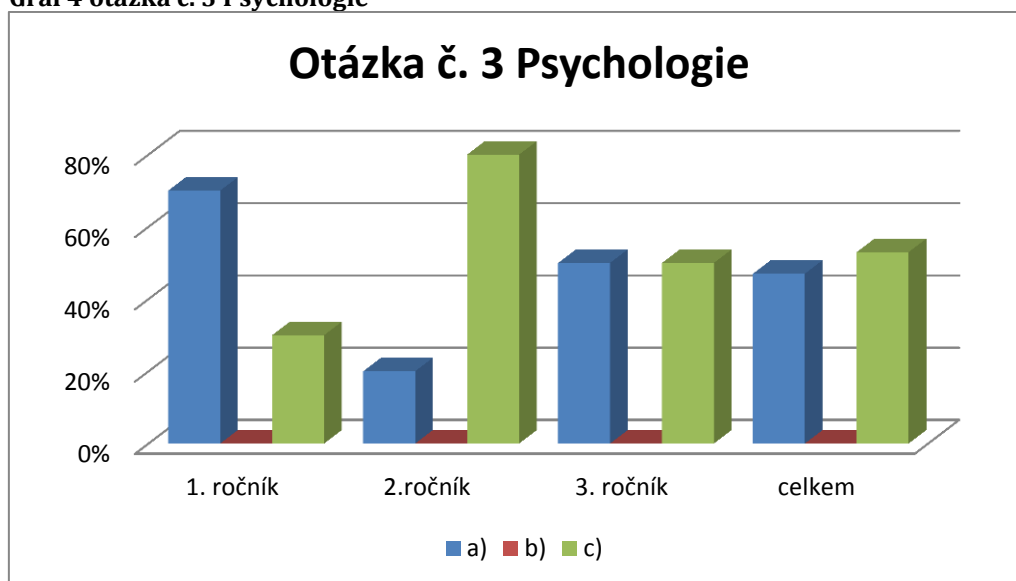
Tabulka 11 otázka č. 3 Sociální pracovníci

Sociální práce		četnost	%	četnost	%	četnost	%
		a)		b)		c)	
	1. ročník	4	40	0	0	6	60
2. ročník	6	60	0	0	4	40	
3. ročník	4	40	0	0	6	60	
celkem	14	47	0	0	16	53	

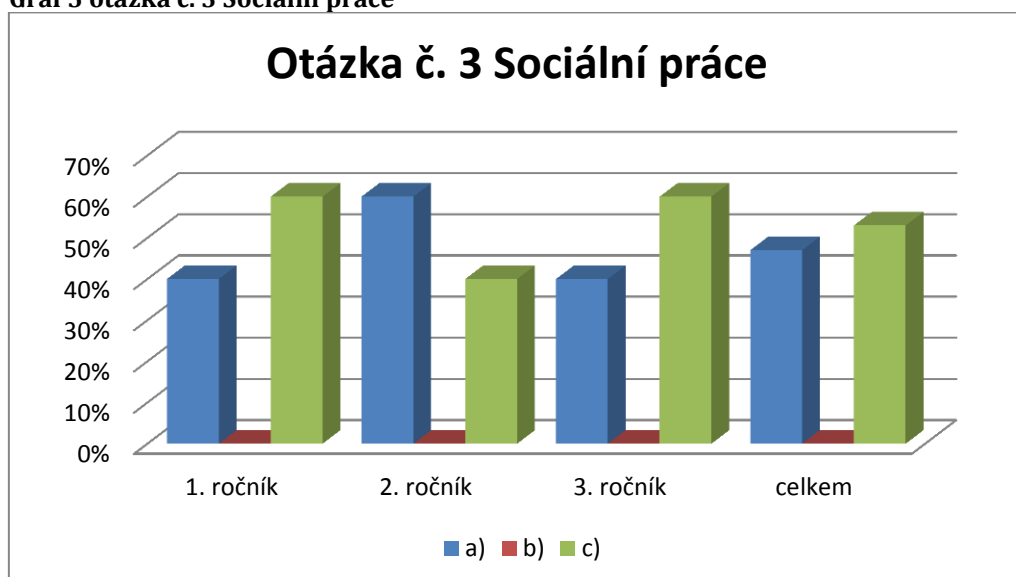
Tabulka 12 otázka č. 3 Psychologie+Sociální práce

Psychologie+S oc. práce	četnost	%	četnost	%	četnost	%
	a)		b)		c)	
	28	47	0	0	32	53

Graf 4 otázka č. 3 Psychologie

Graf 5 otázka č. 3 Sociální práce

Na otázku č. 3 odpovědělo správně pouze 53 % z celkového počtu respondentů. Ve zbývajících 47 % respondenti označili jako správnou odpověď možnost a), tedy že průměrná výše starobního důchodu je kolem 7000 Kč. Odpověď b) neoznačil nikdo z dotázaných. Když se podíváme do grafů jednotlivých oborů, zjistíme například, že studenti 1. ročníků Psychologie a 2. ročníku Sociální práce označili špatnou odpověď a) v nejvíce procentech, a to psychologové v 70 % a sociální pracovníci v 60 %.

Nemyslím si, že respondenti by neměli povědomí o výši starobních důchodů. Avšak spíše než z nějakých průměrných částek vyhlášených MPSV, určovali částku z výši důchodů, které znají ze svého okolí.

4. Která státní instituce je odpovědná za přiznávání a vyplácení důchodů?

- a) Úřad práce
- b) ČSSZ
- c) Odbor sociálních věcí a zdravotnictví

Tabulka 13 otázka č. 4 Psychologové

Psychologie		četnost	%	četnost	%	četnost	%
		a)		b)		c)	
	1. ročník	2	20	8	80	0	0
2. ročník	2	20	7	70	1	10	
3. ročník	0	0	10	100	0	0	
celkem	4	14	25	83	1	3	

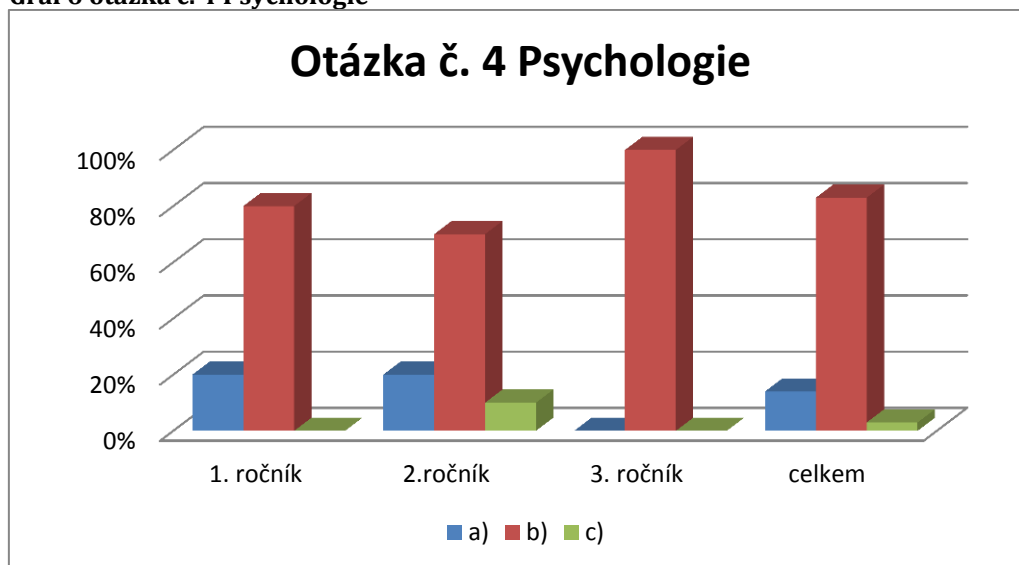
Tabulka 14 otázka č. 4 Sociální pracovníci

Sociální práce		četnost	%	četnost	%	četnost	%
		a)		b)		c)	
	1. ročník	0	0	10	100	0	0
2. ročník	5	50	5	50	0	0	
3. ročník	0	0	10	100	0	0	
celkem	5	17	25	83	0	0	

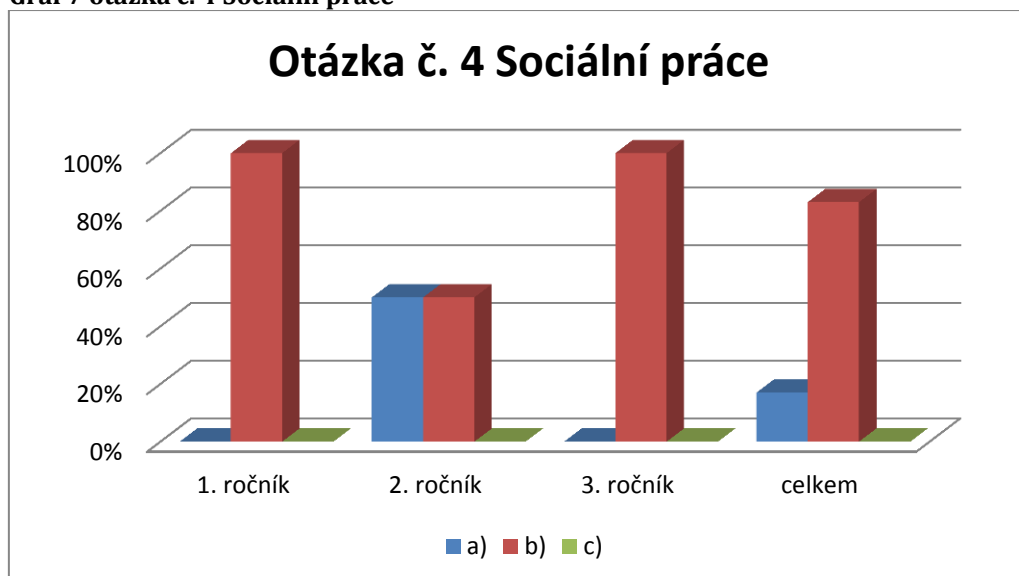
Tabulka 15 otázka č. 4 Psychologie+Soc. práce

Psychologie e+Soc. práce	četnost	%	četnost	%	četnost	%
	a)		b)		c)	
	9	15	50	83	1	2

Graf 6 otázka č. 4 Psychologie

Graf 7 otázka č. 4 Sociální práce

Na poslední otázku z tohoto okruhu odpovědělo nejvíce respondentů správně, a to 83 % ze všech dotazovaných. 100% úspěšnost správnosti odpovědi jsem zaznamenala u studentů Psychologie v 3. ročníku a studentů Sociální práce v 1. a 3. ročníku.

Shrnutí otázek 1až 4- Informovanost Důchodový systém

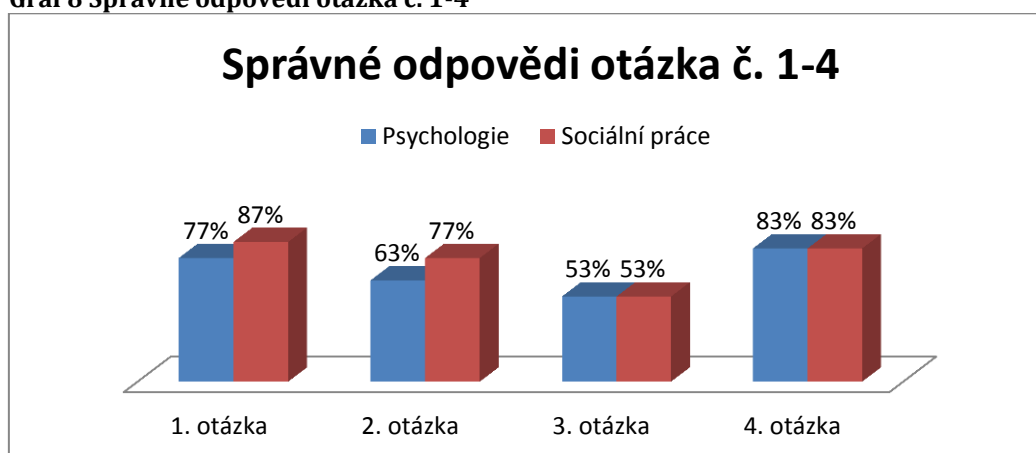
Tabulka 16 Shrnutí 1. části Psychologie

Psychologie		četnost	%	četnost	%
		správná odpověď		špatná odpověď	
	1. otázka	23	77	7	23
2. otázka	19	63	11	37	
3. otázka	16	53	14	47	
4. otázka	25	83	5	17	
celkem	83	69	37	31	

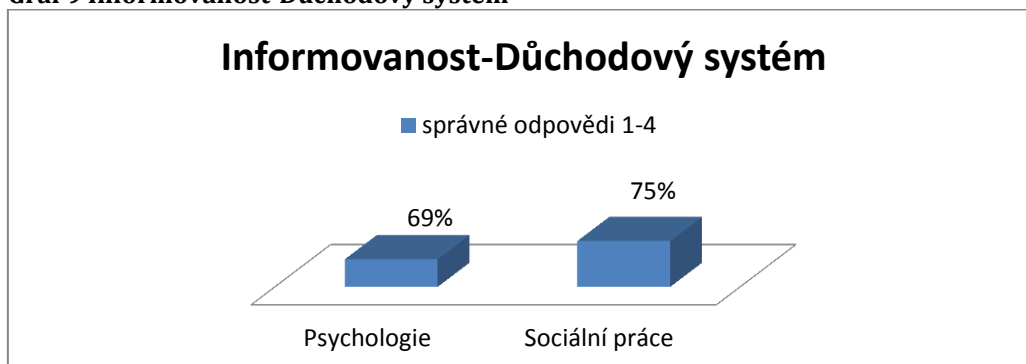
Tabulka 17 Shrnutí 1. části Sociální práce

Sociální práce		četnost	%	četnost	%
		správná odpověď		špatná odpověď	
	1. otázka	26	87	4	13
2. otázka	23	77	7	23	
3. otázka	16	53	14	47	
4. otázka	25	83	5	17	
celkem	90	75	30	25	

Graf 8 Správné odpovědi otázka č. 1-4

Graf 9 Informovanost-Důchodový systém

Ze závěrečných tabulek a grafů této části jsem zjistila, že studenti Sociální práce jsou o důchodovém systému informovanější než studenti Psychologie. Studenti Psychologie odpovídali správně v 69 %, zatímco studenti Sociální práce v 75%. Lepší byli sociální pracovníci v otázkách č. 1 a 2. Na otázky č. 3 a 4 odpovídali se stejnou procentuální úspěšností jako studenti Psychologie.

7.3.2 INFORMOVANOST DŮCHODOVÁ REFORMA

V tomto okruhu budu vyhodnocovat výsledky informovanosti studentů týkající se důchodové reformy. Na to téma se vztahovaly otázky č. 5-7.

Na otázky č. 5-7 odpovídalo 60 respondentů, z toho 30 studentů oboru Sociální práce a 30 studentů oboru Psychologie se zaměřením na vzdělávání. Otázky č. 5 a 7 byly otevřené a respondenti na ně mohli odpovídat svými slovy. Pro přehledné zpracování do tabulek jsem vždy vybrala nejčastější odpovědi. Případné zajímavé odpovědi uvedu v komentářích pod grafickým znázorněním. Vzhledem k tomu, že u otázek 5 a 7 mohli respondenti uvést více možností, výsledný součet přesahuje 100 %.

5. Napište, jaké jsou hlavní důvody pro důchodovou reformu?

Tabulka 18 otázka č. 5 Psychologie

Psychologie		četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%
		stárnutí populace		nevím		nedostatek fin. prostředků		jiné	
	1. ročník	3	30	3	30	6	60	1	10
2. ročník	5	50	1	10	2	20	2	20	
3. ročník	7	70	0	0	4	40	2	20	
celkem	15	50	4	13	12	40	5	17	

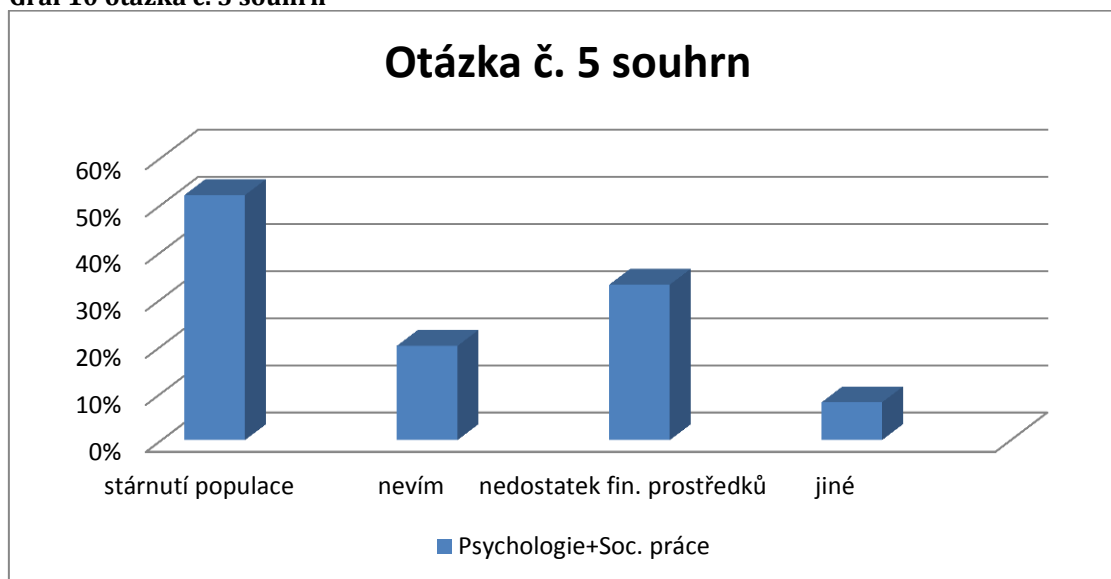
Tabulka 19 otázka č. 5 Sociální práce

Soc. práce		četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%
		stárnutí populace		nevím		nedostatek fin. prostředků		jiné	
	1. ročník	3	30	5	50	2	20	0	0
2. ročník	4	40	3	30	5	50	0	0	
3. ročník	9	90	0	0	1	10	0	0	
celkem	16	53	8	27	8	27	0	0	

Tabulka 20 otázka č. 5 Psych.+ Soc. práce

Psych. + Soc. práce	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%
	stárnutí populace		nevím		nedostatek fin. prostředků		jiné	
	31	52	12	20	20	33	5	8

Graf 10 otázka č. 5 souhrn

Otázka č. 5 byla otevřená a respondenti zde mohli napsat vlastní odpověď. 52 % ze všech dotázaných uvedlo, že důvodem důchodové reformy je stárnutí populace, 33 % vidí problém v nedostatku finančních prostředků, 20 % důvody neví a 8 % uvedlo jiné důvody. Z nich bych uvedla například myšlenku, že důchodová reforma je nejjednodušší způsob získání peněz pro vládní účely. Také se zde objevil názor, že důvodem důchodové reformy jsou vysoké platy poslanců a snaha „vodrbat“ nás slušné občany. Tyto odpovědi se objevily ve skupině psychologů, odpovědi sociálních pracovníků byly vždy zařaditelné do ostatních 3 kategorií.

6. Co je jedním z hlavních cílů důchodové reformy?

- a) **dlouhodobě udržitelný důchodový systém**
- b) vyostření mezigeneračního konfliktu
- c) zvýšení důchodů vyplácených státem

Tabulka 21 otázka č. 6 Psychologie

Psychologie		četnost	%	četnost	%	četnost	%
		a)		b)		c)	
	1. ročník	7	70	2	20	1	10
2. ročník	7	70	1	10	2	20	
3. ročník	8	80	2	20	0	0	
celkem	22	73	5	17	3	10	

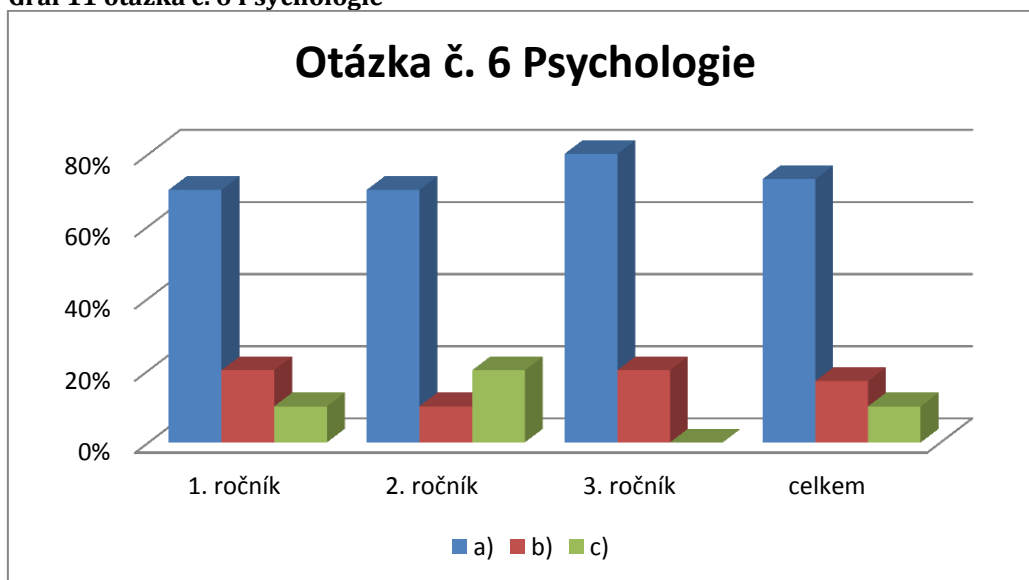
Tabulka 22 otázka č. 6 Sociální práce

Sociální práce		četnost	%	četnost	%	četnost	%
		a)		b)		c)	
	1. ročník	9	90	0	0	1	10
2. ročník	10	100	0	0	0	0	
3. ročník	9	90	1	10	0	0	
celkem	28	94	1	3	1	3	

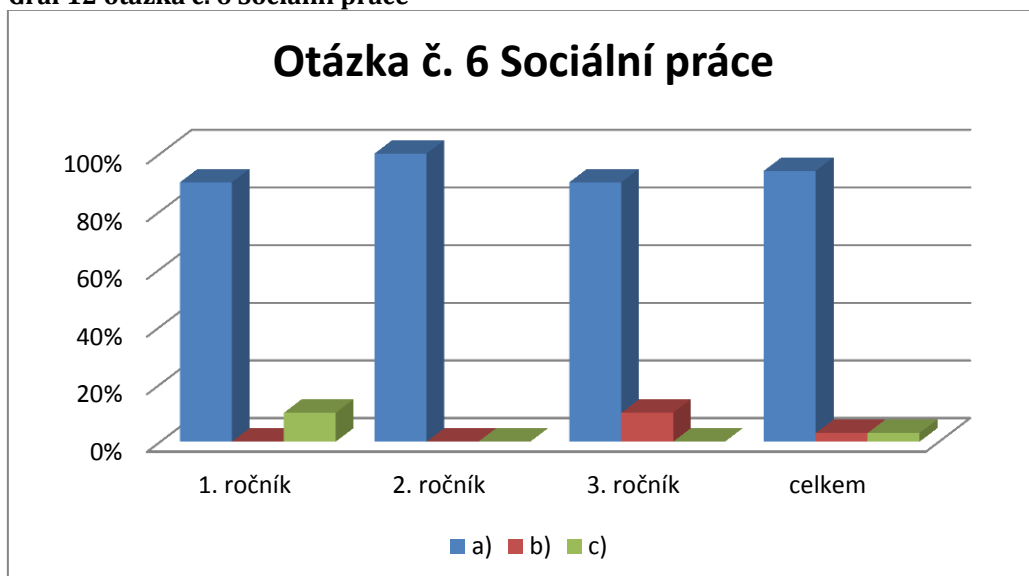
Tabulka 23 otázka č. 6 Psych.+ Soc. práce

Psychologie+Soc. práce	četnost	%	četnost	%	četnost	%
	a)		b)		c)	
	50	83	6	10	4	7

Graf 11 otázka č. 6 Psychologie

Graf 12 otázka č. 6 Sociální práce

Otázka č. 6 byla správně zodpovězena v 83 % z celkového počtu všech dotázaných. Z grafů můžeme také vyčíst, že ve správnosti odpovědí byly o dost úspěšnější sociální pracovníci, a to o celých 11 %. Zajímavým výsledkem je pro mě označení odpovědi b), tedy vyostření mezigeneračního konfliktu ve skupině psychologů. Tato odpověď se zde vyskytovala u 17% dotázaných. Avšak spíše než nějakou vypovídající hodnotu chápu tento jev jako jakési vyjádření názoru na reformu z pohledu budoucích psychologů.

7. Pokuste se v několika bodech napsat, jaké hlavní změny důchodová reforma přináší?

Tabulka 24 otázka č. 7 Psychologie

Psychologie	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%
	nevím		nový II. pilíř		prodlužování doby poj.		zvyšování věk. hranice		žádné		jiné	
	1. roč.	5	50	4	40	1	10	2	20	0	0	0
2. roč.	2	20	4	40	0	0	1	10	1	10	4	40
3. roč.	5	50	2	20	0	0	1	10	1	10	1	10
celkem	12	40	10	33	1	3	4	13	2	7	5	17

Tabulka 25 otázka č. 7 Sociální práce

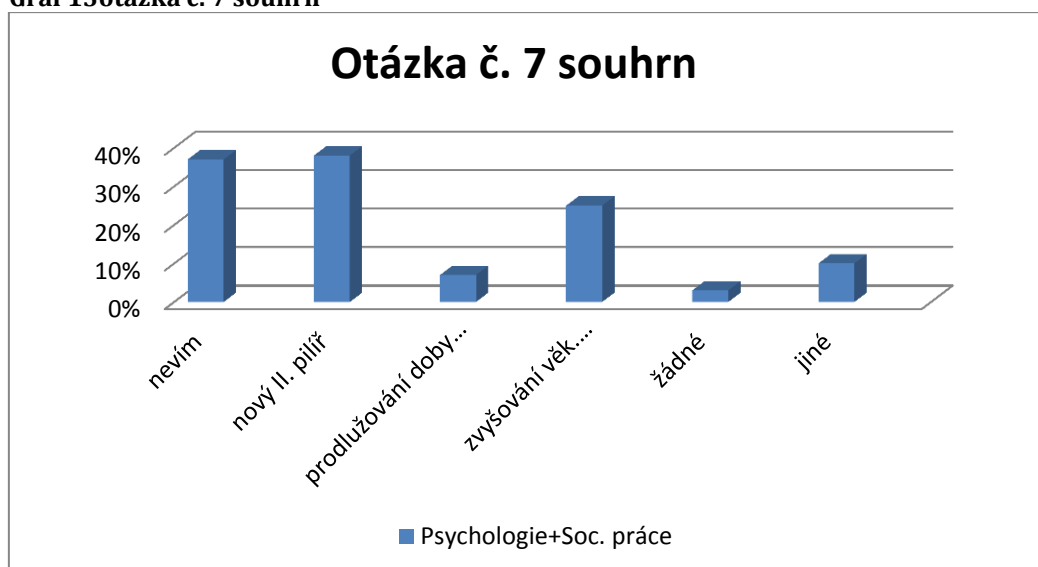
Soc. práce	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%
	nevím		nový II. pilíř		prodlužování doby poj.		zvyšování věk. hranice		žádné		jiné	
	1. roč.	5	50	1	10	0	0	4	40	0	0	0
2. roč.	5	50	5	50	1	10	2	20	0	0	0	0
3. roč.	0	0	7	70	2	20	5	50	0	0	1	10
celkem	10	33	13	43	3	10	11	37	0	0	1	3

Tabulka 26 otázka č. 7 Psych. +Soc. práce

Psych.+Soc.p práce	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%
	nevím		nový II. pilíř		prodlužování doby pojištění		zvyšování věk. hranice		žádné		jiné	
	22	37	23	38	4	7	15	25	2	3	6	10

Graf 13 otázka č. 7 souhrn

Otázka č. 7 byla také otevřená a respondenti zde tedy mohli odpovídat dle svého uvážení. Nejčastější odpověď, která se objevila v 38 %, byl vznik II. pilíře. K tomu bych však poznamenala, že se zde často vyskytovalo, že spoření v něm je povinné, což není pravda. Téměř stejně často (37 %) jsem se setkávala s odpovědí „nevím“. Dále respondenti uváděli jako změny zvyšování věkové hranice odchodu do důchodu (25 %) a prodlužování potřebné doby pojištění (7 %). Podle 3 % studentů důchodová reforma žádné změny nepřinese. Stejně jako v předchozí otevřené otázce i zde se objevovaly odpovědi, které nebyly zařaditelné do nejčastějších odpovědí. Uveďme například názor, že jedinou změnu, kterou reforma přinese, je chudoba pro všechny. Nebo například, že díky reformě už stát nebude muset vyplácet důchody.

8. V jakém stádiu je současná důchodová reforma?

- a) je schválena
- b) není schválen
- c) nevím

Tabulka 27 otázka č. 8 Psychologie

Psychologie		četnost	%	četnost	%	četnost	%
		a)		b)		c)	
	1. ročník	4	40	4	40	2	20
2. ročník	3	30	6	60	1	10	
3. ročník	7	70	2	20	1	10	
celkem	14	47	12	40	4	13	

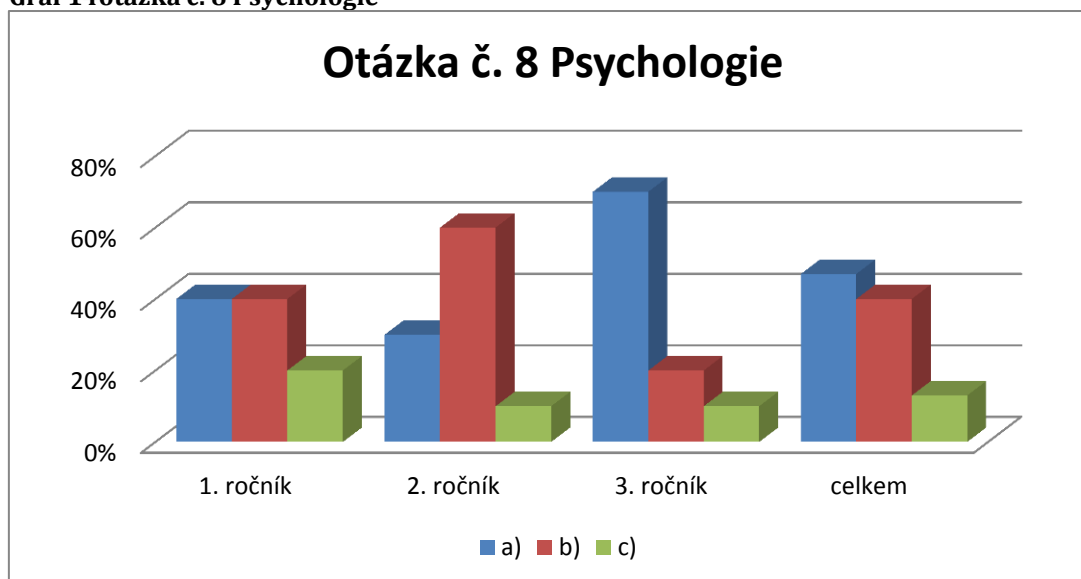
Tabulka 28 otázka č. 8 Sociální práce

Sociální práce		četnost	%	četnost	%	četnost	%
		a)		b)		c)	
	1. ročník	3	30	5	50	2	20
2. ročník	4	40	3	30	3	30	
3. ročník	8	80	2	20	0	0	
celkem	15	50	10	33	5	17	

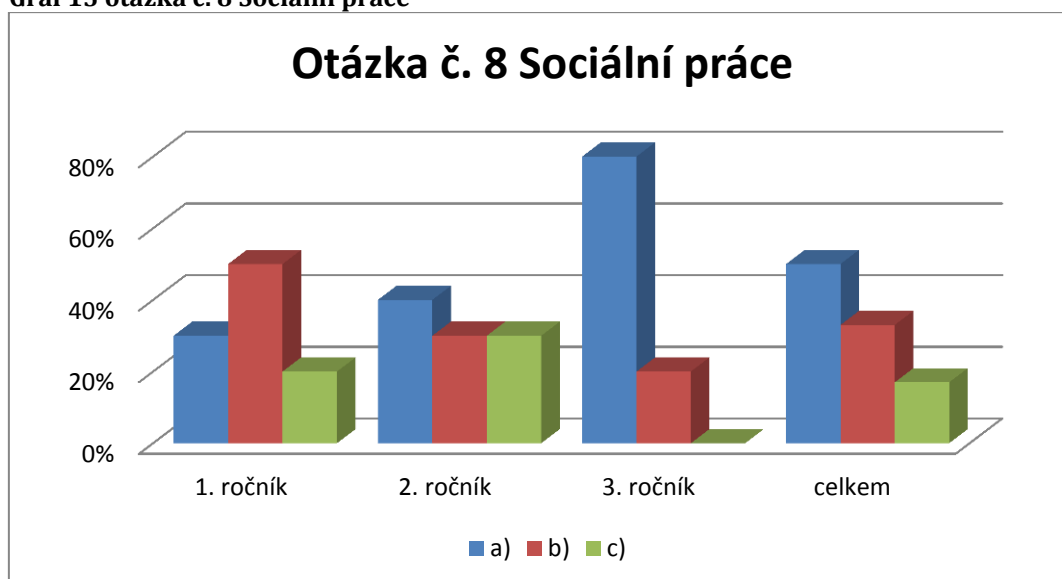
Tabulka 29 otázka č. 8 Psych.+Soc. práce

Psychologie +Soc. práce	četnost	%	četnost	%	četnost	%
	a)		b)		c)	
	29	48	22	37	9	15

Graf 14 otázka č. 8 Psychologie

Graf 15 otázka č. 8 Sociální práce

V otázce č. 8 byli respondenti nejméně úspěšní. Pouhých 48 % respondentů ví v jakém stadiu je důchodová reforma. 37 % si myslí, že ještě není schválena a zbylých 15 % přiznalo rovnou svou neznalost odpovědí „nevím“. Studenti sociální práce, kteří by o této problematice měli mít větší povědomí, tento předpoklad také nepotvrdili. Správnou odpověď označilo jen 50 % z nich.

Shrnutí otázek 5až 8- Informovanost Důchodová reforma

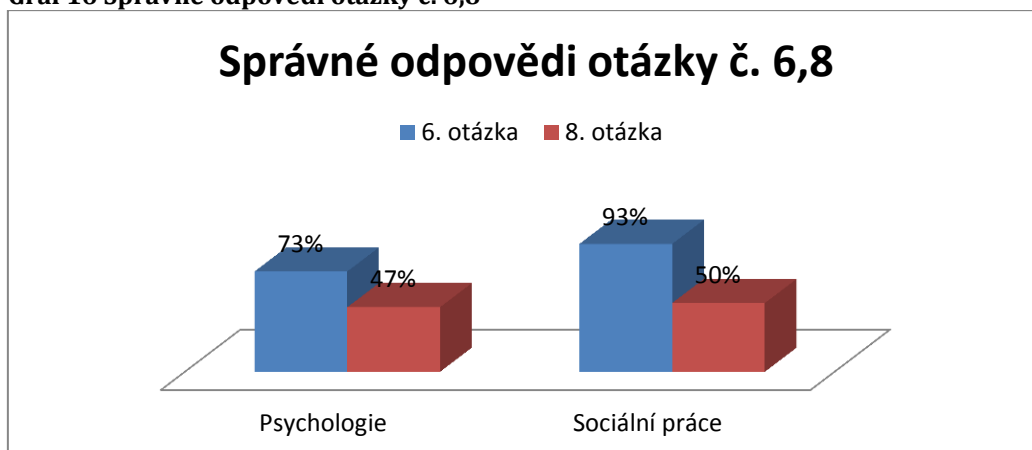
Tabulka 30 shrnutí 2.části Psychologie

Psychologie		četnost	%	četnost	%
		správná odpověď		špatná odpověď	
	6. otázka	22	73	8	27
	8. otázka	14	47	16	53
	celkem	36	60	24	40

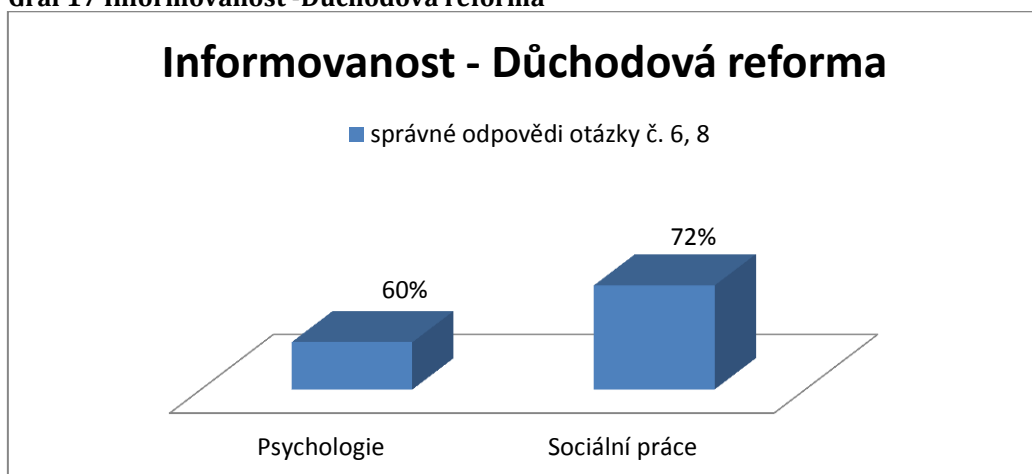
Tabulka 31 shrnutí 2. části Soc. práce

Soc. práce		četnost	%	četnost	%
		správná odpověď		špatná odpověď	
	6. otázka	28	93	2	7
	8. otázka	15	50	15	50
	celkem	43	72	17	28

Graf 16 Správné odpovědi otázky č. 6,8

Graf 17 Informovanost -Důchodová reforma

Ze závěrečných tabulek a grafů této části vyplývá, že studenti Sociální práce jsou o důchodové reformě informovanější než studenti psychologie. Na otázky č. 6 a 8 odpověděli sociální pracovníci dobře v 72 %, zatímco psychologové jen v 60 %. Zahrneme-li do tohoto hodnocení i otevřené otázky č. 5 a 7 zjistíme, že i zde byly studenti sociální práce úspěšnější. U otázky č. 5 zvolilo odpověď „nevím“ nebo jinou nesprávnou odpověď 30% psychologů, sociálních pracovníků o 3 % procenta méně. Téměř to samé se zopakovalo i u otázky č. 7, kdy odpověď „nevím“ zvolilo 40 % studentů psychologie a 33 % studentů sociální práce.

7.3.3 ZAJIŠTĚNÍ NA STÁŘÍ

Ve třetím okruhu vyhodnocování výsledků dotazníkového šetření budu zjišťovat, jakým způsobem budou dotazovaní studenti přistupovat ke svému zajištění na stáří. Na tuto problematiku jsou zaměřeny otázky č. 10, 11, 12 a 14.

Na výše uvedené otázky opět odpovídal stejný výzkumný vzorek, jako v předchozích dvou okruzích. Všechny otázky jsou uzavřené až na otázku č. 11, která je polootevřená. Údaje, které zde mohli respondenti doplnit, uvedu v komentáři pod grafickým znázorněním.

10. Přemýšlíte nebo se aspoň zajímáte ve Vaší nynější životní etapě o Vaše finanční zajištění ve stáří?

a) ano

b) ne

Tabulka 32 otázka č. 10 Psychologie

Psychologie		četnost	%	četnost	%
		ano		ne	
	1. ročník	6	60	4	40
2. ročník	3	30	7	70	
3. ročník	6	60	4	40	
celkem	15	50	15	50	

Tabulka 33 otázka č. 10 Sociální práce

Sociální práce		četnost	%	četnost	%
		ano		ne	
	1. ročník	7	70	3	30
2. ročník	6	60	4	40	
3. ročník	5	50	5	50	
celkem	18	60	12	40	

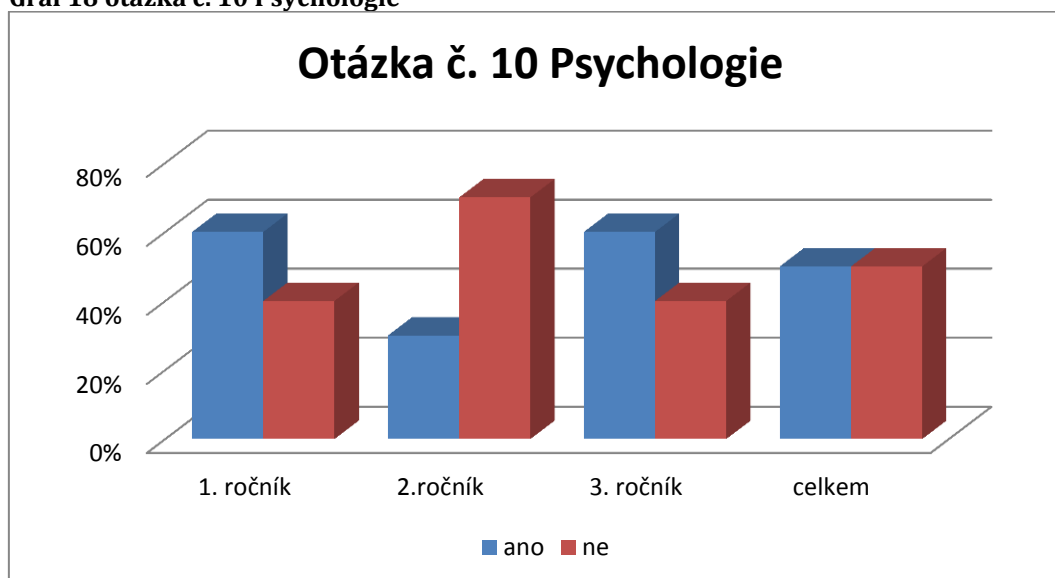
Tabulka 34 otázka č. 10 Psych.+Soc. práce

Psych.+So c. práce	četnost	%	četnost	%
	ano		ne	
	33	55	27	45

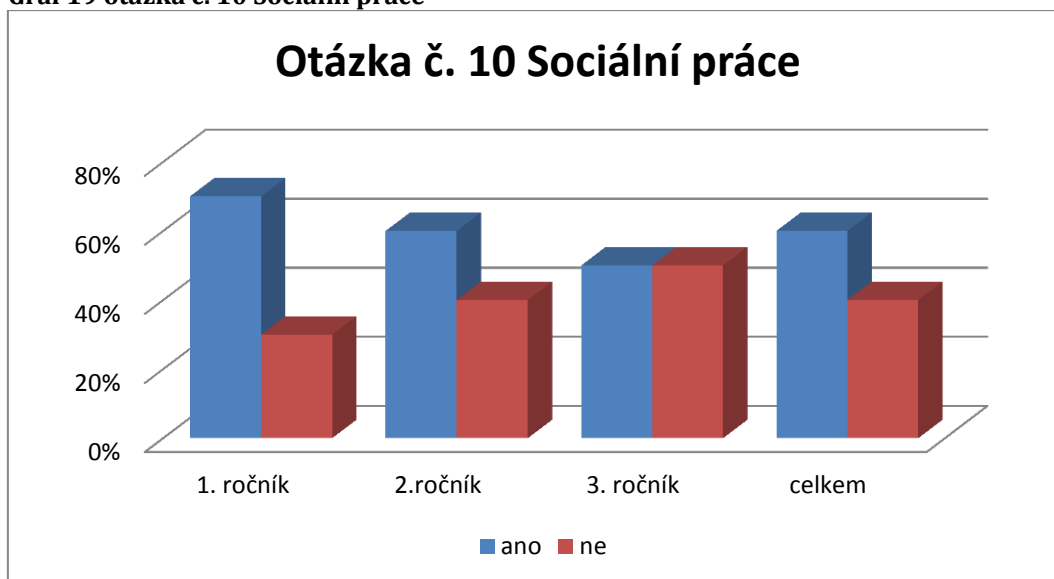
Tabulka 35 otázka č. 10 -srovnání dle pracovního statusu

	četnost	%	četnost	%
	ano		ne	
Student	9	69	4	31
Student s příležitostnou brigádou	16	53	14	47
Student a zároveň zaměstnanec	10	59	7	41

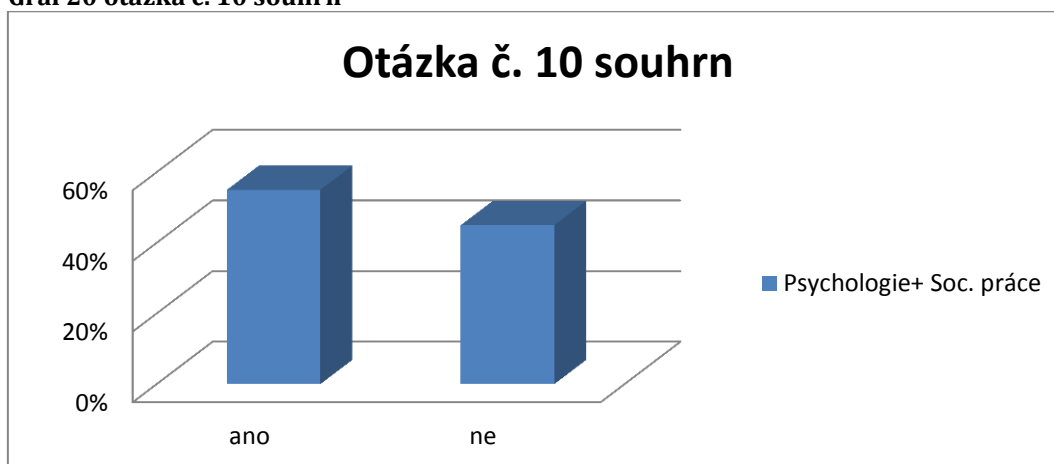
Graf 18 otázka č. 10 Psychologie

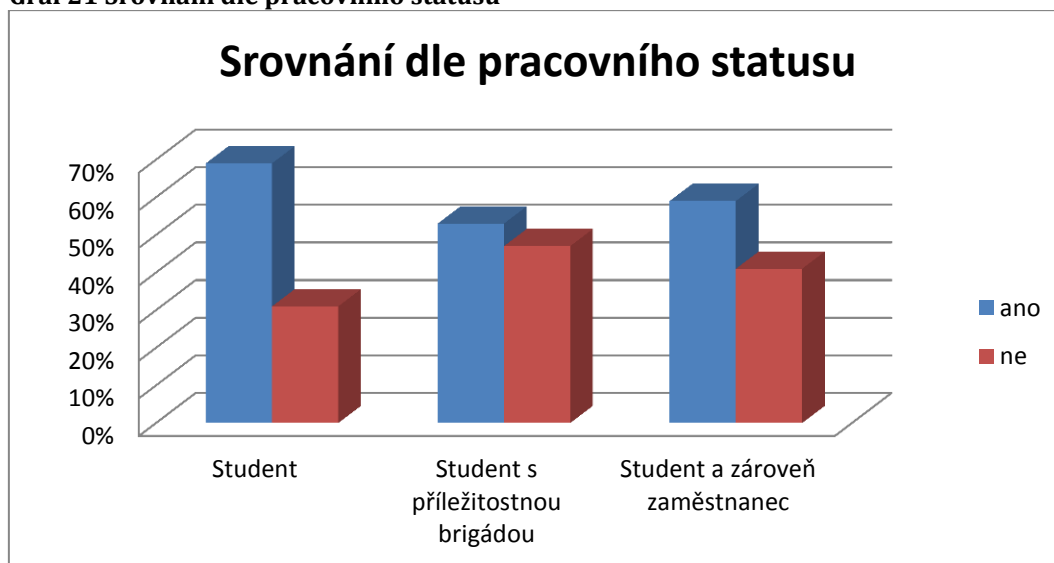
Graf 19 otázka č. 10 Sociální práce

Graf 20 otázka č. 10 souhrn

Graf 21 Srovnání dle pracovního statusu

Z uvedených tabulek a grafů můžeme vyčíst, že 50 % z dotazovaných studentů Psychologie se zajímá o své finanční zajištění na stáří. U studentů sociální práce je jich o 10 % více. I tuto otázku jsem se pokusila zpracovat z pohledu toho, zda student již pracuje či nikoliv. Předpokládala jsem, že student, který již pracuje, se o své zajištění bude zajímat více. Tato domněnka se mi nepotvrdila, avšak vzhledem k nevyrovnanému výzkumnému vzorku z hlediska zaměstnanosti nelze v tomto směru dělat jednoznačné závěry.

11. Budete v budoucnu spoléhat pouze na důchod ze státního důchodového systému?

a) ano

b) ne – Jakým jiným způsobem se finančně zajistíte na stáří?

Tabulka 36 otázka č. 11 Psychologie

Psychologie		četnost	%	četnost	%
		ano		ne	
	1. ročník	1	10	9	90
2. ročník	3	30	7	70	
3. ročník	1	10	9	90	
celkem	5	17	25	83	

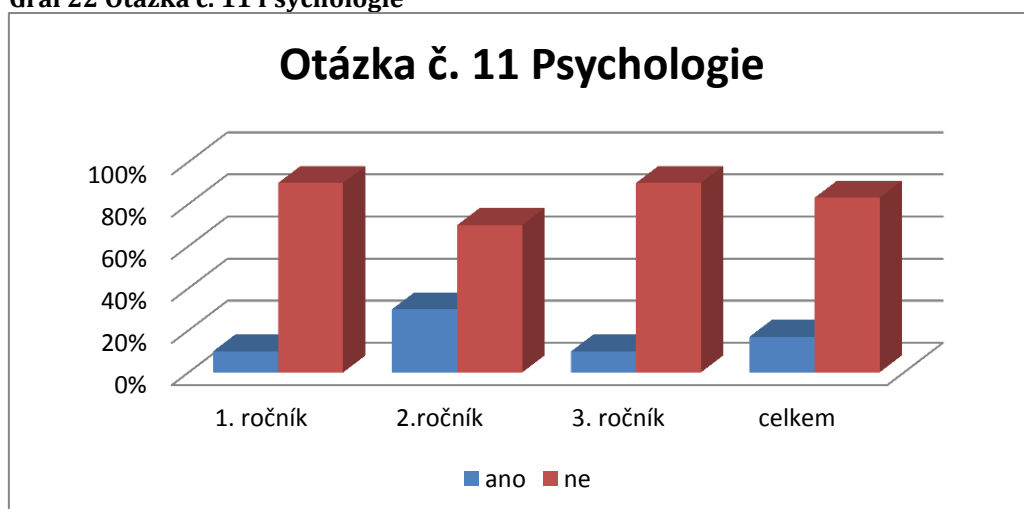
Tabulka 37 otázka č. 11 Sociální práce

Sociální práce		četnost	%	četnost	%
		ano		ne	
	1. ročník	2	20	8	80
2. ročník	1	10	9	90	
3. ročník	0	0	10	100	
celkem	3	10	27	90	

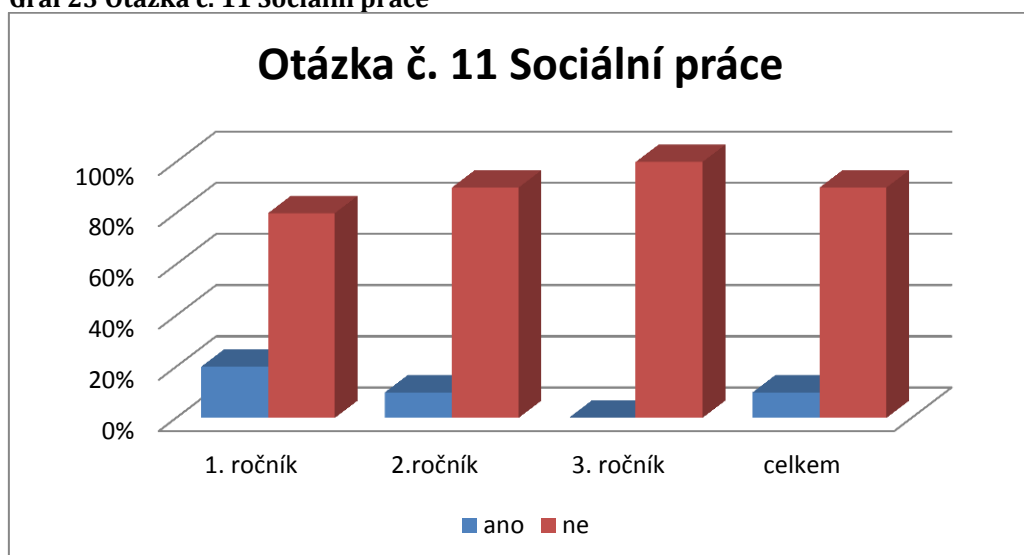
Tabulka 38 otázka č.11 Psych.+Soc práce

Psychologie +Soc. práce	četnost	%	četnost	%
	ano		ne	
	8	13	52	87

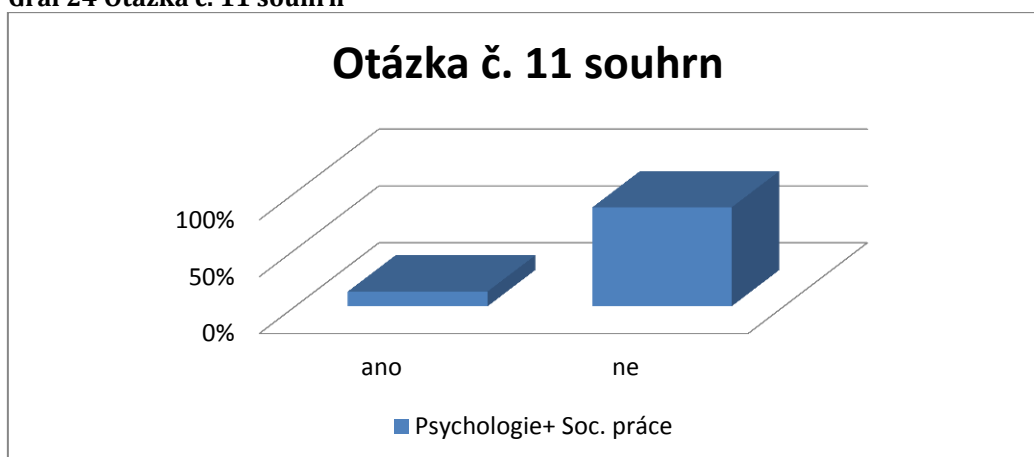
Graf 22 Otázka č. 11 Psychologie

Graf 23 Otázka č. 11 Sociální práce

Graf 24 Otázka č. 11 souhrn

Z výsledků zjištěných u otázky č. 11 vyplývá, že 83 % psychologů se nebude v budoucnu spoléhat na důchod ze státního systému. Sociální pracovníci tento názor sdílejí dokonce v 90 %. Přičemž nejvíce jednotní jsou v tomto názoru studenti 3. ročníku sociální práce, kteří odpověděli na otázku č. 11 „ne“ ve 100 %. Na závěr shrnutí této otázky ještě uvedu nejčastější způsoby finančního zajištění na stáří, které respondenti zmiňovali v případě vybraní odpovědi „ne“. Jsou jimi individuální spoření, penzijní připojištění, investice do fondů a akcií, renta z nemovitostí, ale například i využití dobrovolného spoření ve II. pilíři. Několikrát se také objevilo, že respondenti budou spoléhat ve stáří na své potomky. V jednom případě se dokonce respondent plánuje nechat zajistit na stáří svými rodiči.

12. Plánujete ve svém budoucím povolání spořit a zhodnocovat své peníze v tzv. II. pilíři, v soukromých fondech?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

Tabulka 39 otázka č. 12 Psychologie

Psychologie		četnost	%	četnost	%	četnost	%
		ano		ne		nevím	
	1. ročník	3	30	7	70	0	0
2. ročník	2	20	6	60	2	20	
3. ročník	8	80	2	20	0	0	
celkem	13	43	15	50	2	7	

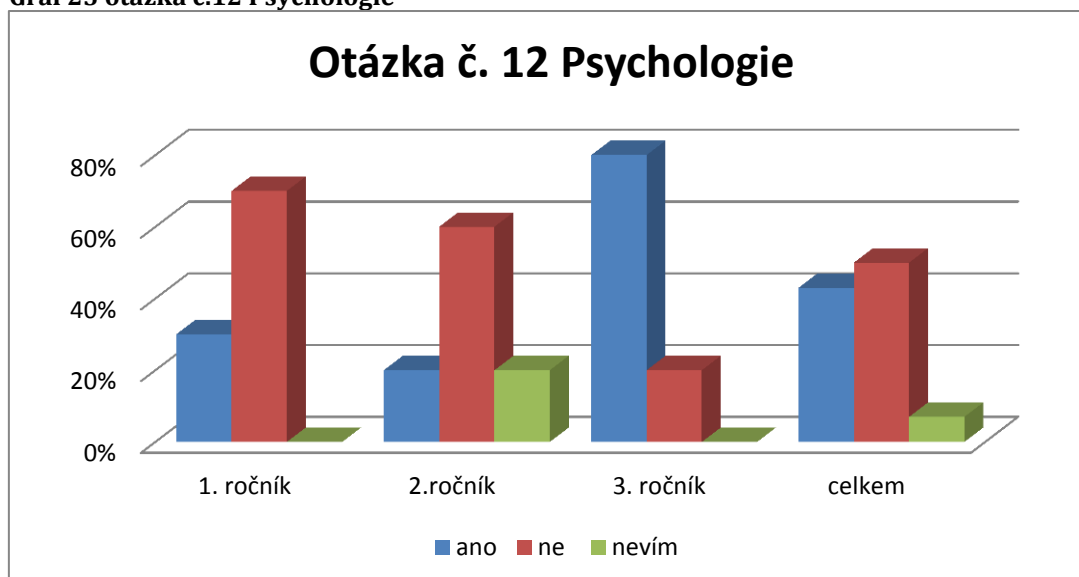
Tabulka 40 otázka č. 12 Sociální práce

Sociální práce		četnost	%	četnost	%	četnost	%
		ano		ne		nevím	
	1. ročník	5	50	2	20	3	30
2. ročník	6	60	4	40	0	0	
3. ročník	7	70	2	20	1	10	
celkem	18	60	8	27	4	13	

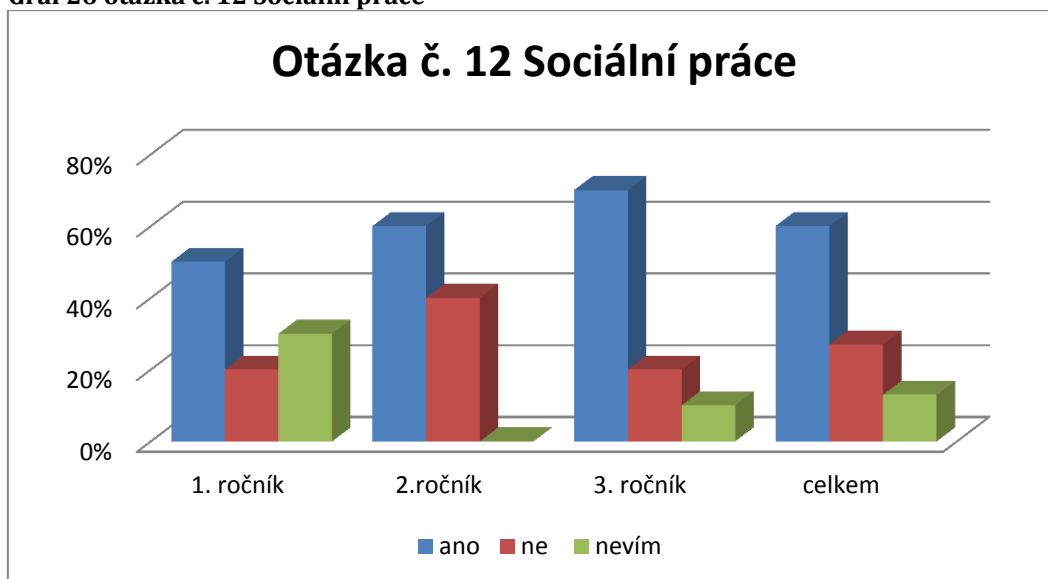
Tabulka 41 otázka č. 12 Psych.+Soc. práce

Psychologie +Soc. práce	četnost	%	četnost	%	četnost	%
	ano		ne		nevím	
	31	52	23	38	6	10

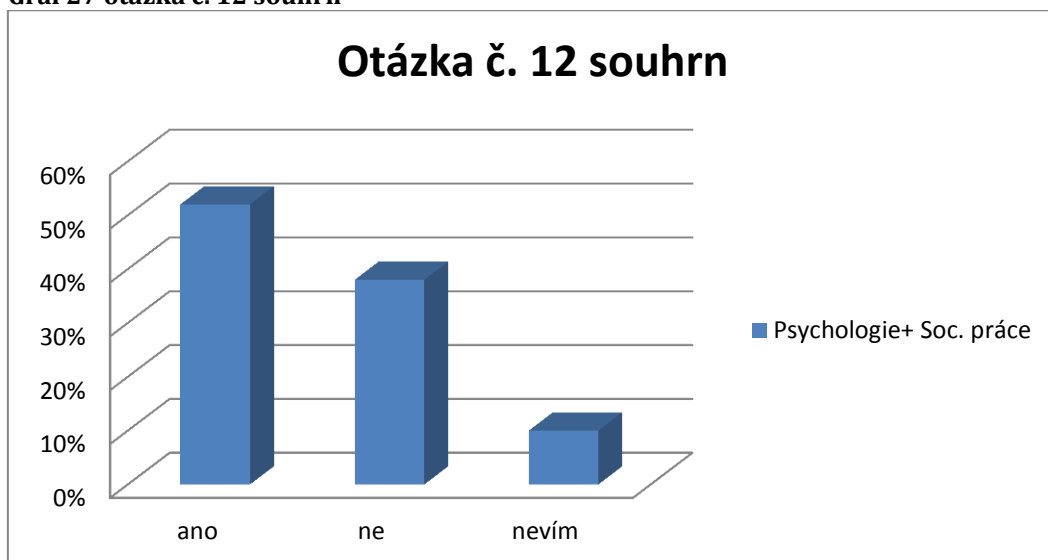
Graf 25 otázka č.12 Psychologie

Graf 26 otázka č. 12 Sociální práce

Graf 27 otázka č. 12 souhrn

Využívat kapitálové fondy II. pilíře plánuje 52 % ze všech respondentů. Porovnáme-li studijní skupiny, opatrněji k této formě spoření přistupují psychologové, kteří odpověď „ano“ označili pouze v 43 %. Sociální pracovníci tak učinili v 60 %. Nejvíce se II. pilíř chystají využívat studenti psychologie ve 3. ročníků, a to v 80 %.

14. Spoříte si už nyní Vy sami nebo vám spoří Vaši rodiče v Penzijním připojištění se státním příspěvkem?

a) ano

b) ne

Tabulka 42 otázka č. 14 Psychologie

Psychologie		četnost	%	četnost	%
		ano		ne	
	1. ročník	5	50	5	50
2. ročník	5	50	5	50	
3. ročník	5	50	5	50	
celkem	15	50	15	50	

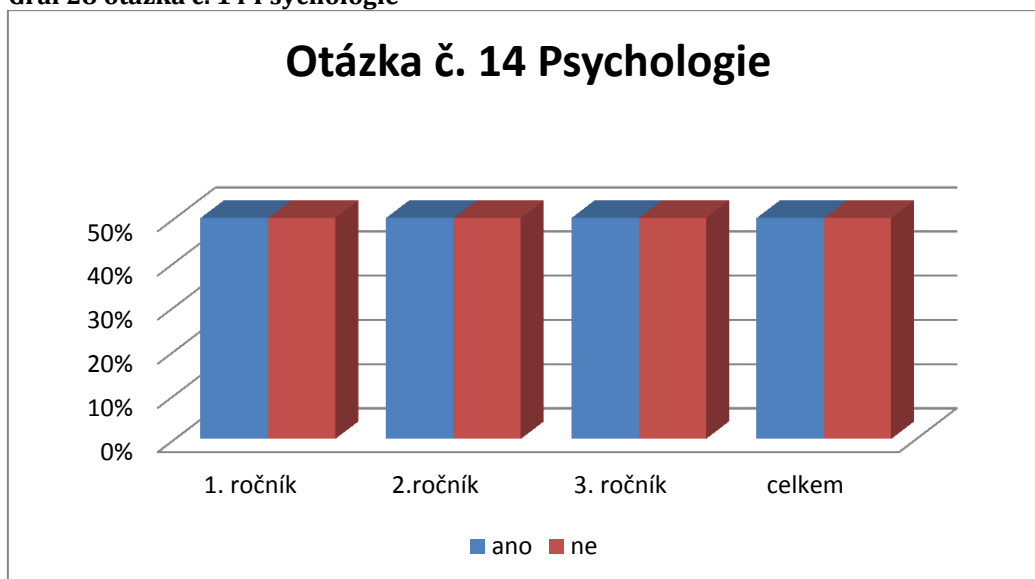
Tabulka 43 otázka č. 14 Sociální práce

Sociální práce		četnost	%	četnost	%
		ano		ne	
	1. ročník	5	50	5	50
2. ročník	3	30	7	70	
3. ročník	4	40	6	60	
celkem	12	40	18	60	

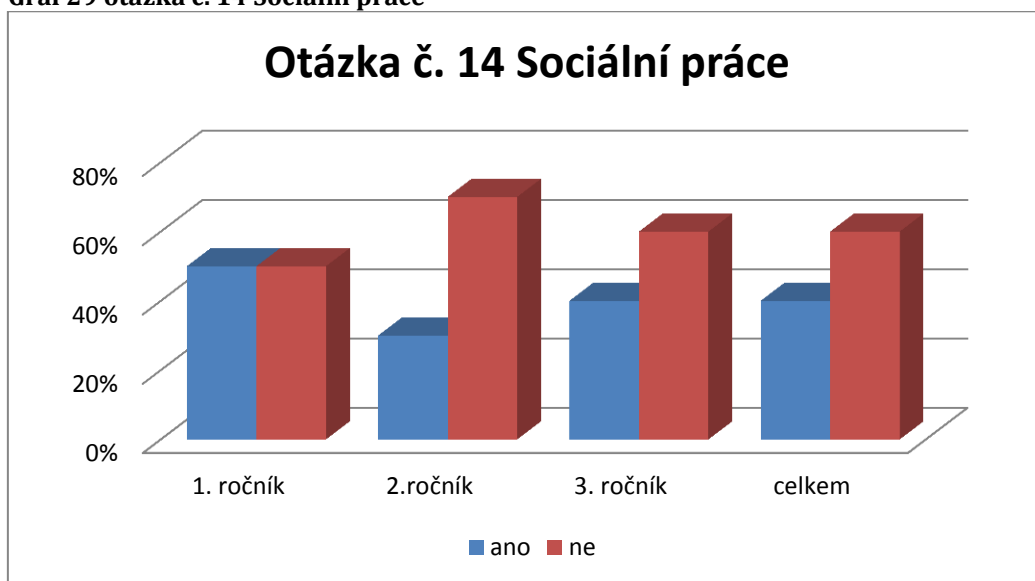
Tabulka 44 otázka č. 14 Psych. + Soc. práce

Psychologie + Soc. práce	četnost	%	četnost	%
	ano		ne	
	27	45	33	55

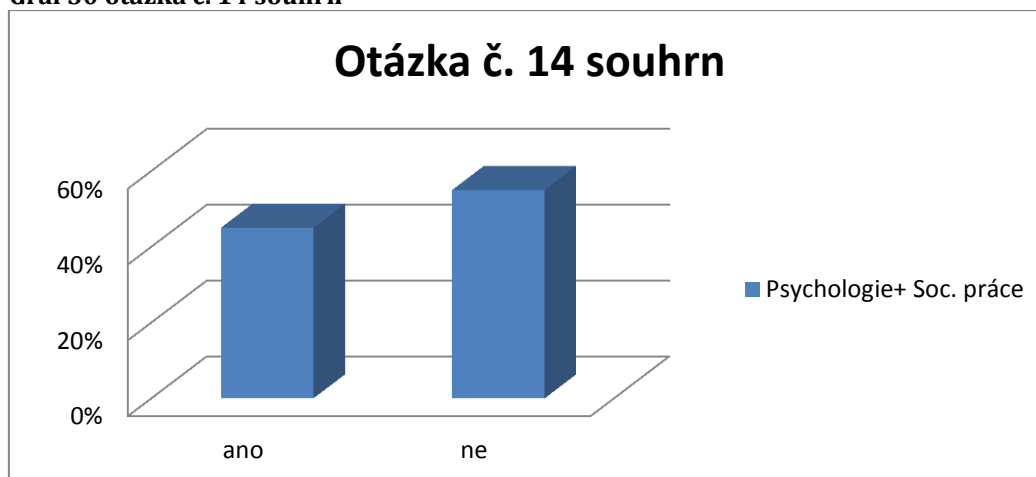
Graf 28 otázka č. 14 Psychologie

Graf 29 otázka č. 14 Sociální práce

Graf 30 otázka č. 14 souhrn

V otázce č. 14 uvedlo 45 % z celkového počtu respondentů, že si už nyní spoří v Penzijním přípojištění. Ve skupině psychologů byly odpovědi naprosto vyrovnané a ve všech třech ročnících vyšlo 50 % jak u odpovědi „ano“, tak u odpovědi „ne“. Sociální pracovníci Penzijní přípojištění využívají méně než psychologové, a to jen v 40 %.

Shrnutí otázek č. 10,11,12 a 14 - Zajištění na stáří

Z výsledků zjištěných v tomto okruhu vyplývá, že zhruba 50% dotazovaných studentů se už nyní zajímá o své zajištění na stáří a 50 % o něm příliš nepřemýšlí. Tento výsledek mě nijak nepřekvapil, protože je mi jasné, že pro některé studenty je v jejich současné životní etapě pojem „stáří“ hodně vzdálený. Dále je z těchto výsledků patrné, že většina respondentů chápe, že v době, kdy oni sami budou senioři, nebude důchodový systém fungovat jako nyní a že bude nutná jejich spoluúčast.

7.3.4 NÁZOR NA DŮCHODOVOU REFORMU

V poslední části vyhodnocení budu prezentovat postoje a názory, které studenti k reformě zaujímají. Tyto informace získám vyhodnocením otázek č. 9 a 13.

Své názory a postoje k reformě vyjadřovalo v 9. a 13. otázce 60 respondentů. Z toho 30 studentů oboru Sociální práce a 30 studentů oboru Psychologie se zaměřením na vzdělávání. Obě otázky tohoto okruhu byly uzavřené.

9. Domníváte se, že je důchodová reforma nyní opravdu potřebná?

- a) ano
- b) ne
- c) nezajímá mě to

Tabulka 45 otázka č. 9 Psychologie

Psychologie		četnost	%	četnost	%	četnost	%
		ano		ne		nezajímá mě to	
	1. ročník	6	60	2	20	2	20
2. ročník	5	50	3	30	2	20	
3. ročník	7	70	2	20	1	10	
celkem	18	60	7	23	5	17	

Tabulka 46 otázka č. 9 Sociální práce

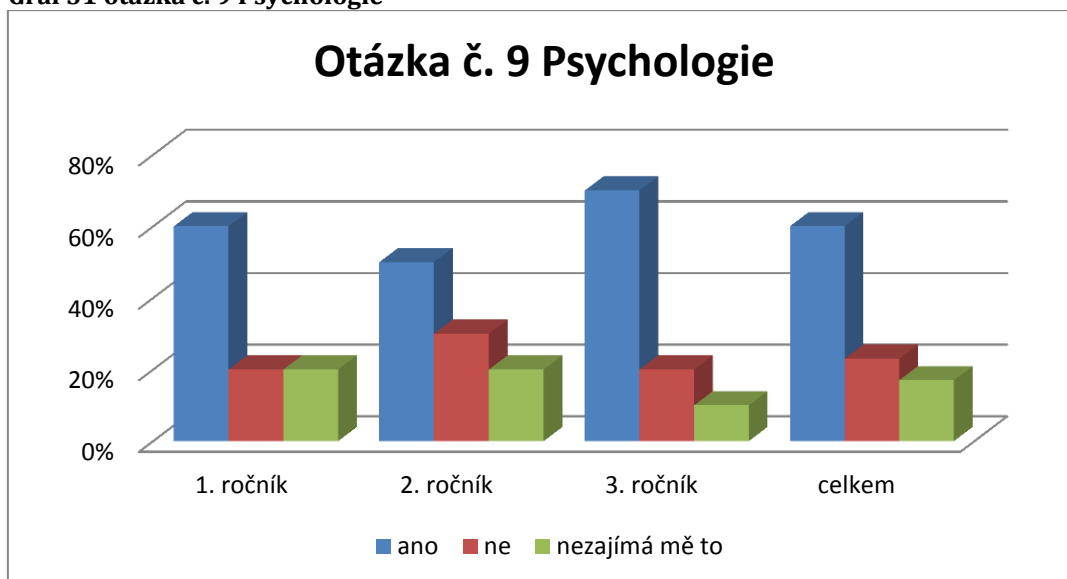
Sociální práce		četnost	%	četnost	%	četnost	%
		ano		ne		nezajímá mě to	
	1. ročník	10	100	0	0	0	0
2. ročník	4	40	4	40	2	20	
3. ročník	9	90	0	0	1	10	
celkem	23	77	4	13	3	10	

Tabulka 47 otázka č. 9 Psych.+Soc. pracovníci

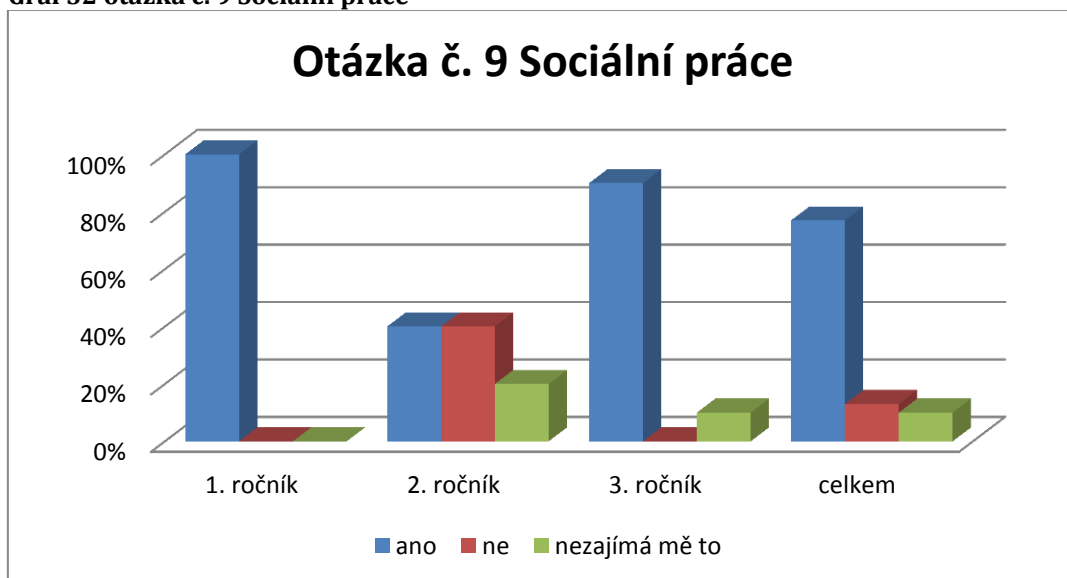
Psychologie +Soc. práce	četnost	%	četnost	%	četnost	%
	ano		ne		nezajímá mě to	
	41	68	11	18	8	13

Graf 31 otázka č. 9 Psychologie

Graf 32 otázka č. 9 Sociální práce

Z výsledků u otázky č. 9 vyplývá, že 68 % ze všech respondentů chápe důchodovou reformu jako potřebnou. 8 % respondentů se o důchodovou reformu vůbec nezajímá a zbylých 13 % nevidí v současné době důvod pro reformu důchodového systému. Předpokládala jsem, že odpověď „ nezajímá mě to“ se u studentů Sociální práce vzhledem k jejich zaměření vůbec nevyskytne nebo jen v opravdu minimální míře. Nakonec se u tohoto studijního oboru tato odpověď objevila v 10 %.

13. Považujete soukromé fondy, které jsou součástí druhého pilíře za bezpečné?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

Tabulka 48 otázka č. 13 Psychologie

Psychologie		četnost	%	četnost	%	četnost	%
		ano		ne		nevím	
	1. ročník	3	30	7	70	0	0
2. ročník	1	10	7	70	2	20	
3. ročník	5	50	5	50	0	0	
celkem	9	30	19	63	2	7	

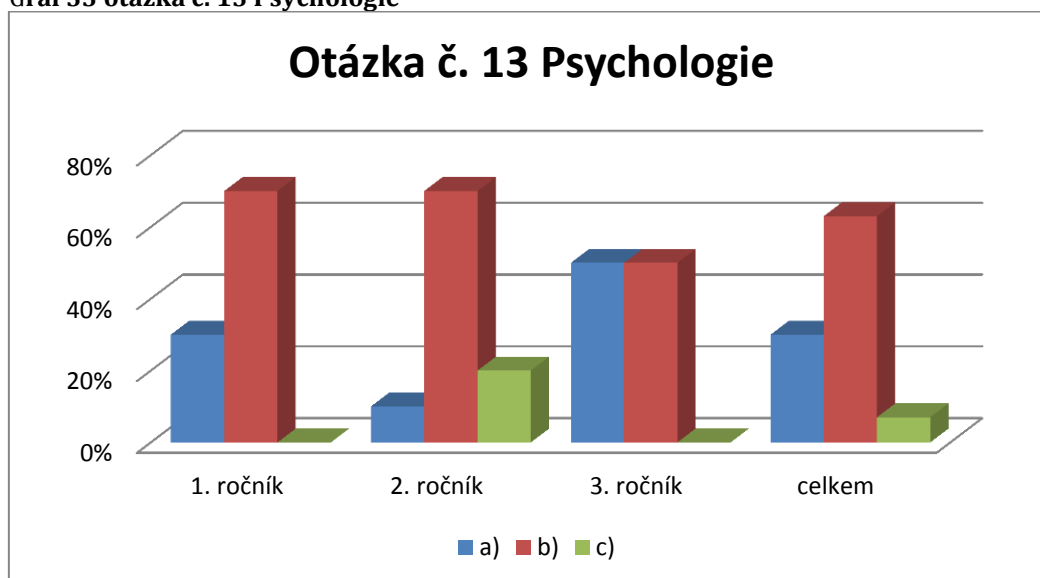
Tabulka 49 otázka č. 13 Sociální práce

Sociální práce	četnost	%	četnost	%	četnost	%
	ano		ne		nevím	
	1. ročník	3	30	4	40	3
2. ročník	6	60	4	40	0	0
3. ročník	6	60	3	30	1	10
celkem	15	50	11	37	4	13

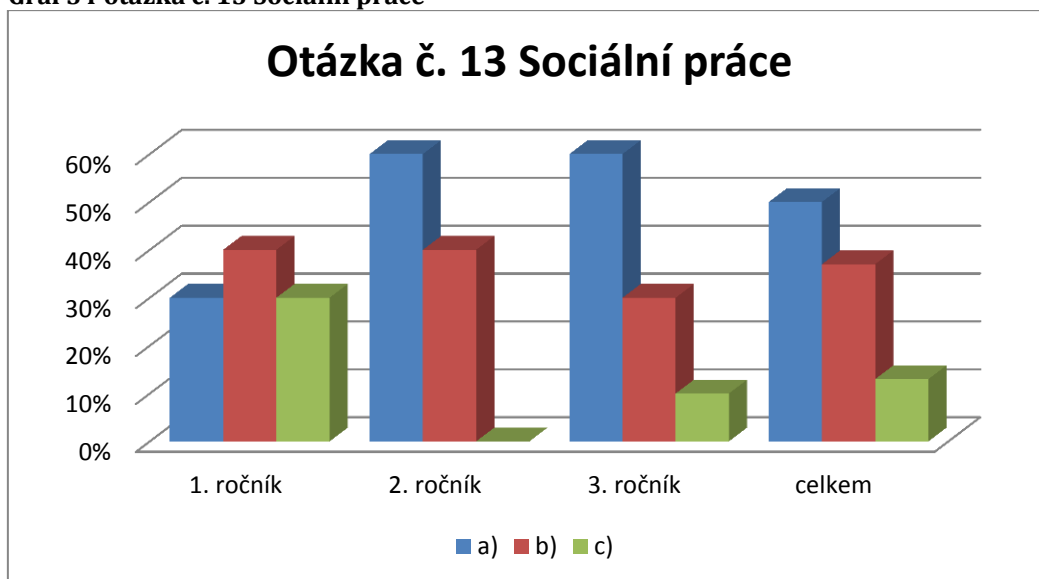
Tabulka 50 otázka č. 13 Psych.+ Soc. práce

Psychologie + Soc. práce	četnost	%	četnost	%	četnost	%
	ano		ne		nevím	
	24	40	30	50	6	10

Graf 33 otázka č. 13 Psychologie

Graf 34 otázka č. 13 Sociální práce

Graf 35 otázka č. 13 souhrn

Soukromé fondy ve II. pilíři považuje za bezpečné pouze 40% ze všech dotazovaných respondentů. Porovnáme-li studijní skupiny, zjistíme, že o 20 % procent více věří v bezpečnost fondů sociální pracovníci. Poprvé se také u této otázky stalo, že sociální pracovníci odpovídali „nevím“ dvakrát častěji než psychologové.

Shrnutí otázek č. 9 a 13 – Názor na reformu

V tomto okruhu vyhodnocení jsem zjistila, že víc jak polovina respondentů chápe důchodovou reformu jako potřebnou. Tento výsledek jsem předpokládala, avšak možná ve vyšším procentu. Dále jsem porovnáním otázek č. 12 (okruh 3) a 13 zjistila, že 12 % respondentů plánuje využívat kapitálové fondy, přestože je nepovažuje za bezpečné nebo o rizicích jejich bezpečnosti nic neví. Z těchto výsledků tedy vyplývá, že respondenti chápou reformu spíše jako potřebnou, ale nejsou si úplně jisti její podobou.

Poslední otázka dotazníkového šetření není zařaditelná do 4 předcházejících okruhů, proto ji nyní vyhodnotím samostatně.

15 Kde nejčastěji získáváte informace o důchodové reformě?

- a) internetové zdroje
- b) tisk
- c) přednášky ve škole

Tabulka 51 otázka č. 15 Psychologie

Psychologie		četnost	%	četnost	%	četnost	%
		a)		b)		c)	
	1. ročník	7	70	3	30	0	0
2. ročník	5	50	5	50	0	0	
3. ročník	7	70	3	30	0	0	
celkem	19	63	11	37	0	0	

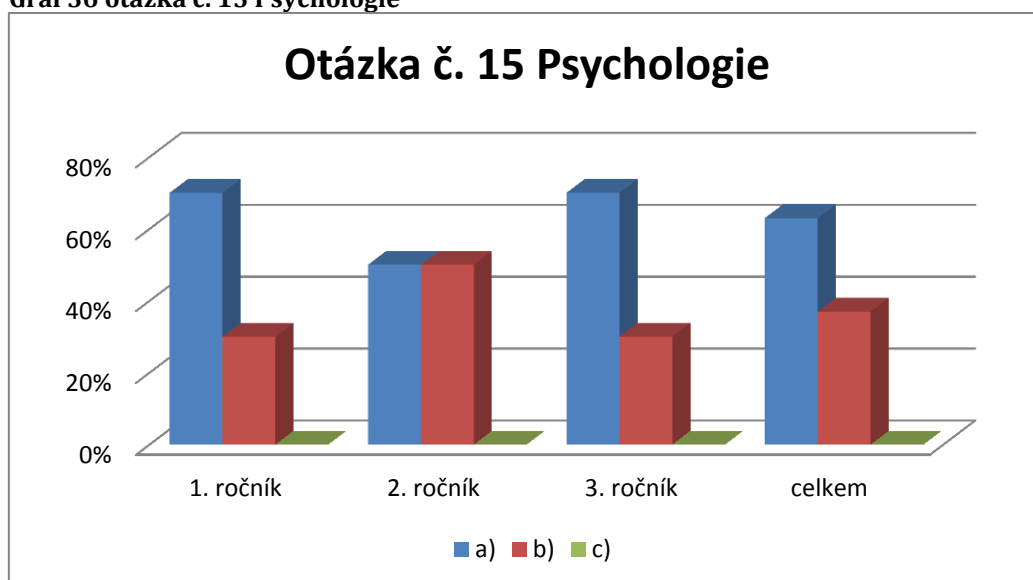
Tabulka 52 otázka č. 15 Sociální práce

Sociální práce		četnost	%	četnost	%	četnost	%
		a)		b)		c)	
	1. ročník	9	90	1	10	0	0
2. ročník	6	60	2	20	2	20	
3. ročník	3	30	1	10	6	60	
celkem	18	60	4	13	8	27	

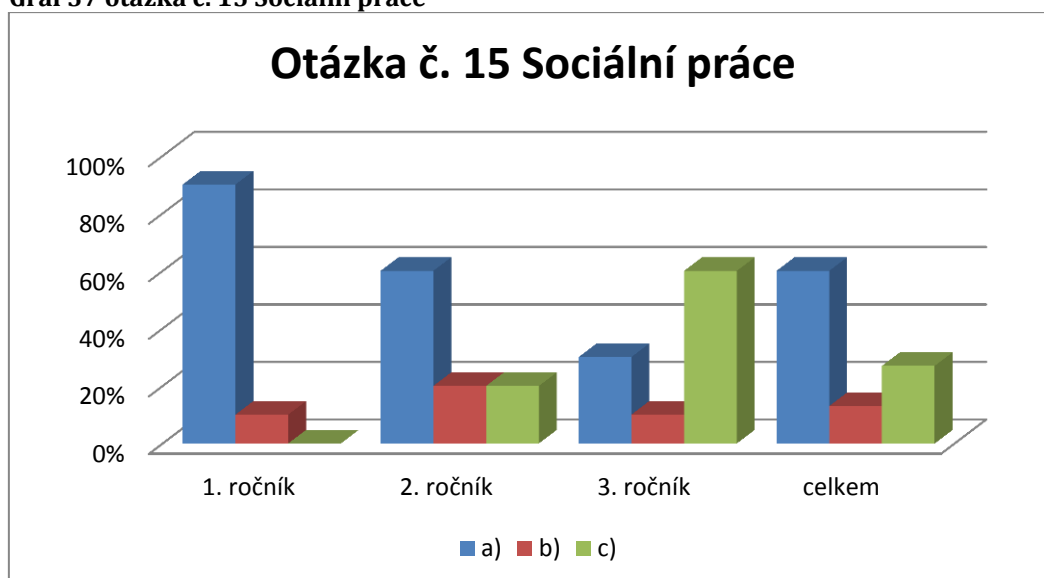
Tabulka 53 otázka č. 15 Psych.+Soc. práce

Psychologie +Soc. práce	četnost	%	četnost	%	četnost	%
	a)		b)		c)	
	37	62	15	25	8	13

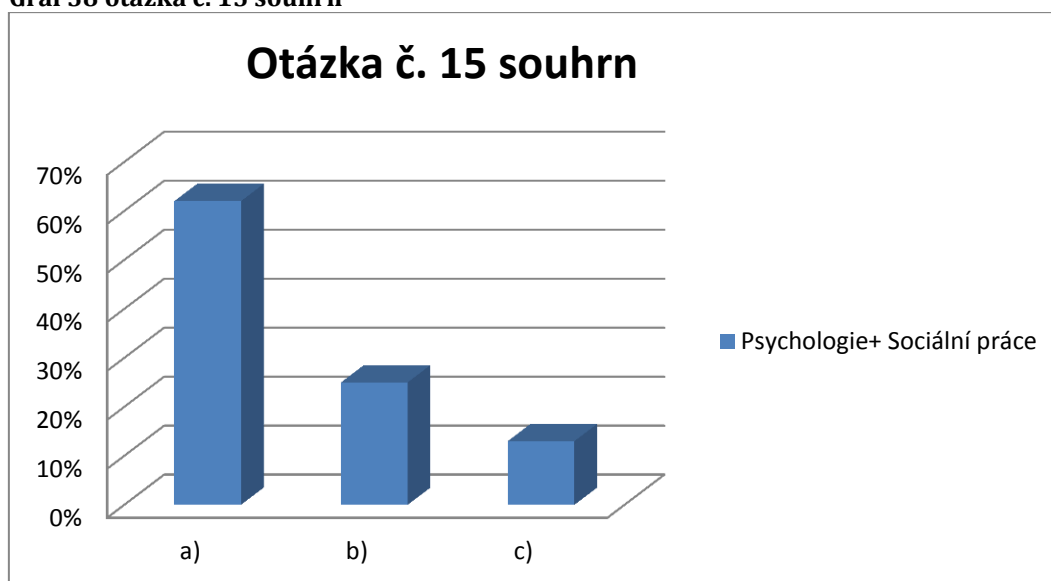
Graf 36 otázka č. 15 Psychologie

Graf 37 otázka č. 15 Sociální práce

Graf 38 otázka č. 15 souhrn

Z otázky č. 15 vyplývá, že respondenti nejčastěji získávají informace o důchodové reformě z internetových zdrojů, a to v 62 %. Ve 25 % informace nalézají v tisku a zbylých 13 % se o reformě dovídá na přednáškách ve škole. Můj předpoklad, že studenti Sociální práce jsou informováni i díky přednáškám ve škole se potvrdil, protože například studenti 3. ročníku volili možnost „c)“ v 60 %.

7.4 HYPOTÉZY A JEJICH HODNOCENÍ

Hypotéza 1.: Domnívám se, že studenti Pedagogické fakulty Západočeské univerzity jsou informováni o důchodové reformě.

Dle mého názoru se první hypotéza potvrdila. Téměř tři čtvrtiny dotazovaných studentů má dostatek znalostí o důchodové reformě. Na základě tohoto zjištění tedy studenty Pedagogické fakulty Západočeské univerzity považuji za informované. Výsledek může být samozřejmě pozitivně zkreslen výběrem výzkumného vzorku, který zahrnoval studenty oboru Sociální práce. U těchto studentů je totiž předpoklad větších znalostí spojených s touto problematikou. Další zkreslení mohlo také nastat v důsledku uzavřených

otázek, ve kterých studenti vybírali z předem stanovených možností a správnou odpověď tak mohli vybrat náhodně.

Hypotéza 2.: Domnívám se, že studenti Pedagogické fakulty Západočeské univerzity chápou důchodovou reformu jako potřebnou.

Myslím si, že druhá hypotéza se také potvrdila. Usuzuji tak, z výsledků, které vyplývají z otázky č. 9. Zde 68 % procent dotazovaných odpovědělo, že podle jejich názoru je důchodová reforma v současné době potřebná. Naproti tomu jen 13 % všech respondentů sdílelo opačný názor. Zbýlých 8 % respondentů, kteří uvedli, že je potřeba důchodové reformy nezajímá, neberu vzhledem k jejich odpovědi při potvrzení či vyvrácení hypotézy v potaz. Porovná-li tedy 68 % a 13 %, nemůžu konstatovat nic jiného, než že studenti chápou důchodovou reformu jako potřebnou.

Hypotéza 3. : Domnívám se, že studenti Sociální práce jsou o důchodové reformě informovaní více než studenti oboru Psychologie se zaměřením na vzdělávání.

Tato hypotéza se dle mého názoru potvrdila. V obou okruzích, ve kterých jsem zjišťovala informovanost, měli studenti oboru Sociální práce více znalostí, z čehož vyvozují, že jsou o této problematice informovanější. V prvním okruhu odpovídali sociální pracovníci správně v 75 %, zatímco psychologové v 69 %. V druhém okruhu byla úspěšnost u uzavřených otázek 72 % ku 69 % ve prospěch sociálních pracovníků a i v otevřených otázkách měli studenti sociální práce přesnější odpovědi. Potvrzení této hypotézy pro mě není žádným velkým překvapením. Myslím si, že student oboru Sociální práce by měl být v této problematice informovanější, vzhledem k jeho studijnímu zaměření. Stejně tak, jako bych to samé předpokládala u studentů psychologie v případě, že by zde byla řešena nějaká problematika z oboru jejich studia.

Hypotéza 4. : Domnívám se, že studenti Pedagogické fakulty Západočeské univerzity budou v budoucnu využívat možnosti dobrovolného spoření v kapitálově financovaném II. pilíři důchodového systému.

Čtvrtá hypotéza se potvrdila. Nutno však poznamenat, že ne nijak významně. Využívat druhý pilíř plánuje podle výsledků získaných z otázky č. 12 pouze 52 % procent ze všech respondentů. 10 % respondentů v této otázce zatím nemá jasno a celých 38 % možnosti spoření ve II. pilíři neplánuje využít vůbec. Vzhledem k těmto číslům a menšímu rozsahu výzkumného vzorku nejsem o pravdivosti hypotézy příliš přesvědčena. Byla bych však asi naivní, kdybych čekala v této otázce nějaký jasně vypovídající výsledek, a to jak na jednu, tak na druhou stranu. Politici a následně ani média ještě totiž do této doby nedokázali občanům předat o II. Pilíři ty správné informace, díky nimž by si občané udělali názor a rozhodli se, co je pro ně nejlepší.

Hypotéza 5. : Domnívám se, že studenti, kteří již pracují (i příležitostně) se více zajímají o své zajištění ve stáří.

Tato poslední hypotéza se nepotvrdila. Není pravda, že by se pracující studenti zajímali více o své zajištění ve stáří než studenti bez práce. Tento výrok mi potvrzují výsledky u otázky č. 10, kde jsem jednotlivé skupiny porovnála z hlediska jejich pracovního statusu. Vyšlo zde, že nejvíce, a to v 69 % se o své zajištění zajímají studenti, kteří nepracují a ani nemají příležitostnou brigádu. Je však možné, že i zde došlo ke zkreslení vzhledem k nevyrovnanému výzkumnému vzorku z hlediska zaměstnanosti.

ZÁVĚR

Zpracováním této bakalářské práce jsem získala mnoho nových znalostí a cenných informací týkajících se důchodové problematiky. Zjistila jsem, jak se v minulosti vyvíjel důchodový systém až do jeho dnešní podoby. Pochopila jsem na jakých základech a zásadách je postavený a proč je z dnešního hlediska dlouhodobě neudržitelný. Prostudováním materiálů vztahujícím se k důchodové reformě jsem si udělala představu o tom, jakým způsobem bude reforma pokračovat a jaké jsou její hlavní cíle. Domnívám se, že tyto nabyté poznatky mi budou určitě v budoucnosti přínosem. Tato problematika mě zajímá, a kdyby byla možnost, ráda bych se sociální politice věnovala i ve svém budoucím povolání. A v případě, že by se tak nestalo, rozhodně tyto informace využiji ve chvíli, kdy se já sama budu rozhodovat o svém zajištění na stáří.

V teoretické části předkládám faktické informace, které jsem získala prostudováním dostupných materiálů týkajících se dané problematiky. Jedná se především o popis důchodového systému, a to jak z hlediska minulosti, tak současnosti. Domnívám se totiž, že ke správnému pochopení a praktickému uchopení důchodové reformy, by měl člověk znát veškeré okolnosti, které s ní souvisí. Protože stěžejním tématem mé bakalářské práce je důchodová reforma, věnuji ji celou závěrečnou kapitolu teoretické části. Konkrétně zde rozebírám jednotlivé aspekty, kvůli nimž je současný důchodový systém neudržitelný. Dále předkládám návrh reformy dle Poradního expertního sboru s jejich veškerými doporučeními. A nakonec se samozřejmě věnuji samotnému popisu reformy a stavu, ve kterém se nyní nachází.

Obsahem praktické části je výzkumné šetření a jeho následné vyhodnocení. V rámci výzkumného šetření jsem si zvolila výzkumný cíl, a tím bylo z dat získaných dotazníkovým šetřením zjistit, nakolik jsou studenti Pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni informováni o reformě. Jakým způsobem budou přistupovat ke svému zajištění ve stáří a jaký názor vůči reformě zaujímají. K dosažení tohoto cíle mi byly nápomocné hypotézy, které se mi při vyhodnocování potvrdily či vyvrátily. Domnívám se, že cíl mé bakalářské práce jsem splnila. Zjistila jsem, že studenti Pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni jsou o důchodové reformě informováni a většinou ji chápou jako potřebnou. Z výsledků je dále patrné, že zhruba polovina studentů už nyní přemýšlí o svém zajištění ve stáří. Tento fakt je také v souladu s tím, že zhruba stejné

procento studentů už v současné době využívá možnosti spoření v Penzijním připojištění se státním příspěvkem. Naopak možnost zapojení se do nově vzniklého II. pilíře není pro studenty tolik lákavé a moc nevědí, co od této formy penzijního zajištění mají očekávat. Myslím si, že tyto výsledky nejsou jen odrazem nějaké malé náhodně vybrané skupiny lidí, ale že se dají v některých oblastech převést i na širší veřejnost, která je dle mého názoru ohledně reformy podobně naladěná.

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Srovnání metod financování důchodových systémů	25
Tabulka 2 Příjmy a výdaje systému důchodového pojištění (leden až listopad 2009-2011)	36
Tabulka 3 otázka č. 1 Psychologové	47
Tabulka 4 otázka č. 1 Sociální pracovníci	47
Tabulka 5 otázka č. 1 Psychologové+Soc. pracovníci	48
Tabulka 6 otázka č. 2 Psychologové	48
Tabulka 7 otázka č. 2 Sociální pracovníci	49
Tabulka 8 otázka č. 2 Psychologie + Sociální práce	49
Tabulka 9 otázka č. 2 Srovnání dle pracovního statusu	49
Tabulka 10 otázka č. 3 Psychologové	50
Tabulka 11 otázka č. 3 Sociální pracovníci	50
Tabulka 12 otázka č. 3 Psychologie+Sociální práce	51
Tabulka 13 otázka č. 4 Psychologové	52
Tabulka 14 otázka č. 4 Sociální pracovníci	52
Tabulka 15 otázka č. 4 Psychologie+Soc. práce	53
Tabulka 16 Shrnutí 1. části Psychologie	54
Tabulka 17 Shrnutí 1. části Sociální práce	54
Tabulka 18 otázka č. 5 Psychologie	56
Tabulka 19 otázka č. 5 Sociální práce	56
Tabulka 20 otázka č. 5 Psych.+ Soc. práce	56
Tabulka 21 otázka č. 6 Psychologie	57
Tabulka 22 otázka č. 6 Sociální práce	57
Tabulka 23 otázka č. 6 Psych.+ Soc. práce	58
Tabulka 24 otázka č. 7 Psychologie	59
Tabulka 25 otázka č. 7 Sociální práce	59
Tabulka 26 otázka č. 7 Psych. +Soc. práce	59
Tabulka 27 otázka č. 8 Psychologie	61
Tabulka 28 otázka č. 8 Sociální práce	61
Tabulka 29 otázka č. 8 Psych.+Soc. práce	61
Tabulka 30 shrnutí 2.části Psychologie	62
Tabulka 31 shrnutí 2. části Soc. práce	62
Tabulka 32 otázka č. 10 Psychologie	64
Tabulka 33 otázka č. 10 Sociální práce	64
Tabulka 34 otázka č. 10 Psych.+Soc. práce	65
Tabulka 35 otázka č. 10 -srovnání dle pracovního statusu	65
Tabulka 36 otázka č. 11 Psychologie	67
Tabulka 37 otázka č. 11 Sociální práce	68
Tabulka 38 otázka č. 11 Psych.+Soc práce	68
Tabulka 39 otázka č. 12 Psychologie	70
Tabulka 40 otázka č. 12 Sociální práce	70
Tabulka 41 otázka č. 12 Psych.+Soc. práce	70
Tabulka 42 otázka č. 14 Psychologie	72
Tabulka 43 otázka č. 14 Sociální práce	72

Tabulka 44 otázka č. 14 Psych. + Soc. práce	72
Tabulka 45 otázka č. 9 Psychologie	75
Tabulka 46 otázka č. 9 Sociální práce	75
Tabulka 47 otázka č. 9 Psych.+Soc. pracovníci	75
Tabulka 48 otázka č. 13 Psychologie	77
Tabulka 49 otázka č. 13 Sociální práce	78
Tabulka 50 otázka č. 13 Psych.+ Soc. práce	78
Tabulka 51 otázka č. 15 Psychologie	80
Tabulka 52 otázka č. 15 Sociální práce	80
Tabulka 53 otázka č. 15 Psych.+Soc. práce	81

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 Věkové složení obyvatelstva 12/2009.....	33
Graf 2 Schodek důchodového účtu se bude prohlubova	35
Graf 3 Srovnání dle pracovního statusu	49
Graf 4 otázka č. 3 Psychologie	51
Graf 5 otázka č. 3 Sociální práce	51
Graf 6 otázka č. 4 Psychologie	53
Graf 7 otázka č. 4 Sociální práce	53
Graf 8 Správné odpovědi otázka č. 1-4	54
Graf 9 Informovanost-Důchodový systém	55
Graf 10 otázka č. 5 souhrn.....	56
Graf 11 otázka č. 6 Psychologie	58
Graf 12 otázka č. 6 Sociální práce	58
Graf 13 otázka č. 7 souhrn.....	60
Graf 14 otázka č. 8 Psychologie	61
Graf 15 otázka č. 8 Sociální práce	62
Graf 16 Správné odpovědi otázky č. 6,8	63
Graf 17 Informovanost -Důchodová reforma.....	63
Graf 18 otázka č. 10 Psychologie	65
Graf 19 otázka č. 10 Sociální práce	66
Graf 20 otázka č. 10 souhrn.....	66
Graf 21 Srovnání dle pracovního statusu	67
Graf 22 Otázka č. 11 Psychologie	68
Graf 23 Otázka č. 11 Sociální práce	68
Graf 24 Otázka č. 11 souhrn.....	69
Graf 25 otázka č.12 Psychologie	70
Graf 26 otázka č. 12 Sociální práce	71
Graf 27 otázka č. 12 souhrn.....	71
Graf 28 otázka č. 14 Psychologie	73
Graf 29 otázka č. 14 Sociální práce	73
Graf 30 otázka č. 14 souhrn.....	74
Graf 31 otázka č. 9 Psychologie	76
Graf 32 otázka č. 9 Sociální práce	76
Graf 33 otázka č. 13 Psychologie	78
Graf 34 otázka č. 13 Sociální práce	79
Graf 35 otázka č. 13 souhrn.....	79
Graf 36 otázka č. 15 Psychologie	81
Graf 37 otázka č. 15 Sociální práce	81
Graf 38 otázka č. 15 souhrn.....	82

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČSSZ	Česká správa sociálního zabezpečení
DPH	Daň z přidané hodnoty
EU	Evropská unie
HDP	Hrubý domácí produkt
PAYG	System průběžného financování
PES	Poradní expertní sbor

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ Literatura

ČERNÁ, Jana, Dagmar TRINNEROVÁ a Antonín VACÍK. *Právo sociálního zabezpečení*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-019-2

GREGOROVÁ, Zdeňka. *Důchodové systémy*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1998. ISBN 80-210-2003-2

HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. Vydání druhé, podstatně přepracované a doplněné. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. ISBN 978-80-87109-19-9

LESAY, Ivan. *Bude reforma českého důchodového systému fundamentální?*. Brno: Trast pro ekonomiku a společnost, 2007. ISBN 978-80-239-9159-8

PUNCH, Keith. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-381-9

SURYNEK, Alois, Růžena KOMÁRKOVÁ a Eva KAŠPAROVÁ. *Základy sociologického výzkumu*. Praha: Management Press, 2001. ISBN 80-7261-038-4.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: Dospělost a stáří*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1318-5

Právní předpisy

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

Elektronické zdroje

Archiv (Výstupy a činnosti II. Bezděkovy komise. MPSV. *Sociální poradce* [online]. 4.3.2011 [cit. 2012-03-02]. Dostupné z: <http://socialniporadce.mpsv.cz/cs/180>

Důchodce: Důchodová reforma. MPSV. *Sociální poradce* [online]. 1.12.2011 [cit. 2012-02-29]. Dostupné z: <http://socialniporadce.mpsv.cz/cs/164>

Důchodová reforma - připravované změny. MPSV. *Mpsv.cz* [online]. 16.1.2012 [cit. 2012-03-03]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/11970>

Důchodové pojištění: Důchodová reforma - připravované změny. MPSV. *Mpsv.cz* [online]. 16.1.2012 [cit. 2012-03-01]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/11970>

Proč potřebujeme důchodovou reformu?. MPSV. *Sociální poradce* [online]. 1.12.2011 [cit. 2012-02-29]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/10630/Proc_potrebujeme_duchodovou_reformu.pdf

Proč potřebujeme důchodovou reformu. [online]. [cit. 25.2.2012]. Dostupné z: <http://socialniporadce.mpsv.cz/cs/260>

Předkládací zpráva. MPSV. *Sociální poradce* [online]. 7.4.2011 [cit. 2012-02-29]. Dostupné z: <http://socialniporadce.mpsv.cz/cs/266>

Předpis č. 135/2010 Sb. AION. *Zákony pro lidi.cz* [online]. 2010-2012 [cit. 2012-02-29]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2010-135>

Schodek důchodového účtu je nejvyšší za poslední roky. ČTK. *České noviny.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-02-29]. Dostupné z: http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/schodek-duchodoveho-uctu-je-nejvyssi-za-posledni-roky/733423?utm_source=rss&utm_medium=feed

Stav realizace. MPSV. *Mpsv.cz* [online]. 16.1.2012 [cit. 2012-03-03]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/11973>

Závěrečná zpráva PES. MPSV. *Sociální poradce* [online]. 4.3.2011 [cit. 2012-02-29]. Dostupné z: <http://socialniporadce.mpsv.cz/cs/181>

RESUMÉ

Bakalářská práce se dělí na část teoretickou a praktickou. Na začátku teoretické části najdeme kapitolu věnovanou stáří, jako sociální události. Dále tato část obsahuje popis současného důchodového systému a jeho historický vývoj. Velká část práce pojednává o důchodové reformě. Především jsou zde popsány důvody neudržitelnosti současného systému a doporučení Poradního expertního sboru. V závěru je charakteristika schválené důchodové reformy a informace o průběhu realizace reformy. Cílem praktické části je zjistit informovanost, názory a postoje studentů Pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni k důchodové reformě. Metodou výzkumu je dotazníkové šetření. Výzkumným šetřením bylo zjištěno, že studenti jsou informováni o reformě, chápou ji jako potřebnou a více, jak polovina se už nyní zajímá o své zajištění ve stáří.

This thesis is divided into a theoretical part and a practical part. We can find a chapter devoted to old age, as a social event, at the beginning of the theoretical part. This section also contains a description of the current pension system and its historical development. A large part of thesis deals with the pension reform. First of all there are reasons described unsustainability of current system and recommendations of Consulting expert team. In conclusion the characteristics of the approved pension reform, and information about the progress. The target of a practical part is to find information, opinions and attitudes to pension reform from students of the Pedagogical Faculty of the University of West Bohemia in Pilsen. The research method is a questionnaire. In the research investigation, I found that students are informed about reform, they understand it as needed and more than half of them are already interested in their welfare in old age.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Dotazník

Dotazník: Důchodová reforma z pohledu studentů Pedagogické fakulty ZČU v Plzni

Jsem: Muž   Žena

Jsem studentem: Sociální práce   Psychologie

Jsem studentem: 1.ročníku   2.ročníku   3.ročníku

Zaměstnání:

Student   Student s příležitostnou brigádou   Student a zároveň zaměstnanec

1. Současný věk pro odchod do důchodu je kolem:
  - a) 50 let
  - b) 60 let
  - c) 70 let

2. Povinnost platit důchodové pojištění se nyní vztahuje na:
  - a) všechny ekonomicky aktivní
  - b) není povinné pro nikoho
  - c) důchodce

3. Jaká je přibližně průměrná výše starobního důchodu v současné době?
  - a) 7000 Kč
  - b) 15000Kč
  - c) 10000Kč

4. Která státní instituce je odpovědná za vyplácení a přiznávání důchodů?
  - a) Úřad práce
  - b) ČSSZ - Česká správa sociálního zabezpečení
  - c) Odbor sociálních věcí a zdravotnictví

5. Napište, jaké jsou hlavní důvody pro důchodovou reformu?

.....

.....

6. Co je jedním z hlavních cílů důchodové reformy?
  - a) dlouhodobě udržitelný důchodový systém
  - b) vyostření mezigeneračního konfliktu
  - c) zvýšení důchodů vyplácených státem

7. Pokuste se v několika bodech napsat, jaké hlavní změny důchodová reforma přináší?

.....

.....

8. V jakém stádiu je dle Vašeho názoru současná důchodová reforma?
- a) Je schválená
  - b) Není schválená
  - c) Nevím
9. Domníváte se, že je důchodová reforma nyní opravdu potřebná?
- a) ano
  - b) ne
  - c) nezajímá mě to
10. Přemýšlíte nebo se aspoň zajímáte ve Vaší nynější životní etapě o Vaše finanční zajištění ve stáří?
- a) ano
  - b) ne
11. Budete se v budoucnu spoléhat pouze na důchod ze státního důchodového systému?
- a) ano
  - b) ne – Jakým jiným způsobem se finančně zajistíte na stáří?
- .....
- .....
12. Plánujete ve svém budoucím povolání spořit a zhodnocovat své peníze v tzv. druhém pilíři, v soukromých fondech?
- a) ano
  - b) ne
  - c) nevím
13. Považujete soukromé fondy, které jsou součástí druhého pilíře za bezpečné?
- a) ano
  - b) ne
  - c) nevím
14. Spoříte si už nyní Vy sami nebo Vám spoří Vaši rodiče v Penzijním připojištění se státním příspěvkem?
- a) ano
  - b) ne
15. Kde nejčastěji získáváte informace o důchodové reformě?
- a) internetové zdroje
  - b) tisk a média
  - c) přednášky ve škole